UNIV. BIBLIOTH.
* 1891 *
HELSINGFORS

HIHULITER.

EN BERÄTTELSE FRÅN ÖSTRA FINLAND

AF

JAC. AHRENBERG.

BORGÅ
Werner Söderström.

2 m. 75 p.

JAC. AHRENBERG.

HIHULITER.

Skildringar från Östra Finland.

BORGÅ.
Werner Söderströms förlag.
1889.

HELSINGFORS.
Hufvudstadsbladets Nya Tryckeri.
1889.

Förord.

I egenskap af ledare för statens byggnadsföretag i Östra Finland har undertecknad ofta och i olika trakter af denna landsdel kommit i beröring med medlemmar af den sekt, som under namn af Hihuliter är utbredd i hela vårt land, och hvars lära af härifrån utsända bekännare predikats bland landsmän i Ryssland, Amerika och Norge. Hihuliternas nykterhet, renlighet, deras egendomliga sammankomster och fanatiska ifver i förkunnandet af sina lärosatser väkte mitt intresse. I följande skildring som såväl till sina allmänna drag, som ock hvad berättelsens uppränning beträffar, är tecknad efter naturen skall läsaren finna en kort framställning om sekten, dess lif och lära.

Ehuru sekten har ett finskt namn är den dock af svenskt ursprung, den härstammar

nämligen från svenska Lappmarken. Som dess främste patriark nämna hihuliterna själfva Lars Læstadius. Denne märkelige man var först kyrkoherde i Kaaressuvanto och sedan prost i Pajala församlingar. Han var påvärkad af den i hela nordens religiösa lif starkt ingripande Grundtvig. Då Læstadius kom till Lappmarken fann han här enligt eget påstående fullkomlig irreligiositet herskande i församlingen. „De kände icke ens läran om en gud". Læstadius tog i med väldig kraft, predikade, lärde, och följde ofta i flere dagars tid med nomaderna. Han utbildade missionärer bland dem, som anslutit sig till hans lära, sände dessa att predika i de aflägsnare byarna, värkade med ett ord så, att en fullständig förändring till ett bättre i den allmänna moralen uppenbarligen gjorde sig gällande inom loppet af några år. Från dessa missionärer och från tiden för denna andliga väckelse härstammar hihulismen.

Det har gått med namnet hihuliter som med namnet Geuser under holländarnes frihetskrig och Birkebenerne under Norges tronstrider; från att vara ett skymford, har det

blifvit historiskt. Det är nu det sedvanliga namn, under hvilket lärans bekännare igenkännas af allmänheten och som de sjelfva flerestädes anse som ett hedersnamn. Namnet har för öfrigt uppkommit däraf, att sektens medlemmar då de arbetat sig upp till höjden af religiös extasis utbryta i oartikulerade läten, bland hvilka deras vedersakare tykt sig förnimma stafvelserna hi- och hu- hvaraf sedan namnet bildats. Själfve kallade de sig i början „snabb troende“ ett namn som man bör lägga märke till emedan det anger en viss frändskap mellan nu i fråga varande sekt och metodisterna.

Hvad som hos sekten främst torde ha stött statskyrkans präster är den stora (öfverdrifna) vikten på lefvernets utvärtes renhet, och den vikt den tillmäter „lekmannavärksamheten“. Alt sedan Læstadius utsände sina apostlar och väckelsepredikanter ha nemligen hihuliterna främst bland sina läror stält den satsen, att enhvar som drifves därtill af anden, må sedan han i församlingen intagits, tala och vittna, samt om han känner sig manad „gå ut

i världen och lära alt folk". Endast det talade ordet är lefvande guds ord, det tryckta, det skrifna, är blott en död bokstaf. Det är denna lekmannaverksamhet som mera än alt annat varit orsaken till sektens snabba och ofantliga spridning.

Helsingfors i Dec. 1889.

J. A.

I.

Det hade snöat alt sedan lördag förmiddag. Först hade snön vid nordan fallit ned i trinda, skarpa korn. Om torsdag slog vinden om till ostan, och snöflingorna förändrade form. I praktfulla, fullt utbildade iskristaller föllo de skälfvande ned från den grå himlen som tung och dyster trykte sig platt mot jorden. Men när sunnan begynte fläkta på fredagsmorgonen, då kom snön ned i stora flagor som mjukt dun, och tätt, alt mera tätt duggade snöflingorna ned, så att byar, skogar, åker och äng, alt sveptes in i ett enda hvitt mörker. De stora flingorna lade sig ned mjuka som ängsull, som dunet på en nykläkt fågel. Sunnan prässade och blötte på dem, och fastän de kommit ned lätta som fjun, packade de

sig nu ihop till drifvor, tunga som bly. Alt försvann under deras dödande massa. De gamla tallarna stodo som väldiga paraplyer i snööknen. De unga hade däremot under tyngden af snön dels böjt sig, dels knäkts i toppen, och tallskog till flere tusen marks värde hade förstörts. Men de sega granarna, både gamla och unga, slokade undan med grenarna och stucko med fjolårsskotten djärft fram ur drifvan. Alla vägar voro igenyrda och insnöade. Endast gärdsgårdsstörarna sköto med en hvit och en svart linje upp längs leden och visade hvar en gångstig låg begrafven.

Lördagsmorgonen gick åter upp med frisk nordan, som sopade bort de tunga, grådaskiga molnen och blottade en strålande klar himmel.

I Tervola by var det lust och lif nu i morgonstunden. Stugorna stodo till halfva fönsterhöjden i snön. Folkskolan där nere i backsluttningen var så godt som igensnöad. Och ute på gårdar och stigar plumsade och pulsade nu gubbar, män och pojkar i snödrifvorna, ifrigt sysselsatta med att kasta undan den värsta yrsnön. Alla fröjdades åt att

omsider få sikte på solen, så länge skymd i töcken och moln. Män som kvinnor sluppo nu ut ur stugans mörker och pojkarna från den kvafva skolsalen.

Med synnerlig kraft och energi bedrefs snöskottningsarbetet hos landthandlanden Tobias Pullinen. Knappast var gården något så när renskottad från snön och vägar till stall, ladugårdar och visthus uppkastade, förrän värdinnan steg ut på förstugukvisten och befalde pojkar och karlar att skotta bort snön utanför trappan till handelsbodan, göra skylten ren och öppna luckorna till varulagret. Ty värdinnan, Lena Pullinen, hade utom sina plikter som gästgifverska och husmor äfven den att förestå sin man Tobias' handelsbod, då denne, som vanligt var, gjorde sina handelsresor och besökte kappkörningarna i kringliggande städer.

En gammal inhysing, Matti Viskari, brun och fårad som en masurskål, men med ett par pigga ögon i det fyrkantiga, egendomligt modellerade anletet, gick nu jämte ett par ungdomar till andra sidan af byggnaden, där

landsvägen strök förbi, och började med det anbefalda arbetet. Matti sopade först skylten ren från yrsnön, så att enhvar åter kunde läsa inskriften: „Tobias Pullisen kauppapuodi“. Under namnet sågs en sockertopp och på ena sidan därom Tollander et Klärichs La Fermebundtar, troget återgifna i sin eldröda färg. På den andra hade den landtlige konstnären, ledd af en förflugen ingifvelse, framstält en tupp i dess brokigaste färgskrud. Sedan bodtrappan gjorts fri från snö och fönsterluckorna öppnats, steg Lena Pullinen utför trappan. Hon stod där i sin enkla bomullskofta, huttrade och småfrös, men såg ut att vara högst belåten.

— Nå, Matti Viskari, hvad tror du, få vi ännu mera snö eller inte?

Den gamle tittade betänksamt upp åt himlen, såg sedan bort mot horisonten.

— Frost bär nötskrikan under vingen, köld följer i skatans fotspår, nordan blåser dessutom, sade han, så nog få vi stadigt kallt alltid. Gud nåde skogsfågeln då, när all mat ligger under skaren.

— Matti kan gå ut till grannarna och båda upp hästar till snöplogen och manskap till att kasta upp vägarna. Tag en kappe hafre med åt orrtupparna vid björkdungen. Af det ha både de och vi godt.

— Nå det var hederligt; tack skall värdinnan ha; visst skall skogshönsen själf komma hit och tacka för välfägnaden. Men hvad uppbådet beträffar, så var jag ren i morgonljusningen hos grannas — för si, det tidigt görs, det bitti hjälper, och där kommer ju Rouhiainen redan med sin vallack. Kallonen är här redan med sitt linhårssto och . . . .

— Det är bra, afbröt värdinnan, år och erfarenhet följas åt; det är det jag alltid har sagt. Det är bra, mycket bra, så få vi landsvägen upp till kyrkdags, och ingen skall behöfva säga att Tervolaboarna icke sköta om sitt. Men hör nu gammelfar; när uppbådet kommer, så se efter pojken, min unga Tobias; du vet, han är ostyrig och hetsig af sig och . . . .

— Ja, det är då lättare att säga än att göra, det vet värdinnan nog. När unga

Tobias slipper lös med hästar och piske, då är han som trollbytt; hvad kan en gammal gårdvar som jag göra åt honom. Gamla Tobias borde komma hem snart; han behöfs nog. Ty utom att husbondssteg göder åkern, så lyder ungjunkern oss inte, och snart nog växer han också husbond öfver hufvudet. Den, som växer upp utan aga, dör utan ära.

Lena Pullinen suckade; ett moln for öfver hennes anlete, och hon svarade lågmäldt: ja visst, far borde komma hem, men hvad vill man göra; handelsresorna . . . . nå, men till vintertinget är han nog hemma. Och Lena gick skyndsamt in för att slippa byta ord i ett ämne, som tyktes beröra henne obehagligt.

Gamla Viskaris tankar gingo nu i den giren, och det var icke för den gamle lätt att styra annan kurs. Han sopade och sopade och ännu länge därefter mumlade han halfhögt för sig själf: nå, nå, telningen växer inte långt från stubben . . . Till tinget — ja visst kommer han då; det är också endast processerna, som binda honom vid Tervola, vid hus och hem — men si klokhet och slughet,

det är inte ett. Men hvad tusan angår det mig! Den gamle sopade och skottade, och småningom slogo tankarna in på en annan bog, ty omsider klarnade hans mulna uppsyn, och när bodtrappan var ren från snön, stack han belåten spaden i drifvan och tände på sin pipa.

Knappast hade den gamle fått snön undan och pipan tänd, innan Tervolas manliga ungdom med ett antal hästar hade samlats vid Pullinens bodtrappa.

Det snackades och pratades om alla möjliga lustiga missöden, som tack vare det oerhörda snöfallet inträffat i både stugor och ladugårdar; huru smedens tak störtat in öfver smedjan, huru Jussi och — ni vet nog hvem — befunnos insnöade i ladugården. Det var ett glammande och ett pratande, tils unga Tobias, en yngling om aderton år, kom ledande sin fars svartbruna hingst, den i hela orten och länet beryktade Jalo. Det granna djuret böjde hals, skakade sitt hufvud, stegrade sig och lyfte unga Tobias högt upp i luften som en vante. Men pojken var seg,

ihärdig och stark, och i kort traf sprungo hästen och tämjaren fram till gårdsplanen, bägge präktiga att skåda i öfvermåttet af ungdom och kraft. Ty Tobias var en präktig fyr med knollrigt hår och blå ögon, smärta, slanka höfter och breda axlar.

— Men är du då rakt från vettet, sade gamla Viskari; skall du ha hingsten för snöplog; är det don för slikt djur? Och det nu i mars till ändå med alla ston omkring sig.

— Angår det er, hingsten är min. Far min gaf den åt mig på min födelsedag, och ut skall den. Ser du icke att den blir krokbent af att bara stå i stallet. Hit med snöplogen, pojkar!

— Din — — jo jag tackar. Husbond skulle höra bara. Men jag skall nog tala om det för värdinnan.

— Onödigt, gamling. Mor vet af det redan. Jag har själf berättat det för henne.

— Nå, så må hon själf svara därför hos husbond, för si, det vet jag, att han blir rasande.

Och „latinan A“, som snöplogen stundom kallas på skämt, gräfdes upp, och för den spändes först fyra hästar, så tre, så två och i teten den sig kråmande Jalo. Pojkarna satte sig upp på hästryggen. De äldre karlarna sutto med sina pipsnuggor på snöplogen. Matti Viskari, Lena Pullinens factotum, delade ut spadar; rep och ett par yxor togos med.

— Nå, ä' alla färdiga, ropade Tobias från teten, där han som en höfding satt på sin Jalo. Akta dig, Jussi, jag menar stoet ditt; för bort det dit till reserven!

Tobias, den rika landthandlarens och nämdemannens son, försökte att med själftagen rätt leda det hela. Detta förargade gammeln, och från sin plats på snöplogen ropade han:

— Tyst, valp, och vänta tils gammalt folk kommit i ordning. Hvar äro reservhästarna? Hvem rider reserven?

— Här, svarades det från olika håll.

Omsider var alt i ordning. Pojkarna smackade och lyfte piskarna; det rykte till i snöplogen; och af bar det i den vida snööknen under hallå och skratt, vid ljud af klin-

gande bjällror och en dånande postklocka. Det var en brokig tafla; de mörka hästarna, pojkarna i fårskinnsrockar och pälsmössor samt de gamla gubbarna med vargskinnsmössor dragna öfver de af kölden rödbrända, men belåtna anletena; ty ehuru plogning, som nu, kunde vara ett till och med mycket tungt arbete, var den dock ett trefligt afbrott i vintersysslornas enahanda. Där satt manskapet nu på „latinska A“ med upplyftade spadar, som när båtsmän skyldra med årar. I teten för tåget sprungo och dansade den ullsvansprydda Musti, den kranshalsade Nopa och Vahti under ljudeligt skall. Där snön låg djup, så att hästarna vadade i den ända till bukgjorden, där gick snöplogen tung som en vält i en lerig åker; men där drifvan på högländta eller för vinden åtkomliga ställen låg i tunna lager, där bar det af under hi och hej i galopp, så snön yrde kring och i ett genomskinligt huckle svepte folk och hästar. Solens strålar brötos i det hvita pudret i skimrande färger, och som en ram stodo tallar-

nas bruna stammar kring den ljusa, färgrika taflan.

Så färdades männen med snöplogen verst efter verst. Tobias och Jalo voro både varma och svettiga; hingstens hull hade blifvit än mera mörkbrunt och glänsande; fradgan flagade från dess mun, då den tuggade betslet. Tobias' kinder glödde af ifvern och af nöjet. Men just då snöplogen var i sin starkaste fart, hördes på afstånd ett klart klingande, entonigt bing-bing, som utvisade att en resande fot för fot arbetade sig igenom snön.

— Stanna, ropade gamla Matti, vi möta resande; vägen är smal.

— Nej, låt gå ännu en stund, den resande är ännu långt borta, svarade Tobias och pojkarna, i det de sporrade de flåsande hästarna. Den gamles protester förklingade ohörda. Nu voro hästarna i farten. Alt närmare kom snöplogen till det ställe, där den resande i vägens krökning tyktes sitta fast i snön. Nu fans ej mera tid att häjda djuren. Det återstod intet annat än att väja

undan, så godt man kunde. Undan, förbaskade padda, undan klotsar, skrek unga Tobias, först ond, sedan rädd, undan, era landsvägsskojare! Omöjligt, den resande slapp med sin tunga, med bastmattor beklädda kursläde ingenstädes, och bäst det var, stötte snöplog och kursläde ihop. Kursläden kastades upp på drifvan, vingar och fimmelstång bräktes, den resandes häst skadades i bogen. Det blef en enda oredig massa af hästar, körredskap och män, inpudrade i den yrande snön. Midt i villervallan började Jalo blifva orolig. Då dörren till kursläden omsider kunde öppnas och den resande af den handfallna kusken drogs fram ur släden, var han halfkväfd af vrede och brist på luft. Det befans vara själfva kyrkoherden. Sedan prästen omsider dragit andan, började han:

— Jaså, förbannade padda, säger du, padda åt mig, kyrkoherden. Sakramenskade processafföda, jaså, jag är landsvägsskojare, jag skall lära dig, Tobias. Du är lik far din! Nu fick han syn på sin blödande häst: det här ska kosta far din; och pastorn kippade efter an-

dan, nära att kväfvas af vrede och sinnesrörelse. Och du, Viskarin Matti, kloka gubben låter du kalla dig, jo, du är en trollkarl kantänka . . . I detsamma rykte Jalo till, kyrkoherden föll i snön, och nu blef det tid hvarken till okvädingsord, förmaningar eller hotelser. Hästarna spändes af, kursläden restes upp, handbok, paten och nattvardskalk, som trillat ur sin låda, söktes upp, torkades omsorgsfullt och lades åter in. Kyrkoherdens skadade häst fördes öfver till reserven, och han fick låna Kallonens vallack. Med många försäkringar om att minnas Pullinens afföda for kyrkoherden omsider i väg.

Unga Tobias var stukad; han och Jalo voro öfverförda på reserven. Att ha farit illa med kyrkoherden just nu, när far hade så många processer med denne, just nu, när skriftskolan höll på att slutas, att till ännu ha kallat pastorn för padda och förbannad padda i Noaks ark, det var alt betänkligt. Hvad skulle Elsa säga om den saken, ifall det blef uppskof med skriftskoleläsningen. Gamla Matti kom nu fram med sin vishet i koncen-

trerad ordspråksform, uppblandad med kraftiga tillmälen öfver vår tids ungdom. Med ordspråket: „fjäsk förtjänar icke loford, brådska gör ej mannen heder“, lät han så mycket både vett och ovett hagla öfver vår unga Tobias, att denne, skamsen och ond, drog sig långt bakom hästar och folk. Och återresan gick med betydligt mindre fart och lust. Både folk och fä voro medtagna af det ansträngande arbetet och af kölden. Det bar nu af hemåt efter en färd af omkring en mil. När man hunnit till de stora björkarna, som fulla med masurknölar, knotiga, nakna och risiga, med ärr efter vallpojkarnas knifvar stodo i snön, stannade tåget. Viskari steg upp, kafvade fram i drifvan till dungen och strödde ut hafre för orrarna, som här hvarje vår i flockar jollrade sin kärleks morgonsång, kämpade ut sin tvekamp för den väntande hönan och spilde sitt hjärtblod i snön.

Så bar det åter af. Kölden började blifva skarpare. Kråkorna kommo i stora flockar från skogen och sökte sig till byarna. Skatorna flögo som en förtrupp framför snöplo-

gen, skvattrade, satte sig kokett, tillgjordt löjligt med stjärten i medvind, läto behagsjukt sina metallfärger glänsa i solskenet, guppade till och gåfvo sig igen i väg, alltid ett bösshåll framför snöplogen. Men bakom den, i den breda fåra, som plogen öppnar i det hvita höljet, medan männen rökande och snackande draga mot hemmet, samlas en skara små stackars halftförfrusna finkar och sparfvar. Där sirrar snösparfven, annars skygg, blyg, tillbakadragen; nu kommer han utsvulten i blinkflykt till gästabudet; hans vingar tindra som en isskärfva i solljuset. Från motsatt håll kommer gulsparfven, ödemarkens son; tsitsitsi låter hans sorgsna sång, och för hvarje tsi ett vingslag, som för honom närmare målet. Domherren tränger sig fram. Säker som en bränvinsadvokat, slår han sig ned på sin plats. Små, frusna fötter sparka ifrigt omkring; små kräfvor fyllas, men just som maten smakar som bäst, kommer en skroderande gäst, glupsk och stark, om vintern på allfarväg, om sommaren i ödemark. Undan med småpatrask: nötskrikan själf med blåhvita epåletter kraf-

sar i välfägnaden och värmer fötterna i den varma hästspillningen. I naturens stora hushållning, som icke känner till affallsprodukter, går intet förloradt; alt har sitt ändamål.

II.

Pastor Brandt var omsider hemkommen efter sin utfärd. Ännu kokade det inom honom af vrede öfver den behandling han nyss undergått. Den bastmattbeklädda vosocken (kursläden) var sönder, hästen skadad, kanske allvarsamt, körredskapen trasiga. Därtill hade han af en adertonårig yngling kallats „förbannade padda“. Huru djupt detta tillmäle af en pojke förargade honom, kan man förstå då man vet att pastor Brandt hade varit rektor uppe i landet för ett högre elementarlärovärk under den lyckliga tid då herrar lärare opåtaldt fingo uppträda med den förfärliga „klobban“, som straffredskapet kallades. Som rektor hade han svängt färlan med järnhand; alt hvad pojke hette var för honom till endast för att kujoneras och pojke var enhvar,

så länge rektorn rådde på honom. „Stympare“ var inledningsordet till hvarje exekution. Ärligt hade han låtit kroppen plikta för själens oförmögenhet och under namnet „Stymparen“ kändes han af mer än en generation uppiskade och uppluggade skolpojkar. „Stymparen“ hade ursprungligen varit lärare i ryska och historia. Vid en af de otaliga läroplansförändringar och skoldeplaceringar vårt land haft styrkan att genomgå, blef Stymparen tvungen att öfvertaga undervisningen i katkes och biblisk historia. Då han samtidigt i Tervola by ärfde ett litet landsställe och pastor Blom i socknen, där Tervola låg, var gammal och slagrörd, tyktes detta för rektorn som en försynens vink och han beslöt sig för den prästerliga banan, i syfte att vid tillfälle söka pastoratet efter gamla Blommen. Det var ondt om präster för tillfället och Stymparen kunde om sin examen med en sin företrädare utbrista: „Visst skämdes jag för domkapitlet en timme eller par, men däraf har jag både ära och nytta hela mitt lif“. Ett helt människolifs ihärdiga sträfvan skall, om denna

sträfvan icke är altför orimlig, ovilkorligen bära frukt, isynnerhet ifall den understödes af ett godt naturligt förstånd, ordentlighet, sparsamhet och relationer. Alt detta inträffade här och inom tio år var Brandt pastor i den socken där han ägde sitt landsställe Honkasyrjä, beläget endast en knapp mil från prästgården. Färlan från skolan tog han icke blott i figurlig bemärkelse med sig. Han var en sockentyrann, en ordentlighetsdjäfvul som man fick söka maken till. Kyrkoböckerna hade aldrig varit i bättre skick. Med halft våld fick han en folkskola i gång, en skola som stod öfver alt beröm. Propaganda af sekterister och ortodoxa greker kufvade han hänsynslöst. Hörde han ett ord om något förhållande ungdomen emellan, for han genast till ort och ställe, höll brutal undersökning med de skyldige och var genast framme med lysning, handbok och herrans välsignelse, ifall det ringaste misstänkligt hade förefallit. Det var gifvet att kyrkans styrpinnar under sådana omständigheter varmt höllo på denna representant för ecclesia triumphans. Men

pastor Brandts meritförteckning var ännu icke slut. Mer än kyrkoherde, mer än fordom skolrektor var han jordbrukare. En lidelsefull kärlek till jorden, till jordbruket hade lockat honom in på prästbanan. Likasom han kufvat pojkar och församlingsboar, hade han kufvat sin fäderneärfda jord. Kärr och mossar lågo torra, sandfälten voro lerslagna, dikade och dränerade, jäsleran uppblandad med torfjord, ängar och åkrar dröpo af fetma; alt hvad energi, arbete och kunskap kunde göra i striden mot en karg natur, ett oberäkneligt klimat och hårda stenhölster, sump och sandfält, det hade pastor Brandt ärligen gjort. Detta viste han äfven själf, och intet *på jorden eller i himmel* kunde glädja honom så som beröm öfver hans välhäfdade gård. Så präst han var, plägade han, då han en het augustidag, fram mot de farliga nätterna, vandrade på sina ägor och insöp den söta lukten af blommande väppling, den kryddade aromen från humlegården och den doft, som tung, mättad och ljuf som ångan från ädelt vin låg öfver bohvetefälten, utbrista: „Bara vår herre

blir neutral så nog lefver jag på mitt jordbruk".

Men fastän kyrkoherden Brandt kufvat sin hjord och sin jord fans dock något som han aldrig fått bukt på, det var konjaken och Tobias Pullinen. När det led mot åttatiden stego där upp begär i hans själ, begär som han för tjugu trettio år sedan trodde sig kunna när som hälst affärda med sin viljas energi. Tio, femton år senare, efter hans hustrus död, märkte han att dessa begär icke läto affärda sig, de hade tagit till i styrka och betydenhet. Han ville reglera dem med tal om „sedvanligt aftontoddy och en middagssup". Intet hjälpte, för fem år sedan såg han att det gick bakåt med honom. Begäret kom som en skolrektor öfver en brottslig priman: „stympare" sade det, tog honom i örat och förde honom till konjaken. Sträng, rigorös om dagen blef han klockan åtta ond, ond på alla och sig själf, klockan nio en slattrig stackare som blott hade en sak redigt och klart för sig: att ingen människa, icke ens den gamla hushållerskan som i många år varit i hans tjänst, skulle

få se honom i detta förnedringstillstånd. Där satt han ensam bakom lästa dörrar, tömde sin konjak och såg med förskräckelse den granna etiketten på konjaksflaskan draga som ett kinesiskt färgspel för sina blodsprängda ögon. Midt i färgspelet, som likt en dansande myggsvärm sväfvade än upp, än for bort med aftonvinden, än kom åter svängande och slingrande upp och ned, upp och ned, såg han stundom ett blekt kvinnoanlete med djupt liggande bruna ögon, som med ett uttryck af rädsla blickade på honom. Dessa milda förfärliga ögon. Okuflig flit, energi och arbete hade länge och väl betvingat dessa minnen och visioner, sen hade konjaken jagat dem på flykten i många år, och nu, nu voro de där igen.

Tobias Pullinen, hans granne, var den andra som icke böjde sig under pastorns spira. Det var måhända värst för Tobias, men det var så.

Kyrkoherden Brandt trädde in i sin tambur fast besluten att utan vidare stämma in unga Tobias för okvädingsord och vårdslöst

körande på allmän väg. I förstugan tog den gamla hushållerskan emot honom och berättade att kaplanen Helm väntade inne hos pastorn. Det var icke någon kärkommen underrättelse, ty pastor Brandts kaplan var af helt annat virke. Gamla Stymparn kunde aldrig gå under samma ok och jämnsides med denne, som Brandt plägade kalla honom, Kristi kavaljer — ty han var en fin och snygg man, därtill hvad som enligt Brandts åsikt var nästan värre „sekterist“ — ty han tänkte själf. Brandt gick emellertid in i sitt kansli, ett stort ödsligt af tobaksrök nedsöladt rum. Fyra mörkbetsade skåp alla olika och af olika höjd stodo mot ena långväggen, ett simpelt furubord under fönstret, några stolar och en ofantligt lång skinnsoffa på tunna magra ben, se där hela möblemanget. Inga gardiner, ingen spegel, intet konstföremål prydde denna bostad, som på den inträdande icke kunde göra annat än ett afskräckande intryck. Missnöjd och uppretad steg pastor Brandt in i rummet i det han med möda betvingade sitt humör, tack vare vissheten om att kaplanen Helm

redan nästa dag skulle lämna socknen och sin befattning.

Välkommen, välkommen, mumlade han otydligt, nå, tillade han, bror har slutat nu med skriftskolan i den här socknen — nå huru har du funnit dina skriftebarn.

Med en mjuk behaglig stämma svarade Helm på pastorns fråga i ett naturligt språk, fritt från alla salvelsefulla från bibeln lånade och i hvardagslifvets görande och låtande inpassade språk och uttryck:

Som fabror vet, äro våra åsikter i denna sak himmelsvidt olika. Då jag nu för sista gången — antagligen talar med farbror i detta ämne så måste jag säga ha' endast ett ringa antal af barnen väkts till djupare insikt om vår trosläras grundsanningar. Tekniskt äro de tack vare den ypperliga folkskolan bättre förberedda än de skriftskolebarn jag någonsin påträffat, men måhända också en följd af denna skola har kunskapen, det mekaniska kunnandet värkat hämmande på dem.

Kunskap är makt, svarade pastorn kort och kärft.

Nåväl, svarade Helm, men det hör icke hit, hvad jag velat säga är, att den pånyttfödelse, den hjärtats omvändelse, som ensam berättigar till åtnjutande af den heliga nattvarden genombäfvat endast få af skriftebarnen, och jag är lycklig att det icke är jag utan farbror som skall admittera de unga. Det är den första skriftskola jag hållit och jag måste bekänna att för mig vore det en själakamp, en svår inre strid, en strid som jag icke flyr, om den pålägges mig, men jag tackar Gud som icke ännu pålagt mig den, måhända skall jag i framtiden med mera säkerhet och således med större lugn sköta detta mitt ansvarsfulla värf.

Nu kom hushållerskan med toddyvatten, konjak och socker. Pastorn som gammal och van log endast försmädligt, men svarade intet på kaplanens tal.

Vill du ha en toddy, frågade han. Denna fråga hade han gjort hvarje afton han träffade sin kaplan d. v. s. i snart fyra månaders tid. Han hade städse fått samma svar:

Tack farbror, jag begagnar icke starka drycker.

Du är som hihuliterna alt fortfarande, mins du inte hur det gick till på bröllop-pet i Kaanan, men för att återgå till ämnet, sade pastorn i det han brygde sin toddy; således menar du bror att endast få äro i det själstillstånd du fordrar för att bli godkända.

Ja.

Som du redan själf nämde äro våra åsikter i denna sak himmelsvidt olika. En människas själslif är förborgadt, det är en bok under sju insegel, hvarken du eller jag kan döma därom, — och pastorn tog sig en klunk ur glaset, det är endast kunskapen, vetandet om salighetsvilkoren vi kunna bedöma, hvad som går därutöfver står icke i mänsklig förmåga. Föröfrigt, det ungdomens känslorus, som en hel hop hihulit präster förstå att ingjuta hos sina elever, — och pastorn hostade betydelsefullt — är lika lätt åstadkommet som hastigt öfvergående och farligt, ja rent af omoraliskt.

Medan pastorn talade gick han långsamt af och an öfver golfvet, tömde sitt toddyglas och brygde ett nytt till. Nåväl min bror, hvilka anser du vara dessa utvalda lam, som du tager på din högra sida.

Helm rodnade lindrigt öfver liknelsen, som han fann hädisk; han nämde några nattvardsbarns namn.

Nå än getterna.

Åter rodnade Helm och nämde en del namn.

Nå men om du tager kunskapen till måttstock hvilka stå då på vänstra sidan.

Åter nämde Helm några.

Nåväl öka getterna med unga Tobias Pullinen.

Tobias, svarade Helm, han är den som å hufvudets vägnar är den mest begåfvade, och icke blott å hufvudets, han har ett i grunden varmt och hvad världen kallar godt hjärta, men är bortskämd och högfärdig. Han känner sin bibliska historia och sin katkes från perm till perm. Om kunskap någonsin berättigat till

det dyra nådemedel som nu är i fråga så har han självskrifven rätt därtill.

Sätt dit Tobias Pullinen, sade Brandt, nu ordentligt ond, det är en förhärdad pojke, hvad du sått har hos honom fallit på hällebärg. Öfvermodet och bondhögfärden pösa hos honom, han skall kväsas. Och alla pastorns rektorslidelser blefvo vid minnet af släden, hästen och körredskapen satta i rörelse. Toddyn gjorde sitt till och alt mer och mer förbittrad utfor han i hårda ord mot Tobias och hans fader den gamla processarn och grälmakaren.

Jag kan det ej, svarade Helm, gör det själf, förhör själf barnen, döm om det arbete jag nedlagt, om den nåd som herran låtit flöda öfver mitt ringa värk, tag hvilken måttstock farbror vill, jag tvår mina händer. Skall endast kunskap bedömas, nåväl då är Pullinen den första, och det är ju för kunskapen farbror talat. Föröfrigt ha fabror och gamla Pullinen såsom man har berättat mig, något otaldt vid härads- och hofrätten. Jag fruktar att det skall af församlingsboarne tagas

som en hämd ifall Tobias blir ogillad medan de andra gå igenom, det skall väcka ond blod, kanske klagomål.

Så låt dem klaga, sade pastorn förargad, jag blir vid hvad jag har sagt. Har jag icke nyss mött pojken på landsvägen svärjande och okvädande som en sannskyldig hästskojare och landsvägsriddare likasom far hans. Har han icke kallat mig „förbannade padda“, förstört mina körredskap, min häst, min släde och och . . . .

Således bedömer farbror ändock efter hans själstillstånd, hans sinnesriktning.

Jag gör det, sade pastorn, som nu i sin tur lindrigt rodnade, jag gör det för denna gång, jag har mina skäl och jag svarar för dem.

Maten kallnar, sade nu pastorns hushållerska, en äldre kvinna med ett strängt och hårdt uttryck öfver ögonen.

Vill du äta kväll hos mig.

Nej, farbror vet huru jag har det hemma, vi ha alt inpackadt, måhända i morgon redan ge vi oss af till Wiborg, min hustru skulle

blifva orolig om jag nu dröjde borta. Jag får därför för sista gången tacka och säga farväl åt farbror.

Nå farväl, farväl med dig då, tack själf. Och de bägge herrarna skildes åt med ett kyligt handslag och utan något „glöm inte bort“.

III.

Det var under det första svåra nödåret Finland i medlet af femtiotalet fick pröfva på. Där kom ett långt, sorgligt tåg från norden. De kommo fattiga som sparfven om vintern, frusna och utsvultna som vargen på mon. Hålögda och bleka om kinden välte de sig ned alt fler och fler ju längre söderut de kommo. När de hungrande skarorna sedan från norr, från östan och västan, hunno till sitt fäderneslands port, till Wiborg, på väg till det stora brödlandet Ryssland, då kommo de i hopar som Egyptens gräshoppor. Och den gamla staden öppnade sina portar på vid gafvel, i hvarje hus, hos den rike grossören och hos den fattigaste borgare, fans där en, ja

flere som gnagde barmhärtighetens bittra bröd. En dag kom där till skolrektorns kök en kvinna, som bar ett barn om tre à fem år på armen.

Hvarifrån är du? frågade rektorskan.

Från Österbotten.

Hvad heter du?

Anni.

Hvar är din man?

Han blef efter på vägen, eller gick förut, jag vet det ej. Det var en kall vinterdag för tre veckor sedan, yrsnön kom ned med nordanstorm. Vi gingo öfver en frusen sjö, min man gick förut, jag med barnet efter, endera af oss gick vilse i vinterstormen. Jag vandrade, vandrade dagen om, och när natten föll på kom jag till en stuga. Barmhärtiga människor togo vård om oss. Sen dess har jag ej sett min man. Om han är död, om han lefver, vet jag ej.

Hon talte lugnt som den där slutat att hoppas, hennes tårars källa var utsinad. Dödens hand hade märkt henne.

Rektorskan lät sätta en skål varm soppa för vandrerskan. Hon smakade på den endast, maten kväljde henne. Sen hon värmt sig och sin lilla flicka, fått den sedvanliga gärden, gick hon med ett tack och guds välsignelse åter ut. Knapt hunnen på gården dignade hon med sitt barn i drifvan. När folk skyndade till för att hjälpa upp henne var hon död. I samma gård bodde en rysk präst, fattig på denna världens håfvor, men rik på barmhärtighet. Han och hans hustru togo hand om barnet. Ingen viste hvarifrån den lilla var. Var hon döpt? Hvad hette hon? Huru gammal var hon? Inga papper som skulle ha sagt hvarifrån och hvem hon var funnos hos den döda. Och prästen tog den lilla om hand, och gick med henne och sin hustru till kyrkan, han tog psalmsångaren, klockringaren och vaxljusförsäljaren till faddrar, barnet fick stiga in i det stora döpelsekaret, prästen höll henne om näsa och mun och stoppade henne tre gånger under dopfuntens vattenspegel och när han steg upp, då hette hon Helena Ivanovna och var rättroende „pravaslava“.

Den lilla, buren i elände och född i fattigdom, växte upp till ett vackert men svårmodigt och tungsint barn. Sällan såg man hennes mun draga sig till ett löje, och redan som barn visade hon många egenskaper som höra en längre framskriden ålder till. Hon var bland annat ytterligt sparsam. När Leena, så kallades flickan, växte upp till jungfru, blef hon en smärt brunögd flicka, och när hon gifte sig, så valde hon till man den gladaste, den mest munviga och uppsluppna muntergök som bland hennes gelikar stod att finna i den gamla köpstaden, det var Tobias Pullinen.

Tobias tjänte den tiden hos fästningens kommendant. Hans runda röda och hvita anlete, hans blå glada och klipska ögon, hans skämt, hans visor, hans tokroliga ordstäf och muntra gåtor, de feta mjuka musklerna kring hans mun, som, när han log aldrig så litet, gåfvo ansiktet en prägel af godhet och putslustighet, alt hade bedårat Helena. När Tobias till ännu uppträdde i lillrysk lång kaftan med rödt bälte kring magen, platt kuskhatt med ett otal påfågelsfjädrar i kullen, ja då för-

vred han hufvudet på Leena liten och där blef bröllop af med rysk och luthersk präst, och alla de ceremonier och all den vidskepelse som rysk och finsk folksed vid slika högtidliga tillfällen plär lägga i dagen. Kort efter bröllopet, Leena var då endast 17 år, ärfde Tobias helt oväntadt ett litet ställe i Tervola och flyttade dit. Då egendomen var liten, endast fyra tunnors utsäde, öppnade han landthandel. Den slog väl ut, han var den tiden den enda i socknen som idkade köpenskap. Inom några år var han en välbehållen man, främst tack vare Leenas sparsamhet, — grannarne sade girighet. Om Tobias hade skött sin bod och sitt lilla landtbruk ordentligt, hade han utan tvifvel varit till och med mäkta rik, men nu hade han råkat ut för en lidelse lätt förklarlig hos en gammal kusk. Han vardt hästhandlare. Han köpte, sålde och skojade med hästar, han bivistade alla kappkörningar i Kuopio, Wiborg, Tavastehus — ja till och med Wasa. Hvarenda sportsman i landet kände till den glade hästhandlaren Tobias Pullinen, och många lustiga knep berät-

tades om honom, huru han köpt billigt och sålt dyrt, lurat ryska hästhandlare och finska sportsmän. Det var icke precis så helt med hans goda namn och rykte, ehuru ingen just viste något särskildt graverande, men vid bålarne och konjaken, efter en lifvad kappkörning, tog man det icke så noga, och när Tobias själf, då någon drog på den strängen, icke var granntykt, så fick udda vara jämnt.

Under sådana förhållanden lämnade han hus, hem och härd vind för våg, och en lycka var att hans hustru med järnhand höll i de surt förvärfvade markorna och aldrig egentligen lät Tobias veta huru mycket hon hade lagt på kistbottnen.

Där satt Helena, eller Leena som hon kallades, en måndag förmiddag i sin bodkammare mellan stugan och handelsbodan. Ett litet rum öfverfyldt af vattkringlor (baraschki), en säck kaffe, en låda te, hvilka ömtåliga varor dragit lukt och smak från de många kronoborgs piskorna, ryska seldonen, hvita stöflarna och andra „juft“ doftande varor. Ehuru Leena blifvit mera fet och välmående än förr,

fått hull öfver axlar och bröst, hade hennes sinne icke blifvit lättare, hällre tvärtom, hon var ojämn och orolig. Hon led dessutom af sin ohyggliga ensamhet. Mannen borta, sonen så godt som fullvuxen, vuxen ut ur hennes vård om också icke ur hennes tankar. Huru varmt hon än älskade honom, kände hon dock att hans vingar vuxit ut, att han snart nog var tillräckligt stark att flyga ut i världen. Ingen dotter hade hon och ingen släkt. Som ett sällskap för hustrun hade väl Tobias upptagit i huset en sin systerdotter Anni, en rask och vacker flicka, men Leena var icke den som snart fäste sig vid nya personer. Och flere år förgingo innan hon lärde sig att betrakta flickan som hörande till släkten. Men det var icke blott släkt och sällskap hon saknade, ty uppfostrad i den ryska religionen hade hon hvarken präst eller kyrka på nära näjder. „Din gud“ och „vår gud“, som det hette i det dagliga språket och ännu vulgärare, den finska och den ryska guden hade delat hennes hjärta. Hon kunde icke bortom dogmer och ceremonier, bortom mänskliga till-

satser se den enda, eviga guden. Hennes hjärta hade slitits ut i en ändlös onyttig strid och fruktan. Hennes sparsamhet och arbetslust ledde henne omärkligt in på ett sluttande plan, penningeförvärfvets. När alt annat svek, var oberäkneligt, omöjligt att besvara, när alla frågor om tro, om otro tyktes som en gungfly, i hvilken hon, ju mer hon arbetade, föll djupare in, då fans där en sak som var reel, klar och tydlig, det var silfvermarken. Den hade en förförisk glans, den hade klang hemma och ute i världen. Förvärfsbegäret var hos henne en af dessa djupt rotfästade lidelser, som inga böner, ingen omvändelse eller bättring någonsin kunde drifva ut.

Leena satt som ofvan nämdes i sin bodkammare på måndagsförmiddagen, dagen före Marie bebådelsedag. Arbetet var i det närmaste inställdt. Leena öfvervägde affärens ställning. Som flertalet af våra landthandlande, tillät Leena Pullinens uppöfvade minne, obesväradt af onyttiga och onödiga skolkunskaper, henne att utan någon bokföring göra ett öfverslag af affärens ställning. Hon mindes alla

inköpspris på pennin, hon kom ihåg datum då varan levererats, och kunde på spiken säga hvad hon förtjänat på seldon, bjällror, rep och tobak. Ingen kassabok, kladd eller löpande journal behöfdes, alt var som ingraveradt i metall i detta kolossala kom ihåg, som ofta slår domaren och prästen på landet med förvåning och häpnad. När hon afslutat sina kalkyler gick det öfver Leenas runda anlete ett drag af belåtenhet, hon var nöjd med vinsten. Sedan hon tjänat sin mammon, tog hon sin gamla finska psalmbok, läste med mycken uppbyggelse halfhögt en af dessa förskräckliga finska psalmer där Guds son ofta kallas för Herrans afvel (sikiö), där de grymmaste grammatikaliska bockar vimla i hopen af falska bilder, meningslös nonsens, smaklösa ord, och bokstäfver som icke finnas i det finska språket. När Leena slutat psalmen gick hon ut i stugan för att söka rätt på sin svägerskas dotter Anni, hennes hjälp i hushållet. Den stora stugan var öde och städad som till hälg. Endast katten satt i salen, tvättade sin nos och bådade främmande, medan Musti vid

ugnen drömde om jaktlifvets fröjder. Uppe på ugnen syntes ett par väldiga järnbeslagna klackar och sulor. Det var Matti Viskari som låg däruppe och firade hälg.

Matti har du sett Anni? frågade Leena. Hvar är Anni och Tobias sedan? Jag skulle bra gärna läsa för dem ur postillan.

Där det värker dit går handen, där hvar kärestan är dit går ögat, svarade Matti.

Är det svar det!

När det är riktigt kallt, flyger järpen till och med i ladugården.

Ja, ja, kära Matti, nog är det sant. Jag borde ha anat det här innan jag tog Anni i huset. Är det nu hustru åt Tobias, en pojke till ändå, som inte ens läst för prästen, och flickan fattig som en kyrkråtta!

Skadar inte matmor. Välj från fattigt hem dig hustru, köp dig häst ifrån den rike, heter det. Hjärtsår kan endast den hela som gett dem. Hällre för bittida än för sent gäller det i giftermål och hemmet fordrar sin värdinna, kokar hon ock endast vatten.

Ja de barnen, de barnen!

Ja det är nog sant. Ungarna bekymra fågeln, barnen gifva sorg åt modern.

Jag måste få slut på det här, om jag fick tala med min man och fråga hvad han tänker om den saken.

När Matti nu endast genom en grymtning gaf tillkänna att han visserligen hört sin matmors ord, men icke ansåg sig kunna tillägga något, gick Leena ut till ladugården för att söka rätt på Anni.

Knappast hade Leena försvunnit, innan dörren öppnades och in steg, försiktigt öfver den alnshöga tröskeln en gammal, stelbent man i svart lång rock med en skinnmössa som liksom mannen själf påminte något om herremannaklassen. Det var klockaren Jäppinen. Det låg något betrykt och skyggt i klockar Jäppinens uppträdande. Han hade i många herrans år illa kujonerats af pastorn, som icke kunde fördraga hans herrskapsfasoner. Klockaren hade tack vare denna uppfostran fått ett sökt manér midt emellan rädd och tillgjordt säker. Han var väl gammal vän i huset, men osjälfständig till karaktären

vågade han för pastorns skull endast i smyg besöka Tobias Pullinens hus. Så snart han sett att stugan var tom, frågade han halfhögt:

Är där någon på ugnen?

Gubben älskar varma ugnen liksom ynglingen sin flicka.

Det är just dig jag söker, kom ner, kloka Matti, jag har något att förkunna dig, något viktigt.

Gubben kom varsamt klättrande ned för stegen, en två tums planka med däri inskurna hjärtformiga hål.

Nå hvad är det om, sade han, i det han skakade klockarens hand och tog sig en pris snus.

Jo det är så att — ja det är då nedrigt att något sådant kan ske, men så är det — att våran pastor — ja hvad tjänar det till att förarga sej —

Nå sjung ut klockare, sade Matti i det hans kloka ögon skarpt betraktade kyrkans lägsta tjänare, sjung ut du bara. Vi vänta inte något godt från det hållet.

Ja rent ut, pastor Brandt ämnar inte låta Tobias gå fram.

Nå hvad fan då.

Han säger att unga Tobias förliden lördag svurit och regerat och visat sitt onda hjärta rakt af ut och in för pastorn. Vill du ha snus, Matti.

Matti drog snuset långsamt i sin knöliga och kantiga näsa och svor till så att klockarfar påminnande sig sin samhällsställning ansåg sig böra gifva Matti en tillrättavisning.

Var tyst klockare, sade Matti tvärt, hvad är nu att göra, ge nu ett godt råd, det här är din affär, i sådant här måste du kunna råda — och Matti skrapade sig bakom örat.

Klockaren tog ovettet lugnt och sade: Det finnes blott ett sätt. Tobias må i dag gå till pastor Helm, hör du i kväll ännu, ty kaplanen reser väl i morgon bittida — dess värre. — Vill han lägga sig ut för er Tobias så hjälper det måhända, för si jag har märkt att pastorn är likasom litet rädd för honom, fast han eljes icke tyckes skygga för själfva fanden.

Tack skall du ha, klockare, jag skall tala om för unga Tobias hvad du sagt, och här skall göras, hvad som göras kan. Farväl nu med dig. Jag firar hälg i dag ser du och Matti kröp upp på ugnen, lade sig på sitt öra och innan Leena med barnen hann in i stugan, låg han i ljuflig sömn. Leena gick med ungdomen in i sin kammare och snart hördes därifrån detta entoniga högtidliga sjungande ljud, så karaktäristiskt för allmogen då den läser andliga böcker.

IV.

Det började att skymma, den korta vinterdagen hade knappast slocknat, innan månen redan bredde sitt lugna kalla ljus öfver hvita drifvor och svarta stugor. När månljuset smugit sig in i stugan, kraflade Matti fram från ugnen, steg varsamt ned och satte sig med sin tobakspipa i munnen närmast spiseln.

Bäst han så satt och såg på den svagt tecknade månrutan som långsamt flyttade sig längs golfspringan, steg Anni in i stugan, tog ned lampan från hyllan vid dörren och tände på den. Anni var en flicka om nitton år. Utan att vara vacker, hade hon ett i hög grad sympatiskt utseende, hennes blick fick, då hon såg med välvilja på någon, ett djup och en värme, som man sällan ser i ljusa blå ögon. Långsamt men bestämdt och med detta osökta, na-

turliga behag som tillhör hvarje ung och sund kropp gjorde hon sina sysslor, blåste på glöden i ugnen, lade gnolande på en melodi mera ved på elden och gick åter ut.

Lampljuset lyste klart i den stora stugan öfver svartnade väggar, långbänkar och hvita bord. Mellan sparrarne hängde hålbröd på långa spett, däröfver virke upplagdt till torkning, vidare ett par ut- och invända råa kalfhudar, hvilkas svansar viftade i draget; där funnos några par skidor, en af halm, pärlor och brokiga lappar gjord leksak, krona kallad, som ofta om julen hängdes upp som prydnad i taket. Med ett ord husets nederlag af alt som främst behöfde matmors öga och stugans värme hade staplats upp ofvan de fria vasarne i rummet. Där i knuten vid en af de svartnade bjälkarne hängde ock den nya petroleumlampan. Gamla Matti såg med beundran upp till ljuskällan. I sitt sinne grundade han öfver den väldiga omhvälfning en slik liten tingest som lampan åstadkommit. Matti var en gammal, erfaren man som sett mycket i världen. Han var som de flesta af

våra bättre bönder, en mångsidig och kunskapsrik man. Han viste hvar en sved kunde anläggas, han viste när den skulle brännas, plöjas, sås, skördas. Han icke blott viste det, han kunde göra det med sina egna händer. Han kände på hvilken jord råg, hvete, bohvete, ärter gingo bäst, hvad de fordrade för sin trefnad. Han kunde slöjda byttor, tunnor, såar, slädar och lättare kärror. Gälde det kunde han sko en häst, lika så väl som han skötte om sin båt, lagade not, nät, ryssjor katschor, mjärder. Han var en väldig jägare, som vår och höst förgjorde orrar, tjädrar och änder i skaror. Han kände blomster, svampar, trän, och viste hvartill de kunde användas. Hans tvänne skrumpna, knöliga, brunbrända händer kunde göra snart sagdt hvad som hälst och det oaktadt hade han efter ett sextioårigt sträfsamt lif icke blifvit annat än inhysing. Han hade hört om landet där borta i västern, där man bättre viste uppskatta det som godt sundt förnuft och ett par starka armar kunde utföra. Men dels var han för gammal, dels var han icke boksynt nog för att genom tid-

ningar och böcker taga värkligt reda på förhållandena, det hade blifvit ogjordt, och nu gick han som inhysing, som Leena Pullinens alt i allom och rådgifvare medan fader Tobias var ute på resor.

Men Matti Viskari kunde mera än hvad här ofvan nämts och mera än hans bröder i allmänhet. Han kallades icke för intet kloka gubben. Han botade hästar och folk med smörjor och salvor, och när det icke hjälpte, med runor och besvärjelser, dem han lärt sig af sin moder, en i hela häradet vida berömd ruunokvinna.

Hvad trodde han på? Som de flesta af våra bönder, hvilka icke stå under en särskild sinnesriktning under ledning och påvärkan af en sekt eller en af lefvande tro besjälad präst i statskyrkans tjänst, var han fatalist. „Se on sallittu“ var hans stora tros- och frälsningsformel. Det gaf honom ett oomkullrunkeligt jämnmod i lifvets alla skiften.

Där satt han nu och blossade lätta blå tobaksmoln, genom hvilkas opak färgade dunster han såg, beundrade och fröjdades öfver

lampljusets klarhet. Han mindes huru han som pojke vid skenet af brasan i den stora ugnen spåntade de kådiga tallkubbarne som omsorgsfullt valdes och torkades sommaren om för det oumbärliga vinterlyset — pärtan. Hur pärtan rökte och flammade, slocknade och tändes, huru glöden föll ned, fräste och rökte i vattenkärlet under pärtan. Trettio, femtio gånger om aftonen måste pärtan tändas och åter tändas för att lysa mor vid spånaden och far vid slöjden. Så mindes han de sprakande talgljusen, sällsynta gäster för öfrigt, de fräste af den salta talgen och osade hvar gång de snoppades. Då dagen slocknade i snötyngda moln redan klockan två, återstod intet annat för aftonen än litet byskvaller och det oundgängligaste handarbetet. För honom funnos dessutom mors besvärjelserunor, dem han lärde sig redan som barn och så sömnen, detta långa vinteride, som brist på ljus gjort till en nödvändighet. Men nu! Och Matti tänkte på den generation som nu fick läsa och lära sig när kvällens mörker föll på — hå hå ja suckade

han, sextio år härefter ser det nog annorlunda ut i Tervola by.

Nu väktes Matti ur sina drömmar. In steg unga Tobias och hans beständiga kamrat och ovän, rättare rival, Matti Reijonen. Hvar Anni var utom hus, där voro de bägge ynglingarne äfven i närheten af henne och hvarandra, och afundsjukt bevakade de hvarandras görande och låtande. Jämte de tvänne rivalerna kommo några andra både äldre och yngre ungdomar af hvartdera könet för att fira den ingående hälgen (aatto), också Anni kom nu in, stälde sig vid spiseln och begynte med tillredelser till aftonmåltiden. De satte sig tysta längs bänkarna och borden, några lågmälda yttranden kastades öfver den stora stugan, ty där inne från stugukammaren hördes Leena Pullinen sjunga en psalm och ungdomen, särskildt unga Tobias, var icke fullt säker på huruvida icke aftonen i stället för glam och kurtis skulle komma att afslutas med en af de fruktade postillorna. Men nu kom Anton, som nyligen afslutat sin värneplikt, in i stugan, hälsade skrattande med två fingrar vid

örat och ropade högt „Jumala varjelkoon“. Han togs emot med glädje och fick nu för tionde gången redogöra för kasernlifvet, befälet, herrarna, Wiborgs glans och prakt samt tjänsteflickorna. Hans intryck resulterade däri att nog vore det eljes drägligt i kasernen, men den där snyggheten, den tager lifvet af en människa. Just då man var som bäst i tagen, steg mor Leena in med sin psalmbok, hon hälsade tyst och allvarligt, gick till Anni samt sade halfhögt: ge ungdomen kaffe — med mycket cikoria, tillade hon hviskande.

Jaså det vankas kaffe, nå hör på, inföll Tobias, ifrig att afvända den möjligen hotande psalmläsningen, ty mor Leena hade som sagdt psalmboken i hand, skola vi gissa gåtor. Är det någon som vill resa till Hölmölä.

Du Anton du skall gissa, eller Anni vill du, tillade han tveksamt.

Ja låt oss gissa gåtor, men inte Anni, hon gissar alla gåtor, det blir ingen Hölmölä resa af för henne.

Viskari Ukko I skall fråga, hördes det

nu. Ja gubben skall fråga. Du Tobias, du som är husbond du får svara till först.

Må gå, jag skall svara, sade Tobias, men först för tredje gåtan som jag icke gissat far jag till Hölmölä.

Alla satte sig högst intresserade omkring gubben. Han satt framåt lutad med vänstra armbågen stödd mot knäet, medan han manövrerade med pipan och dessemellan rökte och spottade oförtrutet.

Gubben funderade en stund och framstälde följande fråga:

Kungaspis och herremat,
Bondens liksom herrens föda,
Bjudes ej i skål och fat,
Fås från tvänne hallon röda.

Alla sågo fundersamma ut, till dess att en bland flickorna fnissade till: jag vet; jag också, tillade en annan skrattande.

Jag med, sade unga Tobias trankilt, det är modersmjölken.

Riktigt Toppi lilla, du är inte så dum som du ser ut. Nå men hvad är det:

Hetsig man i ekträskläder
In i tysta stugan träder;
Friden flyr, för bara träta;
Män och kvinnor knappast äta.

Det är bränvinet, bränvinskaggen, sade Tobias.

Ja bränvinet är det, vådligt skicklig i att smida gåtor den där Matti.

Nå men, fortfor Matti i det han eftertryckligt slog sig på knäet, hvad är det här då:

„Mun så lång som själfva väggen
Talar aldrig, grinar alltid“.

Nu blef Tobias bet.

Så där ja nu blickar Toppi fattig bort mot Hölmölä by. Jo jag tackar låt se hvad Matti nu skall hitta på att pröfva ditt förstånd med.

Så gjordes gåta efter gåta, bäst det var hade Tobias tre obesvarade gåtor. Till Hölmölä, hyi hyi till Hölmölä, ropade nu den glada skaran.

Och under skratt och glam fördes Tobias i en vrå af stugan, kläddes ut så löjligt som möjligt. Till hatt fick han ett upp och

nedvändt ämbare, ett förkläde hängdes på skuldran som öfverrock. näfverskor fingo föreställa vantar, löshår och skägg af blår från sländan klibbades på honom. Medan Tobias spökades ut af Matti och Anni, drog sig hela den öfriga skaran af ungdom till en knut längst bort i stugan, detta föreställde Hölmölä. Nu reciterade soldaten Anton följande verser som ändras alt efter den dräkt som den hvilken skall resa till Hölmölä uppträder i.

Hör hur Hölmöläs hundar skälla,
Hör de ullsvansprydda gläfsa.
Ut på backen barn alla,
Ut att se hvem hit nu nalkas.
Ser ni ej hvem där nu kommer,
Tölpen själf det är, han käns nog,
Ämbaret det är hans kyrkhatt,
Näfverskor han bär som vantar.
Åker i en söndrig träslef,
Hundsvans har han fått till piska,
Paddan drar och katten skuffar.
Uti träsk och mossar far han,
Kan ej breda vägen finna
Smuts och gytja honom höljer.

Fort låt oss i stugan springa
Innan han i farstun träder.

Anton låtsade stänga dörren med en klinka. Nu kom Tobias i sin löjliga skrud, bultade i golfvet och ropade högljudt: låt upp, låt upp i dumsnutsland, en resande här kommer. Efter en lång beskrifning om resans besvärligheter och ändamålet med densamma släppa Hölmöläboerna in vår Tobias.

Jaså du vill veta uttydningen på trenne gåtor, äro de svåra, låt höra. Ser du, här i dumsnutslandet, här är man fasligt kvick, det är icke värdt att komma hit med lätta frågor, för si då blir man rakt utskämd.

Ja, säger Tobias, hvad är det, och upprepade det som han ej kunnat gissa:

„Mun så lång som själfva väggen
Talar aldrig, grinar alltid“.

Men kära resande, svara dumsnutarne med en mun. Det är ju den enklaste gåta i världen, det är ju väggspringan. Ser du inte huru den grinar.

Ja, jag ser det, sade Tobias skrattande,

nå men de andra gåtorna då, och Tobias upprepade dem.

Men nu slogo dumsnutarne sina händer ihop, varkunnade sig öfver så mycken okunnighet. Förklarade högljudt att Tobias var den dummaste människa, som inte kunde gissa så enkla gåtor. Han är oförbätterlig, hette det, och ut skall han köras. Och Tobias kördes med fart ut ur stugan. Far hem till Tervola, säg att de icke må-anstränga ditt förnuft, det sitter utanpå hufvudet och sitter löst.

Nu hör det till leken att sedan främlingen körts ut ur stugan skall han återkomma iklädd sin vanliga dräkt, hälsa från Hölmölä och berätta hvad han på sin resa upplefvat. Därvid skulle han för att hämnas på Hölmöläboerna på ett löjligt sätt framställa karaktärer, drag, lyten och egenheter hos de personer som nyss i egenskap af Hölmöläboer gjort narr af honom.

Då unga Tobias var en munvig och hänsynslös person, med klar och snabb uppfattning, väntade sig alla ett stort nöje af hvad han nu skulle komma att förtälja. Men Tobias lät vänta på sig. Spring ut och se, hvar

unga husbond dröjer, sade någon bland flickorna; och Viskari gubben sedan hvar är han. Anni sprang ut för att söka rätt på dem. Hon kände sin kusins lättretliga sinne och trodde att han sårad af smädelserna skulle draga sig från leken. Hon ville därför öfvertala honom att åter komma in. Förgäfves, förstugan var tom. Lillstugan likaså och Anni kom åter in i den varma stugan i ett moln af imma, som före och efter henne slant in i rummet. Med armarna invecklade i sitt bomullsförkläde sade hon huttrande:

Det kniper till därute. Märkvärdigt i alla fall, ingen Tobias syntes där. Men jag tycker mig höra liksom bjällerklang, det är våra bjällror, och hon sprang till fönstret, andades tils där blef en isfri fläck på rutan och blickade ut öfver den snöhöljda näjden, utan att dock se något. Nej ingen syns, sade hon. Nå kommen nu till kaffet barn, det är värst för den, som blir utan.

Låt honom vara, sade Matti Reijonen, glad öfver att ha sluppit sin rival åtminstone för en tid. Han kommer väl snart igen bara

det blir kallt om öronen på honom. Se så där ja, hvem skall nu gissa? Du Anton. Hvem skall fråga? Du Anni, och snart nog var leken i gång. Skrattet och löjet afbröts då och då af de högt liggande tonerna i Leena Pullinens psalmsång från rummet bredvid. Men Tobias han var och blef borta.

När Tobias kördes ut ur stugan och med fart kom ut i den mörka förstugan, höll han på att falla i armarna på gamla Matti.

Nå, nå sakta kommer långa vägar, sade den gamle mumlande, kom hit nu i lillstugan, jag har något allvarsamt att säga dig.

Så, så det är väl icke så brådt häller, sade Tobias uppsluppen af leken, jag skall in igen bara jag får de här skråpuksgrannlåterna af mig, och han började med att kasta näfverskorna från sig. Kom in, du skall få höra hur jag skall garfva om Matti Reijonen. Du skall få höra huru han skall få igen sina bullar — jag känner mig riktigt upplagd — kom bara ska du få höra, och i ifvern slet han förklädsbandet af.

Nej, Toppi lilla, hvar sak har sin tid, nu är leken slut, nu börjar allvaret.

Du är ju högtidlig som en präst på en hälgdagsförmiddag, sade Tobias slagen af den allvarsamma tonen i Mattis tal. Se så, nå hvad är det!

Matti och Tobias klefvo öfver den alnshöga tröskeln in i den lilla stugan. Där var det mörkt som i en säck, utom just invid ugnen, där glöden gaf från sig ett ömsom stigande, ömsom fallande blodrödt ljus åt de närmaste föremålen, och längst borta vid fönstret, där en blå dager, kall som en isglimt, föll in i det svarta rummet.

Nå hör på då.

Prosten Brandt kommer i morgon att ogilla dig i skriftskolan. Du kommer inte att gå fram i år.

Hvad pratar du, sade Tobias ond.

Jag pratar hvad jag vet. Klockaren var här i dag — och Matti redogjorde nu för ynglingen för alt hvad klockaren sagt.

Tobias bleknade af vrede, han ville tala, men tungan nekade att göra sin tjänst. Då

brast han ut i en häftig gråt. Mellan snyftningarna frammumlade han:

Och Matti och Anni. Och Matti går fram också och . . . . och prosten det gamla . . .

Inte skall du ge alt förloradt ännu, klockaren rådde dig som sagdt att tala vid prosten och kaplanen, sade Matti lugnande.

Prosten aldrig. Jag far till kaplanen, det gör jag. Jag reser genast till Helm.

Rätt så, fördrag det onda, hoppas på det goda. Jag har spänt för hästen. Klockan är nu så där sju, far du genast af till hjälpprästen, han gör nog hvad han kan.

Hästen väntar därute. Se så skynda på dig innan ungdomen kommer hit att söka dig.

Tobias tog sina ytterkläder i största hast. Störtade ut, hoppade i släden, smälde på hästen och for af.

När Matti kom ut i förstugan var han ren borta.

Och Matti gick i stallet för att gruta hästarna.

Där inne fortfor leken en stund. Men då hvarken Matti eller Tobias syntes till och

Leenas psalmsång alt fortfarande hördes från rummet invid, begynte gästerna den ena efter den andra att draga sig undan. Matti Reijonen hade fått tag i en dragharmonika, detta gryıɑma instrument, som uttränger fiolen, likasom fiolen trängt ut kantelen från alla dessa trakter, och lät längst borta vid stugudörren de ljufvaste pianissimo toner ljuda ur bälgen, men utan framgång. Anni hörde icke på honom. Hon och ett par andra flickor höllo på med ett oändligt långt tal om toalett för morgondagens kyrkogång och diskuterade ifrigt om hvad som skulle passa och icke passa i dräkten. Till slut försvann Matti, och genast följde de andra efter. Anni skrufvade ned lampan, släkte den så att stugan blef mörk, så när som på månljuset och den röda glöden från ugnen. Hon började att kläda af sig, kammade sitt hår och undrade hela tiden, hvar Matti och Tobias höllo till. Sen hon redt sig sin bädd i en säng på höga fötter som stod i ett hörn af stugan, kröp hon under ryan. Nu kom Matti i underkläderna från lillstugan och kröp upp på ugnen.

Hvar i herrans namn håller Tobias till, sade Anni. Jag har inte sett honom sen han kördes ut från Hölmölä.

Matti hade somnat ren, han hörde icke mera ett ord.

Då öppnades kammardörren och in steg Leena i stubb och lintyg.

Har ni släkt elden och stängt spjället.

Kors nej, sade Anni, for upp som en ekorre, slog en skopa vatten öfver glöden, så slank hon åter in i sängen och somnade med tanken på hvar i all världen den Tobias kunde dröja.

* * *

Unge Tobias hade i dystra tankar begifvit sig af till pastor Helm. Han hade alt sedan sina barnaår lidit af en vidt famnande fantasi. Lycka som olycka, glädje som motgång dref han i fantasin upp till dimensioner som icke stodo i någon motsvarighet till värkligheten. Han kastades därför alltid mellan ytterligheterna af en glädje, munterhet, drifven till öfvermått och en nedslagenhet, som

då den grep honom, gjorde honom till en värkligen beklagansvärd människa. Nu var det ett allvarsamt fall, det var för honom en stor motgång om han icke blef gillad till våren. Anni var äldre än han, där voro många som slogo sina lofvar kring henne, nattvardstvånget låg öfver honom som en blytyngd. Och desto tyngre som han för sitt samvete måste medge att han icke, såsom pastor Helm framstält det, begagnat sig af sin skriftskola. Han kände ömsom bittra samvetskval, ömsom trots och vrede. Nu kom han ihåg alla sin barndoms lidanden. Han mindes huru han som sex sju års pojke lidit af sin mors långa morgon och aftonböner, psalmsång och predikningar. För den lifliga pojken var det en pina, ett olidligt straff att sitta och höra på dessa ett bedröfvadt och sökande hjärtas frågor och utgjutelser, som icke funno någon resonans i bottnen af hans själ. Och denna tro som alla dessa böcker talade om, han hade intet behof däraf, ty den som lefver stundens lif, dagsländans, den behöfver ingen tro, och just detta lif lefver barnet. Och i sitt hjär-

tas djup kände han afsky och hat till detta ord som trälbundit hans barndom, som nu låg som en mara öfver hans ungdom. Så kom han då fram till adjunktsbostället. Tobias band sin häst i ett skjul och gick orolig och betrykt in i adjunktens kök. Han steg in och stod en rund tid, utan att någon just gaf akt på honom, och utan att framföra sitt ärende. Husan, en fint klädd och kokett Helsingfors jungfru, som med svårighet uttrykte sig på finska, frågade ändtligen snäsigt:

Nå hvad vill han?

Tala med pastorn.

Pastorn är inte hemma, han har rest.

När kommer han igen?

När han kommer igen? Och husan log öfverlägset — komma igen. Så galen är han väl aldrig. Han har rest till Helsingfors, och där blir han, hoppas jag, åtminstone så länge som jag är i tjänst hos herrskapet.

Vid detta oväntade svar såg Tobias värkligen häpen ut.

Nej se på den bonden, sade flickan flinande — se så han ser på en, rakt som ett stoll.

Tobias var redan trött af den oro han genomgått, det svar han nu erhöll och hånet därtill lät med ens hans mod och tålamod totalt sjunka ned, och skamsen, ynklig, sorgsen och bitter till sinnes slank han ut genom dörren, kastade sig häjdlöst i släden och for i vild fart från kaplansbostället mot hemmet. När han kom till första korsvägen stannade han; vägvisaren pekade till Tervola by med ena armen och till prostgården med den andra. Ett ögonblick tvekade han, bäst det var vek han af på den senare vägen. Hans nedslagenhet hade börjat svälla öfver i dolsk sjudande vrede. Kosta hvad det ville, han skulle tala med själfvaste Brandten. Han karskade på sig, gaf hästen ett rapp och snart stod han vid prästgårdens trappa. När han tog i dörrvredet sjönk hans mod ned i stöfvelskaftet. Han bemannade sig dock och i nästa ögonblick stod han inne i köket. När Tobias kom in reste sig pastorns hushållerska, som satt och spann, skuggade med handen och blickade med sina hvassa, kalla ögon upp.

Hvad är det fråga om?

Jag skulle tala vid pastorn!

Han tar inte emot nå'n så här sent, det vet ni nog af gammalt ren, är det sjukbud så gå till kaplanen.

Han är bortrest, sade Tobias, i det han förlägen slog ned sina ögon, jag måste få tala vid pastorn.

Hushållerskan steg orolig upp. Att kaplanen var bortrest det viste hon, men att nu släppa in någon hos pastorn kunde inte komma i fråga, att å andra sidan, så där utan vidare bryta med Pullinen, byns magnat, kunde måhända leda till betänkliga ledsamheter; hon kunde då för en gång; men nej, och häftigt sade hon:

Nej ingen pastor står att träffa i kväll, ge er i väg bara och låt oss vara i fred.

I detsamma öppnades dörren till det inre rummet och gamla Brandt blickade rödsprängd och med irrande pupiller ut i köket och frågade med osäker tunga:

Hvad bråkar man för här om hälgdagsafton.

När hans ostadiga ögon omsider uppfattade Tobias fingo de för ett ögonblick ett uttryck af viljeansträngning och återvunnen självbeherskning, han rätade på sig och sade sträft:

Hvad vill du?

Tala med pastorn om skriftgången i morgon.

Onödigt besvär för dig, kom i nästa år hit så få vi talas vid om den saken.

Vreden som mojnat af hos Tobias väktes vid detta hånande tilltal åter till lif. Den gamla respekten satt emellertid djupt och dämpade något det uppbrusande och häftiga språk han hälst velat föra; och buttert genmälte han att han icke var sinnad att komma igen om ett år, att han kände sina stycken lika väl som de andra; gälde det att gå till väga med rättvisa, måste han godkännas, hvarom icke viste han nog hvart han skulle vända sig för att slippa vidare bråk.

Nå hvart då? frågade Brandt öfverlägset.

Nå fast till ryska prästen!

Vid detta fräcka svar höll prosten på att blifva nykter af vrede. Ty sanningen att säga,

han prosten Brandt, rektorn som kuggat otaliga pojkar, stod maktlös vid detta antingen -- eller —. Ursinnig valde han den enda utväg som för närvarande stod honom öppen. Han körde ut Tobias och det med fart.

V.

Det var mera lif och vimmel än vanligt på stora gatan i Wiborg. En rörlig och lifvad människomassa böljade fram mellan de låga en- och tvåvåningshusen och sträfvade uppför den branta „stora gatan“ ned åt Saunalahti förstad, där dagens stora händelse, alla hästkarlars efterlängtade årsfest, trafkörningen, skulle försiggå. Denna gång hade då ändtligen himlen varit nådig mot sportsmännen, efter att förut gång på gång hafva gäckat deras förhoppningar. Vädret var kallt och himlen klar. Endast några små fjäderlika molntappar simmade omkring i luften. Det svaga ehuru bitande luftdraget från norr skakade från de mörka barrträden ned några fjunfina, gnistrande flingor, som sakta sväf-

vade fram i lufthafvet och pudrade ett och annat isigt skägg, en och annan rödfrusen näsa och kind.

Bäst det var kom en släde, förspänd med två stora, svarta hingstar, körande gatan uppåt. Det var hästvänsföreningens ordförande, hvilken, punktlig såsom alltid, på klockslaget begaf sig ut till banan och publiken kastade beundrande blickar på hans orloffare, hvilka, frustande af ifver, med långa, dansande steg, i ilande fart förde sin herre uppför den branta backen, stänkande den måddiga snön öfver fotgängarne på båda trottoarerna. Så kom sekreteraren med sina listor i handen, fjäskande i sista minuten och skyndande på isvoschiken hvilken dagen till ära hade klädt sig i ny rynkad kaftan. Folkhopen skyndade på sina steg för att hinna fram i tid, men fick ännu en gång en kärkommen anledning att stanna och gapa, ty svängande om hörnet vid Cloubergska bokhandeln kom Tobias Pullinen körande in på stora gatan med den berömde stortrafvaren Jalo. Hingsten kråmade sig, kastade hufvudet ett par gånger upp och ned, gnäg-

gade gällt och satte af i hvinande fart uppför backen och ned igen på andra sidan, öfver långa bron och ut på isen.

Där nere på isen var redan hela bestyrelsen jämte prisdomare, kronoombud och veterinär, alla församlade på den enkla estraden. Denna var uppförd af ohyflade bräder, vid ena långsidan af banan. Omgifven af en låg barrier och prydd med flaggor i alla fyra hörnen samt några granrisgirlander såg den helt treflig ut, ehuru dess brädgolf knarrade och brakade under vederbörandes botforbeklädda och filtbestöflade, stampande fötter. Närmast intill estraden hade man uppfört ett brädskjul i och för servering af spitting, te, glödgadt vin och andra värmande varor. Rundtomkring det hela stimmade en rörlig hop barischnikar, isvoschikar, amatörer, hästskojare, tidningsreporters och en massa pojkar, icke de minst ifriga vid denna sportfest. Språkförbistringen var storartad. Ryska, tyska, finska, svenska och tatariska talades om hvartannat, alla flytande orätt, men man förstod hvarandra så obegripligt bra ändå. De olika springarnes forna be-

drifter utlades, deras nuvarande „chancer“ diskuterades ifrigt, svordomar på olika tungomål, gnäggningar och oljud af tusen slag fylde luften, så man kunde tro sig med ens förflyttad bland helt andra människor än lugna, säfliga finnar — men så var man ju också i Wiborg och det är likväl ännu i dag någonting annat än det öfriga Finland.

Till och med hästarne voro mera lifvade än vanligt, fnyste, skrapade upp snön, kastade hufvudena upp och ned och sågo nästan medvetna ut om att det i dag gälde att förvärfva ära och rykte åt sig själfva och markor åt sina herrar.

Där kommer Jalo, Pullinens Jalo, och den är i briljant skick, få se om ej Jalo blir nummer ett i dag, det är kallt väder och då är han farligare än annars, hördes det bland folkhopen, medan Pullinen lugn och trygg körde fram till estraden för att få sin nummerlapp. Publiken trängdes beundrande kring det vackra djuret, en och annan kännare uttalade sina åsikter om dess förtjänster och doktorn, en s. k. „hästfennoman“, entusiast som alltid, förkla-

rade att så skulle en finsk häst se ut. Där finnes både ädelhet och styrka, tillräcklig storhet och vackra former. När sådana afvelsdjur finnas i eget land så är det rent brottsligt att fördärfva rasen med korsningar o. s. v. Bestyrelsens älsta ledamot, ryttmästaren, upplyste emellertid att Jalo i rätt nedstigande led härstammade från Haapaniemirasen „och den var ju uppkommen genom korsning med ädelt blod“. Doktorn bestred påståendet och räknade upp Jalos far och farfar, mor och mormor, men ryttmästaren gaf sig inte, utan disputerade ifrigt och så drogo sig de båda herrarne igen upp på estraden, där, att döma af ifriga åtbörder, striden fortsattes med oförminskad ifver.

Ivan Ivanovitsch Bitschok, gamle „Putschka“, såsom han af finnarne kallades, en hästuppköpare och barischnik från Petersburg, med långt rödaktigt skägg och röda sarfögon, kom fram till Pullinen och hälsade på sin gamla affärsvän. Endast skägget och ögonens röda färg var ett arf af hans ryska fader. De utstående kindknotorna, de intrykta tinnin-

garna, de sneda ögonen och de fyrkantiga händerna, hvilkas korta fingrar sågo ut som om de blifvit afstympade, hade han ärft af sin tatariska mor, men båda tillsammans hade skänkt honom en dosis räfslughet, så stor att han gick utanpå hvem som hälst då det gälde att utföra något knep i hästhandel. Bitschok var åtföljd af sitt ständiga bihang, tataren Kuffein Holam, hans sällskap, medhjälpare, underlydande och kompanjon.

No bror lille, sade Bitschok, hur sku du må, och din häst sen? Sälj bort den nu, far lille! Jag betalar bra, behöfver den till par åt en annan Schwetka*) där hemma i Petersburg. Femhundra rubel, tag bort pengar när det bjuds. „Litkit“ håller jag — öl och brännvin så mycket ditt hjärta åstundar. Och Ivan Ivanovitsch grep efter sin välspäckade, flottiga plånbok för att genom åsynen af de regnbågsfärgade hundrarublarna ytterligare fresta vännen Tobias.

---

*) Schwetka — svensk — kallas öfveralt i Ryssland den finska hästrasen. De finska hästarne ha för öfrigt godt renommé i Ryssland för uthållighet och förnöjsamhet.

Prata inte i onödan, svarade Tobias lugnt, drog vanten af sin högra labb och skakade säfligt ryssens framsträkta hand, alt under det han ihärdigt smackade och sög på sin cigarr. Han var annars icke van vid sådana tingestar utan rökte hälst ryska blad i sin pipsnugga, men hade dagen till ära slösat fem penni på en Willmans bruna prima och den var, isynnerhet för en nybegynnare, icke lätt att hålla eld i.

Hästvänsföreningens ordförande och rådman Holm kommo nu fram för att betrakta Jalo och hälsa på dess egare. Tobias sträkte sin valkiga labb fram mot grefven, som kollegialt skakade densamma, under det han framkastade ett par anmärkningar om Jalos kondition och de sannolika chancer den hade vid täflingen.

Pullinen hade af det mellan grefven och rådmannen på svenska förda samtalet uppsnappat ett ord eller snarare ett namn som hade förmågan att elektrisera honom. Wilpas hade rådmannen nämt, och grefven hade upprepat namnet. Tobias kände i luften att Jalos utsikter vägdes mot Wilpas; ty

fans det någon som kunde göra Jalo segern stridig så var det just Wilpas. Ända sedan föltiden hade Tobias känt och uppskattat sin granne Wainikkas lofvande unghingst, och många och heta voro de dispyter de båda grannarne och ovännerna utkämpat om sina respektive favoriters företräden. Jalo hade visst på sin sida fördelen af en större erfarenhet vunnen under mångårig körning, men Wilpas hade i stället en energi som satte den i stånd att göra sitt allra bästa ända till sista andetaget. Så länge Wainikka själf körde Wilpas var det ingen fara, emedan Wainikka regelbundet förlorade självbeherskningen och dref hästen till inslag, hvilka fördärfvade altihop. Men den här gången hade han lämnat tömmarna i händerna på Tyllylä Gustaf, en af de allra största hästkännare och skickligaste körare i det på stora hästskojare och skickliga körare så rika Mäntyharju och denna omständighet satte myror i hufvudet på Tobias.

Akta dig för Wilpas, hade grefven sagt, då han gick tillbaka upp på estraden och ehuru Tobias såg lugn ut som vanligt, hade

han dock en obehaglig känsla af osäkerhet. Han tuggade på sin cigarr, såg på den ett par gånger, spottade med eftertryck och lämnade så Jalos tömmar i händerna på en bredvidstående i det han vände sig till Bitschok, som alt ännu stod och beskådade hingsten.

Kom Ivan, vi ska gå och se på Wilpas, sade han och blinkade ett tag åt ryssen. Denne blinkade tillbaka och så gingo de en bit förbi estraden till det ställe, där en hop beundrande personer slagit kring Wilpas en ring, om möjligt ännu tätare än den omkring Jalo.

Wilpas tyktes vara vid sitt allra bästa hälgdagshumör. Den fnyste, skrapade ifrigt med hofven och gned då och då sitt hufvud mot Tyllylä Gustafs pälsärm. Denne stod lugn med tömmarne vårdslöst i handen, klappade emellanåt Wilpas på halsen och höll hela tiden pipsnuggan trofast i mungipan.

Nu trängde sig Tobias och ryssen fram genom den omgifvande folkhopen. Den senare räkte genast handen åt Tyllylä Gustaf, den han nu i flere års tid träffat på hvarenda marknad han besökt, och inledde ett lif-

ligt samtal, hvilket dock å körarens sida fördes tämligen enstafvigt, ty denne hade sin uppmärksamhet fästad vid Pullinen, hvilken noga granskade Wilpas, alt under det han då och då sneglade bort på dess körare.

Kom hit Tobias, sade Bitschok. Vi ska ta en sup tillsammans innan ni kör ut. Det är Tervola värden, tillade han presenterande. God dag, sade denne, drog vanten af sig och räkte handen styft åt Tobias, som fattade den med slappa fingrar sedan äfven han haft artigheten att stryka räfskinnsvanten af handen. Goddag, svarade Tobias efter att ha spottat ut ett par tobaksflagor från sin besvärliga och outslitliga cigarr. Det är vi två som skola strida i dag, tillade han om en stund.

Så lär det väl vara, sade Tyllylä Gustaf, sedan han pauserat så länge hans värdighet fordrade, kanske ta vi oss en bäsk först. Det kan inte skada i kylan. Och han stack in handen under pälsen och drog fram en grön flaska. Han höll munnen rund som ett O, hälde en klunk i O:et, hvarefter han med afvigsidan af näfven torkade sin borstiga mun.

Smackade ett tag och räkte så flaskan till Tobias. Denne passade på, medan hans blifvande motståndare bet en bit af en rödlök som tilltugg, att smussla med sin sup. Sist lämnades flaskan åt Ivan, som ingen anledning hade att rata bränvinet utan höll flaskan för munnen så länge som möjligt.

Nå far lille, sade Ivan, hvad tror du om Wilpas, går den bra?

Det får man väl snart se, svarade Tyllylä Gustaf. Inte lär jag väl för ro skull kommit ända till Wiborg för att köra den.

Nog går den fan, sade Tobias Pullinen, nog lär jag i dag få hvissla efter första priset, men inte lönar det mödan att vara ängslig i förtid. Kom nu och tag ett glas varm punsch eller rom, det är Tervola värden som bjuder den här gången.

Wilpas tömmar lämnades under många förmaningar åt en annan, och de tre hästkarlarne gingo bort till skjulet, där våtvaror serverades. Tre glas fyldes med rykande varm punsch och tömdes genast.

Varmt var det, godt var det också, men

fy f—n så det var sött, sade savolaksaren och de andra instämde.

Ivan fick i ett nu fram tre nya glas, som fyldes med konjak.

Tyllylä Gustaf menade att det nära på blefve för mycket på förmiddagen, men Tobias understödde Ivans åsikt att man vore en stackare om man ej tålde sina tre glas och så försvann också konjaken, efter konjaken följde rom och bränvin och sist för svalkans skull litet öl. I detsamma ringde klockan på estraden till tecken att täflingen skulle börja; enhvar skyndade sig nu till sin post.

Det första paret som löpte ut gjorde ingen furore. Det var tvänne tämligen goda och tämligen lika snabba ston.

Så kommo Poku och Waltti.

Publiken stampade alt värre för att hålla fötterna varma och prisdomarene följde exemplet, hvarjämte de två och två i sänder gjorde en tur till det lilla brädskjulet, där alla händer voro i ifrig rörelse med serveringen och det glödgade vinet hade god åtgång.

Men med ens blef skjulet tomt, Jalo och

Wilpas lät det öfver alt. Nu gäller det. Alla trängde sig fram till barrieren kring banan så att polisen fick träda emellan för att hålla vägen till startningspunkterna öppen. Där kommo de. Först Wilpas med spänstiga dansande steg och den appelkastade huden glänsande i solskenet. Det lifliga, klara ögat, den vackert krökta halsen, de torra välstälda benen, alt tydde på energi och uthållighet. Beundrande utrop hördes från alla håll, medan Tyllylä Gustaf körde bort till andra sidan af banan, med en icke så obetydligt starkare skiftning i ansiktsfärgen än hvad kölden fordrade.

Så kom Tobias fram och intog sin plats med Jalo, hvars breda bringa, mäktiga bål, starka ben och djupsvarta skinande hud gjorde ett utomordentligt gynsamt intryck på åskådaren. Jalo stod lugn, blickande omkring sig, tydligen medveten om hvad som komma skulle. Endast ett otåligt tuggande på betslet förrådde att också han ville i väg och när den första ringningen ljöd från estraden, spetsade han öronen tydligen beredd till ögonblicklig aktion.

Andra ringningen. Strax därpå den tredje

och i väg bar det. Jalo från första steget i flygande grant traf och med en otrolig fart. Wilpas däremot försökte rusa fram redan vid andra ringningen, hölls tillbaka af sin körare, stegrade sig och förlorade så redan vid starten ett par sekunder. Ett sorl af missräkning hördes bland publiken och den första halfversten var icke häller egnad att höja Wilpas' aktier, ty Tyllylä Gustaf som insåg att alt nu berodde på att få hingsten lugn igen höll in honom och ökade blott småningom på farten. Jalo mera flög än sprang. Och utan ett felsteg, utan ett inslag gick första versten på 1 min. 52 sekunder. Ett dånande hurra belönade Pullinen, som blott tog ett fastare tag i tömmarne, i det han susade förbi estraden. Wilpas behöfde två minuter jämt till sin första verst, men han ökade synbarligen på farten och den lugne Mäntyharjubon bakom honom förifrade sig icke det minsta oaktadt motståndarens betydliga försprång.

Äfven andra versten gick bättre för Jalo, ehuru skilnaden nu var betydligt mindre. Tobias hade redan låtit höra några varnande till-

rop dem Jalo besvarat med en svansviftning och för hvarje gång något ökad fart, men det var icke mera fullt samma spänstighet i hans lopp och Tobias såg gång på gång öfver till andra sidan af banan där hans motståndare sköt bättre och bättre fart ju längre det led.

Åskådarnes intresse var tydligen nära kokpunkten. Allas halsar sträktes framåt, vad erbjödos och höllos, uppmuntrande rop hördes när hästarne i tur stormade förbi estraden och ju längre det led på tredje versten, desto ifrigare blefvo åtbörderna, desto högljuddare sorlet.

Wilpas hade tydligen sprungit in hela tidsskilnaden från första versten och ännu märktes intet aftagande i hans fart. Tyllylä Gustaf satt ännu lika lugn ehuru betydligt mera röd, men vågade icke drifva på sin häst så god lust han än kunde hafva därtill. Tobias Pullinen däremot både hade lust och vågade tillfredsställa den. Han rykte i tömmarne, hojtade högljudt och höll så sin Jalo i sådan fart, att när blott sista halfversten återstod Wilpas ännu var ett par hästlängder

efter. Gud vet huru det slutats om hans motståndare intagit en smula mindre flytande ballast. Som det nu var, började våtvarorna värka på Tyllylä Gustaf. Han ropade till ett tag åt Wilpas, som några sekunder rusade fram med betydligt ökad snabbhet. Köraren såg segern nära, prässade ytterligare sin hingst och — det var för mycket. Den slog in i galopp, ett stygt inslag var det, den ena sekunden efter den andra gick förlorad så att dess lysande fart på de sista par hundra fammarna icke mera kunde förändra situationen. Jalo kom in som förste häst, precis två sekunder före sin medtäflare och hälsades af åskådarnes stormande jubelrop.

Men Tobias Pullinen torkade svetten ur pannan och beslöt att på ett eller annat sätt göra sig till egare af Wilpas, ty det insåg han, att inom högst ett år skulle Wainikkas hingst ovilkorligen vara förmer än Jalo.

Intresset slappnade nu synbarligen af, desto mer som nordanvinden började att knipa starka tag och skaka snöflingor ned från mulnande himmel. Prisdomarena togo

sig alt emellanåt en åkarbrasa på sin estrad och kröpo huttrande samman alt efter råd och lägenhet i sjubb, utter, mård och bisam. En del hästar strejkade dessutom i sista minuten, så att kapplöpningen tog slut inom vida kortare tid än man i början trott.

Pullinen och Ivan Ivanovitsch följdes åt till staden och uppgjorde en krigsplan. Ivan skulle få Jalo för 650 rubel, mot vilkor att han för möjligast billiga pris och icke öfver 300 rubel skulle inköpa och åt Pullinen öfverlåta Wilpas. De båda stallbröderna skulle senare på aftonen träffas i hôtel de Imatra; nu var Tobias bjuden till bestyrelsens middag i societetshuset.

Det tillfredsstälde Pullinens äregirighet och fåfänga att få som jämlike sitta vid herrarnas bord, men något nöje var det då sannerligen icke. Att äta med gaffel och knif, ja med bara gaffel mat, som skulle ätas bäst med sked, hade han väl underkastat sig, men det generade honom att icke vara de andras like i denna svåra konst. Att i stället för på en stadig bänk sitta på en vickande wienerstol,

som hvart ögonblick hotade att ställa till skandal, att vidare äta sex sju rätter som egentligen inte smakade mat och dricka många slaskiga sorter vin, svagare än svagdricka, efter hvarandra, på kort tid, och icke som bönderna bruka på sina kalas med par timmars mellanrum, var sannerligen inte roligt. Därtill kom att han pinades af den mer eller mindre konstlade ton af fraternité och egalité som herremän i sitt umgänge med personer af lägre stånd vanligen ikläda sig. Tobias var en skarp iakttagare; han genomskådade och förargade sig i tysthet åt denna ton af ytlig kamratlikhet. Sist och slutligen var det ännu en sak som gjorde umgänget med ståndspersoner honom svårt och motbjudande. Han var en i sitt fack, landt- och hästhandel samt jordbruk, kunnig man. När han talade i dessa saker gjorde han det både väl och grundligt, men att som herremännen utan den ringaste svårighet byta om samtalsämne, resonera ena minuten i en sak, skämta den andra minuten i annan, byta om karaktären i uttryckssätt och med snabbhet finna svar, sådana de sedan voro, på de mest växlande frå-

gor, det kunde han ej. Hans intellekt var vaket och skarpt nog, men vana att manövrera därmed hade han icke. Detta gaf honom en känsla af att man möjligen ansåg honom dum, okunnig och underlägsen. Dock, som sagdt, hans fåfänga var tillfredsställd, han bevistade middagen, men sedan hans skål utbragts, ordet förklarats fritt och en af bestyrelsemedlemmarna efter fjärde rätten mat och vin gnäggade i stället för att begära en fanfar och i såkallade skämtsamma ordalag föreslog en skål för kvinnan, försvann Tobias till hôtel de Imatra.

Tobias steg upp för hotellets bräckliga trätrappa till andra våningen, kom in i ett litet trångt rum, hotellets både skänkrum och förstuga. Han hälsade på värden med handslag och skakning, ty han var här som barn i huset och frågade efter Bitschok; hästhandlaren hade dock icke kommit ännu. Värdshussalen var en tämligen lång, men låg hörnsal. Tack vare kappkörningen, hade där samlats en hel mängd folk, som likt skuggor rörde sig i den af dålig tobak och än sämre sprit stinkande luften.

Tobias gick vaggande in och mönstrade de sorlande gästerna. Längst borta i en fönstersmyg träffade han sin man, Karl Napoleon Jurvelin, som rökande och vickande på stolen satt vid en stark romtoddy. Mot bordets kant sof en annan person. Tobias kunde dock af den sofvande icke se annat än ett lurfvigt linhvitt hufvud, som slumrade öfver tio bläckiga fingrar. Framför den sofvande stod också ett stort glas ångande romtoddy.

Nå ändteligen får man tag i Tervola värden, i pristagaren, segervinnaren Tobias Pullinen, sade Karl Napoleon Jurvelin inställsamt, i det han plirade med ögonen. Ska vi ta oss ett glas -- hör hit kypare, ett glas — stort — med starkt i — romtoddy, inte sant — än tobaken — har Pullinen tobak; kanske cigarrer. Som ni ser röker jag pipa och Jurvelin stoppade, smackade och profvade sin halflånga pipa med ben- och safianskaft, och plirade mot kamraten småslugt och vänligt.

Tackar för efterfrågan, nog blir det bra med tobaken och toddyn, men hör nu herr domare huru går det med våra processer, sade Tobias,

i det han satte sig gränsle vid bordet öfver en stol med armarna öfver karmen. Det där målet om fiskevattnet med vår prost, den där sakramenskade Brandten, ska nu igen för vid häradsrätten. Den andra processen om rågången ha vi gått till senaten med fastän ni så visst trodde att den skulle slutas till vår förmån här i hofrätten.

Den såkallade domaren, ett f. d. tingsbiträde, sedermera landskanslist och länsman med afsked för diverse knep och numera bränvinsadvokat, rodnade lindrigt; han märkte att Tobias hört sig för hos andra „domare“, kanske hos en riktig häradshöfding — och med en mjuk och inställsam, men på samma gång kollegial svada, började han att mota Olle i grind. Klappande Tobias på det breda knäet och de muskulösa axlarna sade han:

Oj kära husbond, nu har ni altihop om bakfoten, någon måtte ha lurat er. Nå så drick då, drick ut, hvem har ni nu träffat på.

Syöteri själf.

Han, sade Jurvelin plirande och skrattade kort och öfverlägset, nå det är just den rätta i den

här saken, han skall nog ställa saken för er i så ogynsam dager som möjligt, det är ju han som hela tiden rådt sin goda vän, prästens advokat, hvad heter han nu den där lilla domaren med guldbågar? — Nå det gör nu detsamma. De två äro som ler och långhalm, som ärtrep äro de två.

Tobias var ej så lätt att lura. Om icke linhufvudet börjat att röra på sig och ledt samtalet på andra vägar, hade Karl Napoleon Jurvelin antagligen redan nu fått göra upp sin slutlikvid. Linhufvudet hade emellertid vaknat, rest sig vacklande upp på ett par smala inåtböjda axlar, och lät nu ett par bleka glåmiga ögon, med tunga, röda ögonlock, det enda röda i hans ölsupsfärgade anlete blicka upp.

Jurvelin passade på att presentera sin vän magister Walkonen, redaktör för Wiipurin Lehti.

Ni talte om Brandt, hörde jag, sade Walkonen med en nickning och utan krus, ser ni det här stället har han luggat ut — ser ni — och Walkonen böjde ned sin lintott och

visade en bar fläck vid tinningen stor som en tio pennis slant. Stympare sa han bara och så gnugga han där just och tog hela bundten hår, sen dess är det bort. Det var en s—n till karl att vara stark. Jag kunde inte min kristendom, viste inte huru lång och bred Noaks ark var.

Ja den Brandten, den Brandten, inföll Jurvelin och började att skrifva på hans syndaregister.

Jag tror vi skrifva honom i svarta boken, sade reportern, f. d. studenten, ty i själfva värket reducerade sig redaktören, magistern därhän, i det han tog upp ett litet anteckningsplån och skref upp ett och hvarje, för att vid tillfälle användas i en korrespondens från Tervola.

Nå hvart skall husbond nu på kapplöpning, till Tavastehus kan jag gissa, sade Jurvelin.

Nehej, svarade Tobias, som rommen, hettan och processerna börjat gå åt hufvudet. Jag ska hem ett hvarf till min postilla — ja gu ska jag inte hem — fan är lös. Jag har fått

bref från hustru min, en riktig epistel. Brandten har inte låtit min son gå fram i år. Pojken blef rasande, och vill från hemmet till andra sidan gränsen och se där hvad han skrifver, och Tobias slog ett smutsigt, i många riktningar ihopvikt bref i bordet — han går öfver till ryska läran, till mor sins religion.

Nej si på en sådan fan. Öfverge sina fäders tro. Nå ni håller väl efter honom hoppas jag.

Jo jag skall klappa hans ryska tro ur honom — jag ska lära honom. — Ja gu om han ska få ryska prästen i mitt hus. Å den där Brandten sen, det är ändtligen en herrans tjänare, det är altihopa hans fel.

För att slippa från talet om den olyckliga processen eldade Jurvelin på med Brandten och romtoddyn och innan Tobias reste sig upp från bordet hade bränvinsadvokaten en extra dusör af tjugufem mark.

Pullinen var mycket försiktig i dryckjom, men denna gång hade han tack vare Jurvelin låtit komma sig ett glas för mycket till last.

Men när Bitschoks sarfögon lyste midt igenom tobaksröken längst inne i salen och ryssen började tala om hästaffärer, klarnade Tobias i hufvudet, och när de båda hästkarlarna sent omsider skildes åt, hade Tobias gjort en god affär. Jalo var såld, men framtiden bar nya segrar i sitt sköte, ty Wilpas var hans.

* * *

Dagen därpå tog Tobias afsked af Bitschok, Tyllylä Gustaf, Karl Napoleon Jurvelin och framför alt Jalo, packade in det kaffe kan köpt för mor Leenas räkning i bottnen på släden, spände Wilpas för och nu bar det omsider af mot hemmet. Det var mörkt innan han körde in på sin gård. Ingen tog emot husbond, hvarken hund eller dräng. Han selade därför själf af Wilpas, förde den i stallet och gick in i stugan. Också den var mörk, endast en koleld i spiseln spridde sitt osäkra sken i den stora stugan.

Hvad kan här stå på nu när hela huset är som utdödt, mumlade Pullinen för sig själf

i det han tände sin pipa och värmde sina händer vid brasan.

Ändtligen kom gamle Viskari. Nå si husbond, ja må säga, vi väntade inte er än i dag.

Det ser jag nog. Hvad står på, hvar är Leena, hvar hålla alla människor hus? Här har jag väntat en god stund redan.

Hos Reijonen, grannen vår, skall ni finna hela byn församlad, där äro de med kvinnor och barn. Gamla Reijonen och hans hustru hålla på att dö.

Dö, hvad säger du, hvad har händt hos dem?

Kopporna.

Nå ä' de inte vaksinerade.

Vaksinerade, och den gamle log föraktligt, visst ä' di vaksinerade, men hvad skulle det hjälpa, det är bestämdt af ödet att de skola dö i kopporna och därför dö de i kopporna, inte hjälper där någon vaksin och ingen doktor häller.

Nu hördes ett ifrigt stampande och pratande ute i förstugan och in trädde Leena och husets öfriga medlemmar. Lampan tändes, hälsningar utbyttes, Tobias diskuterade

utgången af kapplöpningen, Leena och unge Tobias förtäljde med mycken indignation hurusom prosten kallad till gamle Reijonens dödsbädd just nyss med största stränghet utvisat alla som samlats för att öfvervara skriftermålet och nattvarden, under den förevändning kantänka att sjukdomen vore smittosam. Hvad som låg enhvar närmast om hjärtat talades dock icke om. Först sedan kvällsvarden var äten och husbondefolket kommit in i sitt rum afhandlades den saken. Och det var Leena som dref sin vilja igenom. Den unga Matti Reijonen skulle kanske redan i morgon öfvertaga faderns hemman, han skulle utan tvifvel gifta sig med det första och Anni vore just en passande hustru för honom. Detta vore i alla fall bäst äfven för deras Tobias som tyckes ha förgapat sig i flickan, han kunde dock göra ett helt annat parti, föra hem byns rikaste arftagerska, en flicka som var lika rik som duglig, och att där å hennes sida icke skulle möta hinder det viste mor Leena. Tobias gick nu trotsig, skamsen och tungsint i hemmet, han borde komma ut för att glömma smä-

leken med skriftskolan och . . . Leena hade planerat alt klart, så att gamle Tobias' invändningar, få och svaga som de voro, föllo till föga och det beslöts att sonen redan i morgon skulle för någon tid taga tjänst hos en aflägsen släkting och gammal bekant, en gästgifvare i en af gränssocknarna mot Petersburgska guvernementet, desto hällre som Tervola boerne hade att göra skjuts just här.

Dagen därpå sändes Tobias ut i världen utan att ett ord blifvit nämdt om orsaken till denna hastiga resa som dock alla dem det närmast gälde kände till. När han tagit afsked af mor Leena, Anni, gamle Viskari och väl satt i släden, sade hans fader högt: sköt om hästen det säger jag dig och håll dig ordentlig, och tillade han i dämpad ton — går du till ryska prästen, så tar fanden dig. Med bittert hjärta for Tobias i väg, det sista han såg var Annis förgråtna ansikte. Han var för ung att vid den vändning lifvet nu tagit för honom känna leda, han hoppades ännu för mycket för att ens taga förändringen altför tungt,

men han kände i djupet af sitt hjärta att en stor oförrätt begåtts mot honom. Det var den första frostnatt som svedde och brände hans själs rika brodd.

VI.

Vammeljoki är ett litet, obetydligt rinnande vatten, men just innan den når hafvet, sväller den till i bredd och djup och bryter med kraft genom de sista branta och höga utlöparena af Äyränpäänselkä. Vammeljoki bildar här en lång, i strömfåran djup fjord, krökt i form af ett horn. På hvardera sidan om flodmynningen ser man på de höga stränderna vackra villor, inbäddade i en frisk och rik grönska. När man från Vammelsuu, så heter fjorden vid åns utlopp, reser åt sydost längs den väl underhållna chaussén, följer man på en sträcka af tio till tolf verst hafskusten på femhundra till par tusen stegs afstånd. På denna riviera ligger den af petersburgarna omtykta villastaden och badorten Terijoki, belägen par

verst från stationen med samma namn. Mellan hafvet och chaussén är marken delad i små lotter, hvilkas ägare uppfört villa vid villa, af hvilka de flesta äro bygda i den bizarra trästil, som under namn af den ryska hämtat en stor del af sina prydnader bland annat från de finska folkstammarnas broderi- och väfnadsmönster. Där finner man hakkorset, dubbelkorset, rutan och stjärnan, med ett ord alla de former, som en gång under bronsåldern och därförinnan varit de flesta folkslags gemensamma prydnadsskatt. Också på andra sidan vägen äro villor uppförda, men tils vidare hvarken i den mängd eller med samma lyx som nybyggnaderna vid hafvet. Ty alla dessa villor äro nybyggnader. För tio år sedan växte strandhafren i ostörd yppighet i sanden vid hafsbandet, och kråkriset frodades uppe bland tallarna. Orrtupparna utförde sina riddarspel på de små öppna platser skogshygget bildat, och mellan slån och ormbunkar jagade snoken ödlor och möss. Nu resa sig här väl hundra eleganta villor jämte casino eller värdshus. Ja till och med en liten som-

marteater har uppstått och bjuder till att öka trefnaden på orten. Men Terijokis största behag och skönhet äro hafvet och hafsstranden, denna praktfulla hafsstrand, fri från klippor och skärgård, som, långsluttande och finsandad, sträcker sig ned mot Finska viken och sedan till en bredd af några hundra famnar följer hafsytan åt på några alnars djup, innan den, bråddjup och brant, stupar ned mot Finska vikens botten. Det är således en äkta badstrand, sådan som den vid Ostende och Trouville. Utsikten från strandbrädden är hänförande. Söderut synes det på torn rika Kronstadt, likt en silhouett mot den opalfärgade himlen, och där bakom en fin, rökfärgad strimma: det är Ingermanland. Norrut svänger sig den sandiga falaisen i en behaglig kurva mot hafsudden, där Vammelsuu tullbevakningsplats ligger enstaka, ytterst ute, som en mås i bränningarna. I väster hafvet, aldrig sig likt, alltid nytt, än blankskimrande som flytande metall, än i vågor och fräs.

Det är den vidaste horisont man har från Finlands fastaland. Utan hinder af skär

eller holmar kan man härifrån mellan Nargö och Estland segla i rak linje till Östergötlands rika kust.

Nu var stranden öde, villorna voro toma, fönster och dörrar tillbommade. Det vilda vinet kring verandorna var höljdt i halm och bastmattor; kaprifoliet låg gömdt under granris och snö, drömmande om sommarvind och fågelsång, om solljus och kvafva julidagar. Rosenhäckarna stodo törnströdda, med ombundna stänglar. Men när sommaren kommer och Petersburgs vackra värld under de höga, susande furorna breder ut sin påfågelstjärt i tyll och foulard, lätt som spindelväf, kattun, brokigt som meissenporslin, med japanska parasoller, granna som jättetulpaner, pittoreska Trouville-hattar och jockeykostymer; när finhylta, brunögda kvinnor och smärta, välväxta unga män vandra på de omsorgsfullt krattade gångarna och de glesa gräsmattorna, då ger det vilda vinet skugga, kaprifoliet sina ljufvaste dofter, och den vilda rosen prålar i sin skönaste fägring. Men till dess var det

långt ännu, ty nu var det tidigt på våren, så tidigt att icke ens lärkan hörts.

Isen låg ännu då unga Tobias Pullinen kom hit med sin häst för att hos faderns gamla affärsvän söka arbete. Och arbete fans här mest vintern om, ty mer än en villa växte upp i snön vid hafsstranden eller vid landsvägen. Där fans alltid för en duglig karl och en uthållig häst tillfälle till förtjänst genom transport af virke, sten och annat byggnadsmaterial. Den villabyggnad (eller datscha, som de kallas i trakten) vid hvilken Tobias fick arbete, var belägen nära Vammelsuu på en hög backe, därifrån man hade en vidsträkt utsikt öfver det nu tillfrusna hafvet. Bland arbetarena vid bygget fans en timmerman, som uppgaf sig heta Adam och därtill bar det grant klingande namnet Pihlhjerta, antagligen en ättling af en gammal adlig familj. [1]) Det var en underlig, inbunden natur, sådana man icke finner många i denna del af landet.

---

[1]) Flere sådana adliga släkter, som återgått till det stora obemärkta, finnas i sydöstra delen af vårt land; vi nämna Pihlhjerta, Fingerros, Falkenberg, Husgafvel, Brandstake m. fl.

Han var för det mesta tystlåten, icke egentligen emedan detta skulle legat i hans lynne, utan emedan hela hans själ var upptagen af en enda fråga — den religiösa. En uppmärksam iakttagare kunde se att han äfven under arbetet ofta med sina tankar var fjärran från det ställe, där hans händer sysslade. Han hängaf sig åt de mest spetsfundiga religiösa spörsmål, och tog någon upp en fråga, som berörde detta område, då kunde Adam Pihlhjerta tala, ja tala så, att den feta gästgifvaren, hos hvilken han bodde, hans vattusiktiga hustru och deras runda, röda dotter Kaisu, som alla tre hade en öfverdrifven svada, alldeles förskräkta drogo sig undan. Adam hade strukit omkring i världen; i Petersburg hade han hört metodister, i Västerbotten laestadianer, i Vasa och Lohteå hihuliter. Alla dessa sekter, som genom att tilltala människans känsla uppskaka hela nervsystemet för att åstadkomma väckelse, hafva ett ofantligt välde öfver naiva naturer. Också hade Adam ända i det innersta af sin själ gripits af deras läror. Väckelsen hade vid ett bönemöte kommit öfver

honom med en sådan andans hemsökelse, att han i öfvermåttet af sin sinnesrörelse ropat till bröderna: jag ser Gud i hans salighet. Fradgan hade stått om hans mun, och sanslös hade han blifvit buren ur rummet. Sedermera hade han hos de älsta bland hihuliterna gjort sina läroår, studerat Laestadii postilla och af bibeln i synnerhet det gamla testamentets profeter och uppenbarelseboken. Af naturen begåfvad med skarpt förstånd, rik fantasi och känsla hade han snart nog svingat sig upp till den förnämsta bland sektens predikanter. Som brödernas utskickade och apostel hade han dragit ut, hållit bönemöten, förlåtit syndare och genom händers påläggning ingjutit den heliga anda i flere hundra ifriga neofyter.

Adam, en storväxt, robust man, var till det yttre groft tillyxad, men till det inre af annat skrot. Han ägde ett lättrörligt förstånd, en slagfärdig tunga, mycken beläsenhet i skriften och var mäktig en dialektik, så hårfin som hos en sextonde århundradets skolastiker. Vid dispyter om tron, dess väsen, väckelsen, rättfärdiggörelsen och andra slika saker bragte

han ofta de mest sadelfasta präster på det hala. Han var en fruktansvärd oppositionsman, ett riktigt bräckjärn, men jämförelsevis betydelselös, när han skulle värka lugnt i andans tjänst, uppmuntra, hugsvala och trösta; ty hans själ var så uppfyld af frågan om tron, den rätta tron och trons rätta väsen, att den hade föga rum för kärleken.

Med denna apostel fick Tobias dela bostad i ett litet rum invid drängstugan, fullbehängdt med jakt- och fiskeredskap, med nät och rysjor, mjärdar för näjonögon, smala och fina, liknande champagnebuteljer, och vettar. Där funnos vettar för knipor, vettar för lommar, prackor, vildgäss, trutar, allor, gräsänder och all hafvets flygande afvel, i mångtaliga exemplar öfveralt i rummet, på väggar, taksparrar, spiselkrans och fönsterbräden. De hyrdes sommaren om ut åt söndagsjägare från Petersburg.

Van att ransaka hjärtan, att gifva akt på människors tal och att däraf draga slutsatser om deras inre själslif, insåg Adam Pihlhjerta genast att hans unga kamrat, Tobias

Pullinen, var i en föga normal sinnesförfattning. En afton passade hihuliten på att komma fram med några bibelspråk: „se nu är den behagliga tiden, se nu är salighetens dag“; „klappen och eder skall varda upplåtet“ etc.

Men han möttes af ett motstånd så häftigt, att Adam ett ögonblick blef alldeles häpen. Många års lidanden och träldom under oket, pastor Brandts orättvisa, Anni, som han ansåg sig ha förlorat för alltid, svartsjukan, hans beramade öfvergång till ryska läran, alt stälde sig emellan Tobias och ordet, till hvilket han fått ett formligt hat.

Adam log inom sig belåtet. Ett sådant ursinnigt motstånd måste ha till orsak ett djupt hjärtesår. Sådana glödande, heta naturer som Tobias voro icke svåra att samla i Herrans vingård. De kalla, de lugna naturerna, de hade svårast att finna den trånga porten, som för till lifvet. Han lät Tobias vara i fred ett par dagar, men började anfallet på en annan punkt, där han märkt att Tobias berördes som af en elektrisk gnista, och det var statskyrkans präster.

När Adam tog i med denna sak och läste upp alla de hemska ord profeterna sagt om Baals präster och nu tillämpade dem på Herrans oskyldiga tjänare, då ryste Tobias och tvangs af den hemska glöden i Adams tal och de väldiga orden i skriftens språk att tiga: han kände att den mannen var icke att leka med, och utan att själf gifva akt därpå, började han att undvika honom.

Vintern hade så småningom gått; dagarna hade blifvit längre, härliga solnedgångar bakom rödglödande moln, med purpurflammor ända upp mot zenit bådade vårens ankomst. Vintern hade varit snöfattig. Aprilsolen hade smält bort hvad som fans. Isen låg bräcklig och ålderdomssvag med stora, mörka hål vid stränderna. De enda som numera vågade sig ut voro kråkorna, som fiskade vid vaken. Längre bort svallade vågorna fritt emot en upptornad krans af drifis, som glittrade mot solen, så att det värkte i ögonen att se därpå. På en och annan skyddad plats, där solen gassade hetast, hade kattost, nässlor, vårlök och några andra icke ömtåliga växter vågat sig fram.

Adam hade hvarenda kväll och alla söndagar, stundom till och med på hvardagarna, predikat och talat, än här, än där, än med arbetarena vid bygget, än med fiskarena vid strandbyn eller med järnvägsbetjäningen uppe vid stationen. Ja till och med för den feta, plussiga gästgifvaren och hans vattusiktiga hustru hade han framstält sina läror. Hustrun, som redan hunnit lifvets mörkare sluttning, var af öfverdrifvet kaffedrickande och vällefnad svag och rullades fram i stugan på en simpel rullstol. Den frodiga, flunsiga dottern Kaisu, som lofvade att en dag i ofvan angifvet afseende träda i sin moders fotspår, undgick icke häller hans tal. Dock voro hans ord i början som sådda på hällebärget. Det såg ut som om det genstörtiga släktet skulle varit fullkomligt oemottagligt för hans utsäde. Senare, mot vårvintern, i synnerhet sedan han bland stationsfolket fått en varm trosfrände, Ivar Lehtinen, hade emellertid en och annan känt makten af Herrans ord. Men hvad han ifrigast sträfvat efter, hvad som för honom var af största vikt, en stor sammankomst, hade

han icke kunnat få till stånd. Han hade icke kunnat slå ett stort slag, göra en omfattande andlig eröfring. Dessa köpmän till jordbrukare hade sett ett och hvarje, varit litet hvarstädes i världen: de voro icke så lätta att taga reda på som det naivare, enklare folket inne i landet.

Det var lördagsafton. Arbetslaget hade samlats hos gästgifvaren, ty gästgifvaren var ett slags kommissionär. Han hade åtagit sig att betala dagslönerna för folket, och om en halftimme skulle utbetalningen äga rum. Jämte arbetslaget hade där samlats en mängd annat folk, ty aftonen var vacker och gästgifveriet en medelpunkt för bybefolkningens promenader på lediga hälgdagskvällar. Också en del kvinfolk hade kommit hit i hopp om en länge utlofvad improviserad dans. I gästgifvarens stora stuga sutto dock för tillfället endast fem till sex personer. Längst borta vid fönstret satt den vattusiktiga i sin rullstol, medan Adam stod vid spiseln, tittade i glöden och gång på gång strök sitt täta, lurfviga hår från nacken uppåt. Gästgifvaren ordnade vid

bordet kopeker, rublar och en och annan vilsefaren mark i jämnhöga staplar, alt medan hans intetsägande prat ljöd i rummet. Brasan och aftonsolen stredo om väldet i det stora rummet, och det var tydligt att brasan skulle vinna, ty aftonsolen tog af, men glöden tog till.

Midt under gästgifvarens tanklösa och toma pladder kom den feta, blomstrande Kaisu in med en liten skål nysilad mjölk. Hon gick fram till spiseln, där Adam stod, och stälde mjölkskålen i hvalföppningen under spiseln. Hussnoken hade åter börjat sitt sommarlif. Den hade redan en vecka hvarje afton å rad krälat fram ur sitt vanliga hål i golfvet under spiselhvalfvet och skulle utan tvifvel komma fram äfven i afton. De andra fäste intet afseende därvid, men Adam, som i ormen såg en bild af djäfvulen, världen och vårt eget kött, draken, frestaren i paradisets lustgård, han som ur skriften lärt sig att med hela det semitiska folkets intensiva hat förfölja det ganska oskyldiga och nyttiga djuret, blef starkt upprörd öfver att man kunde tåla ett slikt odjur, ja därtill föda det.

Gästgifvaren log öfverlägset och började med nytt pladder om ormar och snokar.

Ja, hvart land har sin sed; har man inte i er socken snokar? Vi tro att ormen för lycka med sig. Har inte Adam Pihlhjerta hört talas om snokkungen och ormriket? Inte?

Nå, var tysta nu ett par minuter, ska ni få höra den sagan — ja, ä ni riktigt tysta, ska ni få se snoken själf; han kommer nog fram; solen har redan gått ned.

Jo ser ni, där i omriket, där bor snokkungen. [1]) Han bär en gyllne krona med blixtrande ädelstenar. Om man i nytändningen går ut med en hund, som har bruna fläc. kar öfver ögonen, får man stundom se honom-Snokkungen regerar öfver olyckor, plågor och dödssjukdomar. När han om hösten ropar upp sina fjälliga undersåtar och någon bland dem uteblir, tager han reda på om han blifvit illa behandlad i det hus, där han bott, och om så är fallet, skickar han sjukdom och olycka öf-

---

[1]) Sagan om snokriket, likasom den om vampyren är af österländskt, antagligen slaviskt ursprung.

ver huset. Därför, när ormen en gång infunnit sig hos oss, föda vi honom väl, hälst med sötmjölk, som om kvällarna ställes fram för hans kryphål. I aderton år har vår hussnok, precis i solnedgången, om det blott är stilla och tyst, kommit fram ur det där hålet. I aderton år har jag haft lycka och framgång och — men se där är ju vår lilla husorm: välkommen ormelill, hustomt och lyckobringare. — Riktigt; medan gästgifvaren småpratat och alla tysta hört på hans vidskepliga saga, hans långa meningar, många ord och vidlyftiga omsägningar, hade snoken krupit upp ur sitt hål. Det lilla hufvudet med de månformiga fläckarna bakom ögonen rörde sig af och an liksom späjande. Ormen kröp långsamt och rasslande, ty den var i sitt första hudbyte; skinnet stod redan i flisor och trasor kring dess buk. Djuret slog sina slingor under sig och med stöd af dessa spiraler lyfte det ungefär en tredjedel af öfverkroppen upp och böjde sig med denna del öfver mjölkfatet. Den klufna tungan rörde sig hela tiden som en perpendikel eller som antennerna hos en

trefvande insekt. Snoken sänkte nedre delen af sitt hufvud i mjölkfatet och började suga upp mjölken. Adam, som stod tätt invid ugnen och med stark rörelse åhört gästgifvarens berättelse och nu med afsky sett det krälande djuret, stötte plötsligt sin klack i snokens kryphål, medan han, snabb som blixten, knep det förskräkta och hväsande djuret om nacken och med en förbannelse slängde ormen i den flammande glöden.

Under grymma plågor vred sig djuret ett par gånger; så var alt slut; endast en svart osande strimma på de glödröda kolen visade hvar ett lif försmält i smärta.

Vredens rodnad steg upp på gästgifvarens feta, blanka panna. Han var just i begrepp att så kraftigt han kunde tillrättavisa förstöraren af sin lyckas järtecken, då Adam med dånande stämma ropade till honom: Du Belials barn! Herran din Gud hafver du förgätit; men som Baals präster dyrkar du med ditt hus ormen, den gamla djäfvulen, som kvinnans säd skall nedtrampa. Hur säger Herran: „du skall icke göra dig något beläte, ej häl-

ler eljes någon liknelse, antingen efter det ofvan till är i himlen eller det som krälar på jorden eller under vattnen. Bed icke till dem och tjäna dem icke, ty jag, Herren din Gud, är en stark hämnare". „Si, jag skall låta alt ondt komma öfver dig och borttaga dina efterkommande och göra ditt hus som Jerobeams hus, som Besas sons hus, för det retandets skull, där du mig med förtörnat hafver. Och öfver dig skall jag sända mina plågor, öfver dina tjänare, dina barn och öfver ditt folk. Jag skall slå det med pestilentia, och det skall förgås."

De förskräckliga orden, hopplockade ur de på förbannelser och hotelser om straff så rika berättelserna om Israels släkte, förfelade icke att nu som fordom göra sin värkan.

Gästgifvaren teg; hans frodiga hull fick talgens färg. Hans vattusiktiga hustru stirrade uppskakad mot straffpredikanten. Men den feta Kaisu, hvars slappa nerver voro inbäddade i det bleka köttet, skrek till af förskräckelse och föll i hysterisk gråt på bänken invid ugnen. De andra blefvo ytterligare upp-

skakade däraf, och bäfvande sade några bland dem: Adam har rätt, Adam har rätt.

Bifallet eldade hihuliten. Han for med handen från nacken uppåt öfver sitt ruggiga hår, steg fram midt på golfvet, halfblundade och lät med öfvad tunga Herrans straffdomar falla som glödande skott öfver det syndfulla folket. Vid det högljudda talet och skriket trängde de kvinnor och arbetare, som stått utanför stugan, in. — Hvarför kommen I hit, fortfor han. I ha'n kommit för att dansa och lefva i otukt, för att dricka denna djäfvulens brännande dryck, som nu kittlar edra svalg och strupar, men som på den yttersta dagen skall bränna eder som etterormarna i ökensanden, som helvetets heta glöd. I kommen hit att dyrka Bel i Babel, den stora skökan, att tillbedja ormar och alt, som krälar i syndens smuts och dy. Men hvad ha'n i funnit här? En Guds tjänare, en Herrans profet ha'n I funnit, liksom fordom Achab en gång fann den gudsmannen Elia. Ty af Gudi talar jag; på hans skrift stöder jag mig. Icke talar jag af mitt eget tungomål, utan Herran

hafver befalt det. Säger icke psaltaren (116 v. 10): „jag tror, därför talar jag"; och sade icke Herran själf: „gån ut i all världen och prediken mitt evangelium"! Och huru säger aposteln (Rom. 10 k. 8 v.): „ordet är hardt när dig i dinom mun och ditt hjärta: detta är det ordet om trona, som vi predikom." — Åt hvem gaf Jesus den heliga anda? Gaf han den leviterna, gaf han den åt de skriftlärde? Nej och tusen gånger nej: han gaf den åt oss, åt de troende, oss, som bekänna honom. Vi hafva den heliga anda, jag, du, I alla, om I endast tron. Icke gaf han den åt fariseerna, åt de skriftlärde, åt dessa högfärdiga tjänstemannapräster, som Helsingfors nu, såsom fordom Jerusalem, spyr ut öfver oss. De äro legda herdar, hvitmenade grafvar äro de, grodor, som komma ur den stora drakens mun, otrogna herdar, som visa den väg, som för till förbannelsen, käril fulla af orenlighet, men utanpå skinande och blanka. Och liksom jag slängde ormen i elden, skall Herrans hand på den yttersta dagen kasta dem i den eviga ugnen, och där skola de smälta och smälta och

dock icke dö, ty deras plågor skola lefva från evighet till evighet. Dit sänder han äfven eder, I alla otrogna, som förneken hvad jag nu lär".

Åskan i hans stämma tystnade, och den heliga vreden lade sig. Han aftorkade svetten, som sinnesrörelsen tvingat fram på hans anlete, och sade i blidare ton: „Så bekännen då edra synder, skriften eder och kommen till mig: jag, som är benådad och uppfyld af den heliga ande, skall förlåta eder edra synder. Men fallen icke på knä, ty så är hedningars och publikaners sätt. Stån upprätt, och högljudt mån I för mig, Herrans utkorade, bekänna edra synder!"

Nu steg en banvaktare, en af Adams ifrigaste lärjungar, fram till profeten, och till mängdens oerhörda häpnad sade han:

„Jag bekänner inför församlingen. Herre, se din tjänare har brutit emot dig. För tvänne år sedan har jag bedrägligt afhändt vår gästgifvare åtta mark och en rubel. Se här, jag återbördar dig dem".

Adam tog emot penningarna, gaf dem åt

gästgifvaren, lade sin hand på syndarens hufvud och sade:

Matheus säger i 9 kapitlets 6 vers: „I skolen veta att människones son hafver makt på jorden till att förlåta synder“. Jag är en människas son, af fader aflad och kvinna född, och jag vittnar att dina synder äro förlåtna; och se, när du i tro annammat syndernas förlåtelse, ingjuter jag i din själ den helige ande; han vare med dig nu och alltid.

Kommen, kommen, fortsatte han, I borttappade får af Israels stam, kommen alt flere, ty nu är den behagliga tiden; se, nu är salighetens dag.

Och den vattusiktiga, som ingen på flere år sett röra sig från stolen, snyftade och sade: jag ville komma, men min kropp är som borttvinad.

Profeten vände sig till henne och sade med djupt allvar: stig upp min dotter, din tro hafver hulpit dig.

Och den sjuka steg varsamt upp på sina svullna ben och stapplade under hopens förfäran fram.

Ett under, ett undervärk, ljöd det, och kvinnorna slogo sina händer samman i bäfvan. Adam gick stolt och triumferande emot henne, tog henne i sina armar, och sedan hon bekänt att hon utan sin mans vetskap förryttrat husets tillhörigheter och att hon försummat ordet, förlät han henne och ledde henne åter till hennes plats.

Ett under, ett under! Sannerligen är icke han en Herrans profet! Och rörelsen spridde sig som en smitta bland de närvarande. Alt högre och högre gingo vågorna i sjuka samveten och upprörda själar. Det blef en skräckens fest. Ångest öfver längesen begångna synder framkallade svetten på pannan och bekännelsen på läpparna, och där bekändes synder, som ingen för en timme sedan skulle yppat, om man ock hotat att rycka tungan ur munnen på honom. Synder, som nyss syntes så obetydliga, så rakt ingenting, alla stego de upp från tidens mörker och dammig glömska. En hvar mindes nu med fruktan, som gränsade till vansinne, dessa synder, som förr syntes så lätta som fjunet i maskrosens fröhus,

som musärten på barnens pärlband. Nu, nu hade de under denna gräsliga straffpredikan växt upp till stora, tunga rullstensblock, som lågo och trykte på syndarens själ. Och under salta tårars bittra flöden måste de bekännas och det syndfulla hjärtat lättas genom förlåtelsens kraft. Medan några gråtande lågo på knä och vredo sina händer, rusade andra fram till Adam, som flammande af trosifver och i känslan af sin makt och sin ställning med imponerande lugn delade ut förlåtelsens ljufva balsam åt sorgsna själar och sjuka samveten. Ingen skulle i denna stund kunnat förneka det värdiga allvaret, den betvingande blicken hos denna högt begåfvade ande.

„Herrans frid vare med Eder! Säll är den människa, som Herran icke tillräknar missgärning, i hvars anda ingen falskhet är. Herrans ord är mäktigt. Hans röst sönderbryter cedrar i Libanon och låter dem springa som en kalf, Libanon och Sinai som en ung enhörning.

Och du, stolte Tobias! Och han vände sig med helig vrede till denne, pekade på honom

och sade: förhärda icke din själ i dag, utan kom ihåg att helvetes hand hafver omfattat dig och dödsens snara fallit öfver dig! En spöklik blekhet lade sig öfver Tobias' anlete; han vacklade och föll som slagen af blixten till jorden, kröp bäfvande fram till hihuliten och sade hviskande:

Visserligen är jag den förnämligaste bland alla syndare; jag hafver förrådt Herren Zebaot. Och nu berättade han den oförrätt han lidit genom pastor Brandts orättvisa, att han varit sinnad att öfvergifva sin barndomstro — att endast faderns hotelse afhållit honom därifrån och nu — här afbröts han af snyftningar, så häjdlösa, att det blef honom omöjligt att vidare säga ett ord. Alt hvad han syndat och lidit under dessa veckor, alt hvad han förlorat, hans barnatro, modern, Anni, alt kom öfver honom. För alt öppnades med ens hans ögon.

Adam stod en stund häpen; det var en bekännelse, som han aldrig ännu emottagit af någon nådesökande. Han viste ett ögonblick icke själf huru han skulle uppfatta Tobias, huru han skulle förlåta honom. En sekund

tvekade han, men han såg huru hans omgifning med brännande blickar följde hans minspel; en obeslutsamhet nu, och den skörd han gjort för himlens gårdar skulle vara förlorad.

„Stig upp, min son“, sade han långsamt; „du är närmare din frälsning, än du själf tror. Ty säll är den, som icke vandrar i de ogudaktigas råd och icke träder in på de syndares väg, ej häller sitter där de bespottare sitta. Se, hvad äro de, dessa statskyrkans präster? Ulfvar i fårakläder äro de. De gifva stenar i stället för bröd. Du har skilt dig från dem nu, både från den ena och den andra. Kom nu i din Herres hjord; vi ensamma äro de rätta troende. Här flyter Herrans nådekälla. Dina synder varda dig förlåtna“.

Och hänrykt, lycklig efter månader af andliga marter, föll den unga mannen Adam om halsen.

Salighet, salighet, nåd och frälsning, hördes det bland mängden. Jublande af trosnit och glöd, utstötte de halleluja- och hosiannarop samt korta, skarpa, hysteriska tjut och suckar, bland hvilka hördes dessa hi och hu,

som gifvit sekten dess namn. Under ljudeligt: Zebaot, Zebaot, brudgummen kommer, togo de upp en psalm, där männens bas ljöd djup som hafvets brus, de halfväxta pojkarnas skarpa stämmor som måsens skri öfver vågorna och kvinnornas gälla sopraner som strandpiparens jämmer. Under många tremolandos och ritardandos stego de heliga orden upp mot vårnattens bleka himmel:

Mitt hjärta nu rätt gläder sig,
Min själ i Gud förnöjes:
Min sak har segrat väldelig,
Min ovän nederböjes.
Nu skall min lofsång spörjas vidt
Och Herrans hjälp förkunnas fritt,
Fast fienderna smäda.

Den starkes båge söndergår,
Hans lust var ej fullbordad.
Men se, den svage seger får
Och är med kraft omgjordad.
De mätta såldes bort för bröd,
Men de, som ledo hungersnöd,
Alls ingen brist förnimma.

Timme gick efter timme under bön och sång och tolkning af skriften. Sent tändes ljusen omsider, och heliga löften togos och gåfvos. Många voro endast uppskrämda, men många äfven varmt berörda. Mången drinkare gick hem med den fasta föresatsen att sluta med sin dryckenskap. Mången, som trott sig hvit och ren, såg att där var synd och elände hos honom, och många års hat och ovänskap gjordes upp med handslag och fridskyssar. Lyckliga, nöjda och bättre utrustade mot syndens frestelser och djäfvulens anslag, vandrade bröder och systrar hädan, enhvar till sitt. Och natten bredde sitt dunkel, och sömnen göt sin frid i dessa hjärtan, som nyss skälfde under Herrans gissel.

När hihulitpredikanten gick till hvila, sade han glad och belåten: den Heliga ande har värkat stora ting i dag.

VII.

Ett par veckor hade förgått efter den märkeliga omvändelsedagen; Adam Pihlhjerta hade flitigt användt denna tid med väckelsepredikningar, bön och sång. Ur Laestadii postilla hade han högt läst de kraftigaste stycken. Småningom hade han börjat hos sina åhörare inplanta den hihulitiska lärans trosformler och han hade den glädjen att finna dem alt mer och mer befästade i läran. Väl funnos de som intet kunde öfverbevisa, belackare och bespottare, men då flertalet hörde till Adams anhängare, brydde han sig föga om förnekarena. Tvärtom var det ur en annan synpunkt lättare för honom. Han kunde nu riktigt personligt vända sig till några få, framhålla deras synder och jaga skräck i de

troende. Tobias hade med nästan vildt svärmeri omfattat sektens läror. Lätt till sinnet, kunde han af litet nog väckas och ryckas med, hvilket åter ofta hjälpte honom öfver de största svårigheter. Det är sant att en fnurra på tråden, små förtretligheter, af samma skäl gjorde honom lifvet mera surt än behöfligt. Nu var han emellertid efter en lång tid af oro, lidande, ängslan genom Adams ord försatt i det element, att lifvet log mot honom, oron var fördrifven, friden bodde åter i hans själ. Det var under intrycket af denna harmoni han skref till sin moder ett bref i hvilket han som Adam lärt i allmänna ord bad bevekligt om förlåtelse, lofvade bot och bättring, samt sedan beskref sin sinnesförändring, sin tro och lofvade att snart återkomma till hemmet. Han ville endast afsluta det arbete han påbegynt, åhöra Adams föredrag och uttolkningar och sedan fram emot våren vända åter. Han bad om en hälsning till fadern.

Den, som blef fullkomligt oberörd af andans kraft, var emellertid den feta gästgifvaren. I hans tröga själ fans intet att slå emot,

där fans ingen möjlighet att med de bittraste ord, de skarpaste skäl väcka honom, slå gnistor ur hans själ. Det var som att slå i voilock, i vadd, i äjderdun, det hjälpte alt till intet, där syntes icke ens spår af slagen. Icke ens emot rörelsen tog han parti förrän vid slutet af månaden, ty till sin stora förskräckelse såg han att öl- och bränvinsfloden tog af på ett betänkligt sätt. Ingen ville dricka hans frestande varor, allra minst när profeten själf bodde hos honom. Det gick för långt. Nu arbetade han sig upp till vrede. Denna träffade först den vattusiktiga hustrun och Kaisu, hvilka båda med lif och själ omfattat Adams läror. Efter en fridfull sammanlefnad i tjugu år började nu på gamla dagar de äktenskapliga trätorna. Hustrun framhöll Adams höga sändning genom det undervärk han gjort då han gaf henne kraft att gå.

„Äsch“, fräste gästgifvaren, „nog kan du gå bara du ids, men du ids inte, kom inte hit och tala om undervärk“.

Det oaktadt ägde han hvarken anseende eller kraft att sätta sig emot att sammankom-

ster med bön, sång och bikt ofta tre gånger i veckan höllos i hans stuga. Adam som ägde en stor förmåga att herska och administrera skulle innan kort ha tagit husbondeväldet ifrån honom, om han icke för Kaisus och den vattusiktigas skull och på Tobias' enträgna uppmaning omsider beslutat sig för att flytta bort från gästgifvarens hus till en fiskarstuga vid åmynningen.

Några dagar efter det Tobias flyttat från gästgifvaren kom där en mansperson in i skänkstugan, ett stort rum med bjärt blåa tapeter, prydt med bilder från Iljins litografiska anstalt, förordningar och priskuranter. Öfver det hela hade flugor, rök och matos lagt en grågul ton och därigenom något dämpat det briljanta i färgen. Han satte sig med mycken säkerhet och självkänsla på den förnämsta platsen och presenterade sig för värden med ett förordnande från guvernören öfver Wiborgs län. Medan han tömde sin starka romtoddy vek han upp och slätade mot sitt blankslitna knä ett papper, plirade och läste med mycken värdighet som följer:

„Sedan befallningsmannen i . . . distrikt i Wiborgs län hos Guvernörsämbetet anmält att en sådan mängd löst folk, vagabonder etc. samlats vid . . . . stationen, att det för honom är omöjligt att ensam upprätthålla ordningen i denna del af hans vidsträkta distrikt, får Guvernörsämbetet härmed förordna f. d. landskanslisten Karl Napoleon Jurvelin att vara ordinarie länsmannen i distriktet behjälplig i att uppehålla ordningen i synnerhet å de till villaägare utskiftade delar af sagde distrikt, och äger Karl Napoleon Jurvelin etc. etc.

Karl Napoleon Jurvelin slickade sina tunna läppar, plirade som han brukade, sög kraftigt på sin pipa, vek ihop sitt förordnande och såg med en öfverlägsen blick på gästgifvaren; en blick där enhvar kunde läsa „se på mig, sådan karl är jag“.

Gästgifvaren bugade sig, med många omsägningar, fraser och otaliga ord, uttalade han den öfvertygelsen att herr Karl Napoleon Jurvelin var just den rätte mannen för detta kinkiga uppdrag och att han skulle göra sig hela kommunen tacksam ifall han kunde göra, bland

andra en viss Adam Pihlhjerta, en lösdrifvare och skojare, oskadlig för menige man.

„Nå den ska' vi lära hvar David köpte öl, sade Jurvelin resolut, i det han slängde sitt ena ben öfver det andra och intog en hotande och värdig hållning. Jaså han är svår han. Österbottning — hvasa! slåss och regerar, eller nyländing, trilsken och ondsint, eller från Kuopio kanske, supig och bakslug!

Gästgifvaren hann knappast svara innan en af hållkarlarna plötsligt rusade in ropande: „husbond, husbond, badstugan brinner, kom för all del ut".

„Nå du eviga himmelens gud, badstugan, ack jag olycklige, min nya badstuga".

„Nej inte den nya, den gamla".

„Nå men du din s—de människa, säg då genast ifrån, gamla badstugan, låt den brinna det rör mig inte; men hör nu, hvem har gjort upp eld i det kråkboet, där har ju ingen badat sedan månadtal?"

„Adam — predikanten vet jag, han badar ju alltid ensam han".

„Se så där ja, är han nu framme igen,

måtte f—n taga det plågoriset, men hvarför badar han icke som andra människor i sällskap. Där hör ni nu, herr befallningsman.

Badar ensam, badar ensam, ugglor i mossen, mumlade Jurvelin.

Befallningsmannen och gästgifvaren skyndade sig till platsen för eldsvådan. Badstugan var en liten fallfärdig byggnad med tak af näfver och sparrar, som nere vid takfoten stödde sig mot en bräda. Vid nocken sköto de en à två fot ut öfver taket och gåfvo stugan utseende af ett kutryggigt djur, som reste sin borst. En svart rök bolmade ut ur den lilla förstugan, lågorna ringlade sig upp och försökte att nå näfvern på taket. En hel del folk hade samlat sig omkring huset, utan att vidtaga några åtgärder för eldens dämpande. Huset var absolut bofälligt och förlusten ingen ifall det äfven brann ned. Befallningsmannen var dock af annan åsikt. „Fort hit med vatten“, ropade han, „vinden ligger åt byn, och tager den till så få vi elden lös på allvar“. Man skyndade sig långsamt efter vatten, några

ämbar och såar och de yngre männen begynte ett lamt krig mot elden.

„Men hvar är Adam?“ frågade gästgifvaren.

Han är i badstugan.

Nå han har då eldat badstugan het åt sig, tillade gästgifvaren ovilligt. „Adam hvar äst du, kom ut Adam!“

Adam stack hufvudet genom fönstret, han såg förskräkt ut. „Förstugan brinner, mina kläder ha brunnit upp och fönstret är för litet, jag kan icke komma ut; det är bäst att jag blir där jag är, mumlade han långsamt och försvann in i huset. Tobias sprang genast fram med en tillhandsvarande yxe, krossade fönsterbågarna och medan röken bolmade alt mera och mera svart, och gnistor, som vid ett fyrvärkeri, stego upp mot höjden hamrade han på fönsterkarmen, som bräcklig och gammal lätt gaf vika och föll klirrande in — kom ut nu Adam, lågan har redan fattat i taket. Men ingen Adam syntes till; Tobias och tvänne af de mest behjärtade unge männen kröpo in i det brinnande huset och i nästa ögonblick lyf-

tades den vanmäktige, halfkväfde Adam ut genom fönstret, men knappast hade Adams breda, nakna kropp lagts ned på marken innan ett rop af undran och förskräckelse gjorde att enhvar glömde eldsvådan, för att se på den nakna, halfdöda mannen. På hans breda muskulösa rygg stod där i blodröd skrift att han begått ett vanärande brott. Hans rygg var randad af röda och blåröda strimlor och ärr efter de sår risarens spön ristat där. Nu när hettan drifvit bloden ut åt huden såg det nästan ut som om de gamla såren åter gått upp och drupit af blod.

„Aha min gosse lilla“, sade Jurvelin belåtet, står det så till med dig, nå nu vet man hvarför människan badar ensam, riktigt som herrskap. Men fort hit med vatten!“ Men det blef intet vatten af, ty nu hade lågan hunnit taket och med rök svart som ett moln af kimrök drog sig näfvern tillsamman i rullor, fräsande som ister på eld, medan en väldig låga slog upp mot skyn. Alla drogo sig undan och Adam Pihlhjerta vaknade upp till fullt medvetande. Ett ögonkast, en blick på

Tobias, som stod där bredvid honom med ett iskallt anlete och ett föraktfullt drag öfver munnen, sade honom alt, att alt var förloradt. „Hvarför lät ni mig icke dö, icke brinna upp, det hade varit mycket bättre“, mumlade Adam.

„Hvad säger han“, sade den t. f. länsmannen. „Se så, hit med kläderna, så få vi vår man dit han hör, till häradshäktet“. Adam satt på gräset med händerna för ögonen. Två brännande tårar föllo ned på hans röda uppsvälda kinder, hans tinningar bultade, det susade för hans öron, som den gången, den förfärliga dagen då risarens spö fördärfvade hans kropp. Medan lågan flammade upp mot himlen och fräsande kastade gnistor omkring sig, vandrade Adam, skyld af några lånade plagg följd af länsmannen och några sina värsta ovänner ned åt stranden, för att i fiskarkojan där han bodde kläda om sig.

Det kvällades redan och bygdens folk hade lämnat sitt arbete, enhvar af dem fick se Adam där han vacklande gick ned mot åmynningen följd af en flock nyfikne. Hans skam var uppenbar för alla, t. o. m. barnen

pekade finger åt honom. Korna som stodo i sina fållor och idislade, sträkte hufvudet långsamt fram och sågo med långa ögonkast på syndaren. Hönsen som redan flockat sig och sökt takstegens pinnar, lystrade när det sorgliga tåget gick förbi, lam och får foro förskräkta upp från sin lägerplats vid vägen och hundarna som icke tåla något ovanligt, skälde ursinnigt. Där gick han med tung förtviflan, med gnagande sorg, mest dock öfver sin älskade neofyts hårda och föraktfulla sätt att behandla honom. Medan Adam och hans vakt gick fram tog elden till alt mer och mer. Nu först började bönderna att tänka på eldsläckning och rusade bort till olycksplatsen, så att när Adam ändtligen kom fram till fiskaren där han bodde, följdes han endast af den t. f. länsmannen. För länsmannen, som icke kände Adam, var det en högst obehaglig situation att befinna sig ensam med denne till förtviflan bragta brottsling, med svällande raggiga armar och bröstmuskler, som talade om styrkan hos en björn. Och det var med en blick af ängslan han såg på sina spensliga ar-

mar, som aldrig lyftat andra vapen än den giftfylda pennan. När länsmannen kom till fiskarens bostad sade han därför helt tamt och säfligt: „Jag skall gå in och gifva dig dina kläder medan du väntar här“, alt i den sluga beräkning att den nakne mannen icke skulle kunna rymma och icke häller i stugan förse sig med anfallsvapen. Men Adam var bruten; slaget hade träffat altför hårdt, hans stolthet var krossad och hans hjärta såradt; för honom kunde länsmannen vara lugn. Han klädde tigande på sig de nödvändigaste kläder som Karl Napoleon Jurvelin kastade ut åt honom genom den halföppna dörren, och följde sin väktare åter genom byn. När de nu passerade gästgifveriet, stod den feta värden jämte sin Kaisu på gården, ref sitt långa tunna hår, grät, svor och bad. Uppe på nocken af hans tak lekte blåröda eldar, de hoppade öfver pärtor och bräden som sparfvar, sättande sig fast än här än där i små lysande punkter som växte, växte hastigt upp till röda susande flammor. Utan brandredskap, utan vatten var där intet att göra. När gästgifvaren fick syn

på Adam och länsmannen, slog hans vrede också ut i ljusan låga, och blek af raseri sprang han emot hihuliten, knöt sina händer för hans ansikte och ropade högt öfver flammornas brus och smatter: Förbannad, förbannad du lögnprofet, du usla sibiriefarare. Se hvad du gjort. Du dödade min hussnok, min ormelill, min tomtebolycka. Och snyftande föll han tillsammans, mumlande — min lycka, — min lycka, min lycka är bruten för alltid, nu hämnas snokkonungen.

I detsamma liksom för att sanna hans ord trädde Tobias och ett par man ut ur den brinnande stugan, bärande på en tung börda, det var den vattusiktiga. Förlamad af skräck öfver vådelden hade hon fallit ned från sin stol och när folket sedan kom in för att hjälpa henne upp, låg hon rak lång på golfvet; hennes haka hängde slapt ned och anletet var mörkblått — hon var död.

Nå kära gästgifvare, hvad är det för tal om snokar, ni bör inte bry er om den vidskepelsen, sade t. f. länsmannen tröstande. Och er hustru sen, den vägen skola vi ju alla van-

dra, måtte vi alla slippa så hastigt från denna jämmerdal, tillade han. Sjuk var hon ju i alla fall i många år, så nog är det bäst att Herren „korjade“ henne. Huru är det, ni har ju alt brandförsäkradt.

Försäkradt, jag har haft försäkradt i tio år, så kom den där Belials mannen där, hvad tror ni han sade? Jo det är synd att ha' försäkradt sade han, de troende försäkra hos Gud. Man skall taga lyckan som olyckan, Herran bevarar de sina. Ja, vete f—n hvad alt han har sagt. Så lät jag hustru min öfvertala mig och nu, ja nu har Herran“ . . . orden saknades den ordrike mannen, måhända första gången i hans lif. Adam hörde dyster på hans tal och gick långsamt, tigande framåt. I detsamma rusade gästgifvaren upp, tog en stor sten och med en svordom kastade han den efter profeten, som träffades i ryggen. Men Adam hviskade sakta: „Herre förlåt dem“.

Tio minuter därefter satt han i sitt fängelse.

Huru hade icke alt förändrats för honom inom kort. Ännu för en timme sedan gick

han som Guds utkorade, uppburen och aktad bland dessa människor, som för 2 a 3 månader sedan icke kände hans namn och nu — i fängelse. Hvem bar skulden, hvar låg felet? Hade han icke redligen tjänat sin Gud, hade han icke ångrat sina brott, fattat kärlek till ordet, mer än andra talat för bättring och tro, rena seder och pliktuppfyllelse. Hvari låg då felet, hvad var orsaken till att Gud nu vredgades på honom och stötte honom så djupt ned. Och Adam satte sig ner och begrundade och tänkte, fast besluten att leta ut hvad han nyss upplefvat. Han blef nu en sträng och omutlig domare mot sig själf. All falsk och osann advokatyr af hans samvete tystades ögonblickligen ned. Nåväl sitt ungdomsbrott dråpet — mordet som domaren kallade det, — hade han ångrat, ångrat under långa kvalfulla år. För det hade han lefvat i fängelse och hvilket fängelse, med tjufvar, ärelösa skälmar, ett sällskap som hade kunnat i grund fördärfva honom. Två gånger hade han rymt från fängelset för detta ogudaktiga sällskaps skull. Hvardera gången hade han ertappats, han

hade slitit spö, han var för evigt brännmärkt, han kunde icke som andra visa sin kropp, det hade han vetat förut och nu bittert erfarit. Så hade han sökt sig till Sibirien, där hade han träffat trosbröder hvilkas lära han omfattat med hela det länge återhållna själslifvets styrka. I ett obevakadt ögonblick hade han rymt, friheten, friheten hade frestat honom för starkt och Gud hade ju förlåtit honom, hvarför skulle icke människorna äfven förlåta. Nåväl hittils var ju alt klart; men huru skulle människorna förlåta honom, de viste ju icke af hans brott och hans straff, han hade ju icke yppat hvarken det ena eller det andra. Se där, där var den sjuka punkten. Bekänn inför församlingen hade han själf förkunnat. Huru många hade icke bekänt grufliga gärningar för honom, men han själf, han hade tegat. Nu kom straffet. Och Adams samvete ropade högt och predikade för honom: Hvad har du gjort, du självgjorde präst, du stridsman med orena vapen. Huru går det nu med alla de bekännare du omvändt för läran. Nu skola de falla af och förhärdas yt-

terligare och denna Tobias, din mest älskade lärjunge, hvad skall hans unga sinne taga för ett intryck af din lögnaktighet, ditt hyckleri. Han hade älskat friheten, makten öfver själarne mer än sanningen. Adam var förkrossad, hans starka själ var slagen ned som kornåkern efter en hagelstorm, hans andliga högfärd var bruten. Han hade stått där bland mängden som den ensamma tallen på klinten. Nu kom stormen och tallen knäktes. Huru hade han kunnat vara så blind, så svag, så enfaldig. Hvad hade det gjort, hvad hade det skadat honom om han för sina troende bekänt sitt fel. Ingen enda hade förrådt honom. Han hade icke vågat, han hade icke riskerat. Och Adam greps af en sådan vedervilja mot sig själf, att han ett ögonblick tänkte på självmord. Men blott ett ögonblick, så föll han ned på sina knän och utkämpade en hård strid. I timtal hördes hans suckar och klagan, men när den unga dagen steg röd och rosig upp och blickade in i hans fängelse, då var striden slut. Lugn som ett barn lade han sig på sin bädd, besluten att med mod och

tålamod taga emot alt hvad Herran skulle sända öfver honom. Hans sista ord innan han somnade voro: till Sibirien, till Sibirien, jag har ärligt förtjänt det straffet.

* * *

Sedan gästgifveriet brunnit ned till grunden och elden väl var släkt satt Karl Napoleon Jurvelin i en tillfällig bivuak och skref med feberaktig brådska tvänne bref, ett tjänste- och ett privatbref. Det senare gaf nyckeln till det förra, det lydde:

B. B. Du må tro jag kom hit i en lycklig stund. Som du vet blef jag, oaktadt mycket krångel och intriger af mina fiender, genom guvernörsämbetet förordnad hit, för att hålla reda på alla de skojare och banditer som gamle herr länsmannen M. icke har tid eller lust att sköta om. Samma dag jag infinner mig till gästgifveriet för att intaga min sedvanliga aftontoddy (i parentes gemen bondrom de ha' här, stark som f—n, men med mycket socker och litet vatten låter den dricka

sig) så har jag lyckan knipa en af de värsta skojare som rört sig i ett par skor. Här har han midt för gamla herren M:s näsa spankulerat omkring i månadtal och huserat värre; spelat helig, predikat och lefvat glada dagar på sina trosbröders och gästgifvarens konto. För att du må veta hvad för en fågel det är, vill jag här upptaga hans meritförteckning som jag med mycken möda och knipslughet prässat ur honom. Hemma från Alavo ehuru föregifvande sig vara född i Pyttis eller Wederlaks, heter Alexander Ylistalo, nu kallande sig Adam Pihlhjerta (kantänka) anklagad och dömd för ett mord på ett golfståndareslagsmål i sin värda hembygd, slitit spö för rymning (flere gånger), själf begärt blifva sänd till Sibirien, dädan igenkommande på rymmarstat, men efter flere streck och mycken skenhelighet knipen af din vän och broder t. f. länsmannen Karl Napoleon Jurvelin. Första dagen sagde K. N. J. var i tjänsteutöfning stadd. Nå hvad tycks! kan du inte på det målet brygga en bättre ledare, kanske

en roman i Wiipurin lehti, så är du omöjlig som skriftställare.

Du kan just passa på och berömma mig för nit eller något annat vackert, så blir det kanske en gratifikation för mig, med toddy i långa banor för dig. Det skulle göra så rasande godt åt alla mina ovänner som intrigerat mot mig alt sedan den där beslagsaffären. Liksom inte nittionio bland hundra skulle ha gjort som jag, själfva gubben M. — men den saken känner du i botten liksom din sanna och trofaste vän

Karl Napoleon Jurvelin,
t. f. kronolänsman.

P. S. Om du hör några yttranden från landskansliet om mitt förhållande så låt mig veta af i par rader om den saken.

* * *

Våren hade skridit framåt. Hafvet var, utom vid stränderna, isfritt. Det började att lukta fränt i skog och mark af de jäsande krafter, som nu mornade sig till sommarvakan. Flyttfåglarna hade kommit, kommit i dessa väldiga flockar som hvarje år öfver östra Finlands gamla hufvudstad och skärgården söder om Wiborg söka sin väg mot norden. Häröfver skola de tusenden och åter tusenden, som från Afrika längs Rhône och Rhendalen, öfver Helgoland och Sverige, längs Finska vikens stränder söka sitt fädernehem vid Saimens och Päijänes vattendrag. Häröfver skola de, som öfver Äyräpäänselkä och Ladoga söka sig till Dvinas flöden, Hvita hafvets strand och Novaja Semljas isade åsar. Häröfver draga de med sång och klang, med vår och sommar under vingarna. Tranan känns igen på sina i kilform ordnade skaror, svanen på sina växlande toner och vildgässen, därpå att de flyga lägre än de andra, medan högst upp emot himlens blå lärkorna fladdra mot norden.

När sångsvanen på sin färd slår sig ned mot aftonen på vågorna vid sidan af de hvita

spröda isflakorna och låter sina klangfulla violinliknande toner ljuda öfver hafvet, då lockar han fram skälarna, dessa de mest musikaliska af alla däggdjur. Hvisslande och jodlande, som ville de härma den stolta fågeln, dyka de upp och ned i närheten af den hvilande skaran och lyssna med välbehag till dessa underbara, på samma gång utmanande och smältande toner.

„Utsvulten som en flyttfågel“ får man ofta höra i skärgården, ty under den långa resan förtära fåglarna knappast något, likasom de också tyckas rasta endast så mycket som är absolut nödvändigt. De komma sent om aftonen och flyga åter bort kort efter soluppgången.

* * *

Efter de uppskakande sinnesrörelser Tobias upplefvat hade han svårt att reda sina tankar. Trött af sitt eget tankespel och ansträngningarna vid eldsvådan hade han lagt sig tidigt och somnat tidigt. Vid soluppgången vaknade han och de dystra tankar från hvilka han om kvällen somnat bort vaknade

med honom och började åter att pina honom med sina eviga i kretsgång gående frågor. Adam Pihlhjerta — huru var det möjligt — en brottsling — en afstraffad, grof förbrytare. Han kastade sig af och an i bädden — men till slut när sömnen flydde för de stickande solstrålarna och fågelkvittret därutanför, steg han upp, klädde på sig och gick ned mot stranden. Vinden slumrade ännu, men hafvet gick sedan de föregående dagarnas vårstormar i långa matta böljor hvilka liksom nyfiket letande sökte sig upp längs sand och småstensbankar. Ungefär en half verst från stranden såg han tvänne väldiga skaror af flyttfåglar, vildsvanar och gäss, som i flockar hvar för sig likt stora hvita dun summo på det stålblanka vattnet; en del sofvo med näbben under vingen, andra putsade sin fjäderdräkt, medan flertalet oroligt simmade af och an, väfvande mörka ränder i hafvets blanka, glimmande yta. Närmare stranden rörde sig de lifligare allorna och kniporna, de reste sig öfver hafsytan, flaxade och stänkte ett pärlskum af saltvatten omkring. Svanar, gäss och

knipor voro tysta som enligt öfverenskommelse; huru ifrigt de än stimmade omkring, hördes intet snatter, intet ljud. Tobias slog sig ned i fjolårs strandhafran och halfliggande betraktade han det sällsynta skådespelet, det glimmande solljuset, de spelande vågorna och det rörliga lifvet, intet kunde dock skingra hans dystra tankar. Denna högt benådade själ, Adam Pihlhjerta, huru skamligt hade han icke bedragit dem alla, han som höll på bekännelsen, hvarför hade han själf tegat? Och Tobias kände huru den tro och förtröstan som hos honom flammat upp som brand i halm, vuxit som björklöf i vårnatt, som häggblomman efter majregn, huru den släktes, vissnade, tvinade bort och han blef åter ensam, utan tro och öfvertygelse. Huru haltlöst och uselt föreföll icke lifvet honom nu, och under intryck af denna känsla slängde han den flata kiselsten han lekt med ut i hafvet. Den for hvinande genom luften, föll ned icke långt från skaran af allorna och kniporna som simmat närmare stranden. I ett nu gåfvo dessa sina varningssignaler, som åter repeterades af vildgässens

skiltvakter. Den bevingade skaran höjde sig öfver. hafsytan, gäss och svanar trampade vattnet och flaxade med sina hvita vingar. Så snart de fått luft under sig, lyfte de sig i seglande flykt och susande som stormen i skogen drogo de långväga resandena bort mot norden.

„Perkele“ ljöd det bakom Tobias. När han långsamt reste sig och vände sig om, stod t. f. kronolänsmannen Karl Napoleon Jurvelin bakom honom i full jägaremundering med bössa och ett helt lager af vettar från Adams och Tobias' forna lägenhet.

Jurvelin, så oväntadt öfverraskad i sin lagstridiga jakt, blef först häpen, men fann sig snart och utförde utan repetition en komedi, som bevisade att han var van att finna sig i de mest kompromettérande situationer.

Hvem är du, du är visst också en skojare af samma sort som den jag knep i går. Du är visst du också på jakt, en jägare har jag knipit ren, hvar är din bössa, ut med sanningen.

Tobias gjorde reda för sig.

Jaså Pullinen, Tobias Pullinens från Tervola son. Jaha, jaha jag vet. Nå hvad gör du här — jaha nu mins jag. Hör du Toppi, ge dig i väg hem du, snabbare än vanligt.

Hem, ja hem och Tobias kände en varm ström af hemlängtan draga igenom sig. Ja, svarade han, jag skall resa redan i dag.

VIII.

Så var han då ändtligen hemkommen. Lik en rotlös vidja som vid höbärgning af räfsan kastas än hit, än dit, från vall till vall, hade han slängts omkring. Ett ögonblick hade han trott att han kommit in i en jordmån där han kunde skjuta rot, känna att han åter växte fast vid jorden och icke dref omkring för vindkast och stormar. Det var en kort tid, och våldsamt hade han rykts från denna villa. Han behöfde endast blunda för att se den hemska bilden af Adam Pihlhjerta där han satt naken med den blodröda ryggen, hånad, skamsen och stirrande på honom med stela, glanslösa ögon. Nu var han hemma och de tunga strider han genomkämpat, hans vrede och hat, alt hade lagt sig till ro när han åter steg öfver hem-

mets tröskel. Men det oaktadt kände han icke lugn, det var en ro som efter ett feberanfall, tyst, dödt, stilla. Färglöst gick lifvet förbi honom dag efter dag. Där fans ingen bitterhet men där fans ingen sötma häller, alt var däfvet och unket och emellanåt kände han en sugande längtan efter att få ett slut på alt.

Modern, som af hans bref trott sig i sin son finna en varmt troende, tog emot honom med hela en länge återhållen kärleks häftighet. Där var i bottnen af hennes kärlek och glädje att återse honom en känsla af att nu var han hennes mera än någonsin förut. Nu skulle han förstå henne, åt honom skulle hon kunna förtro sig.

Var det då någon under om hon, med en hos allmogens kvinnor, till och med mödrar sällsynt värme slöt honom i sina armar, sedan de kommit in i hennes rum. I stugan hade hon endast skakat hans hand och bedt honom vara välkommen. Innan kort märkte Leena Pullinen dock till sin undran och förskräckelse att hennes Tobias var isande kall då det gälde hvad hon kallade det enda nöd-

vändiga. Hon kunde icke förklara det, vågade icke fråga. Alla hennes drömmar om en som förstod henne, om en som delade hennes tankar och bekymmer voro slut. Hon tog åter till sina postillor och bönböcker, men det saltet hade för Tobias vidkommande mistat sin sälta. Tobias förvånade sig själf öfver att detta ord som ur Adams mun varit som tordön ofvan molnen och dessemellan som vågskvalp mot blommig strand, att detta ord nu här i hans moders mun var så tomt, så beskedligt, så rakt af betydelselöst.

Han hade blifvit van vid sysselsättning, nu var det mesta fältarbetet på det lilla godset redan undangjordt, återstod endast arbetet i bodan och det var då icke lockande. Att pruta på penni efter penni med bondgubbar och bondgummor var både svårt och otacksamt. Dessutom satt den gamla där och följde alla sin sons rörelser, tyktes vilja tränga in i hans hemligaste tankar. Hon sörjde, det såg han. Hon sörjde öfver att denna öfvermodiga, lefnadsfriska, trotsiga unga vilja blifvit likgiltig, trött;

och denna tystlåtenhet sedan, denna modlösa tystlåtenhet, den trykte henne mest.

Tobias den äldre var som vanligt borta, denna gång i Petersburg för att om möjligt genom sin kamrat Bitschok få en del ryska kavallerihästar på sommarbete och underhåll i Tervola.

Då unge Tobias först återkom till hemmet, hade han varit generad för Anni och för gamla Viskari. Hvad Anni beträffar gick denna känsla snart nog öfver för en annan starkare — sorg. Ty att Anni var förlorad för honom det märkte han på alt.

I byn hade nämligen en stor förändring inträffat medan Tobias varit borta. Församlingen hade varit som en stagnerad dam, omgifven af höga trän, som icke läto en vindfläkt krusa dess spegel. Brandt hade rent af förföljt alla yttringar af andligt lif som icke gingo i ortodoxins ande. Nu hade pastor Helms läror väkt först en viss sensation, någon tid därefter hade det märkts att några friska fläktar då och då krusat dammens yta, satt dess spegellugn i svallning. Några hihu-

litpredikanter hade på genomresa hållit ett par andliga föredrag i orten och där hade visat sig oro och svaga tecken till lif och rörelse. Anni var en bland dem, som varmast berörts af väckelsen. Tobias såg att hon nu var i ett skede af andlig väckelse som han själf genomgått, men han såg därpå som man ser från bärgen ned på föremålen i dalen. Alt var smått och småaktigt. Hvad skulle det tjäna till, hvad hade han vunnit på alt hvad han genomgått, ingenting alls, endast leda. Hon undvek honom, synbarligen öfvertygad som hon därtill var, att mor Leena med oblida ögon såg ett giftermål dem emellan.

En afton kort före Johanne, när Tobias satt på bodtrappan och tanklöst kastade korn åt sin moders kacklande höns och väntade på kunder, såg han sin gamla ovän Matti Reijonen hjälpa Anni borta vid brunnen. Han tyktes ha mycket att säga åt flickan. Då och då stannade han med vattenhinken halfvägs i brunnen, hviskade ifrigt och tyktes vilja öfvertala henne. De stodo vid brunnen i backsluttningen som en silhuett emot den

klargula aftonhimlen. Han kunde icke se deras anleten, han såg endast deras figurer och rörelser skarpt aftecknade mot himlen, då och då bar vinden ett och annat otydligt ljud till honom. Det stack till i Tobias så att han for med handen till bröstet. Efter veckor af andlig stiltje rasade svartsjukan inom honom, rykte upp hans lifsandar och tände en flammande eld i hans inre. Han steg upp med fart och till sin moders förvåning rörde han sig snabbare än på länge, tyktes ha mera lif och intresse. När han hörde att någon gick i stugudörren rusade han till och med hastigt ut från bodkammaren till stugan.

Anni, ty det var hon, Anni, sade han, jag måste få tala vid dig, kom i afton till . . . . du vet där borta på åkern.

Det kostade honom emellertid mycken möda, mycken öfvertalning och många ömma ord att få Anni att gå in på ett möte. Slutligen lyckades det honom.

Det var aftonen före Johanneafton. Solen hade dalat, dagen var all, och sommarnatten bredde sin mystiska skymning ut öfver fält

och skogar. Under de glesa luftiga björkarna och öfver de bjärtgröna fälten drog vårvinden ljum och smekande fram på lätta vingar och förde med sig en doft som väkte upp veka minnen om flydda vårar och käcka drömmar om dådrika dagar och handlingskraft. Tobias vandrade ensam och otålig på åkerrenen. I afton ville han lykta den strid som så länge kämpats inom honom. Han var trött på sitt eget vankelmod, nu skulle det afgöras — ja eller nej. Varsamt vandrade han genom åkern längs dikeskanten till stenröset med hallonbuskarne invid den gamla ensamma häggen. Där slog han sig ned bland maskrosor och krusmynta, och satt så stilla och tyst att kornknarren som tystnat för ett ögonblick åter tog upp sin fula visa. Nu hörs ett buller, det är hon, tänkte Tobias. — Nej, det var en snok, som slank ut ur stenröset och blixtsnabt knep en groda, för att lika hastigt åter försvinna. Men nu höras smygande steg, vaggande på höfterna kom Anni skamsen och tvekande längs dikeskanten. Omsider stod hon där midt framför honom, och envist blic-

kande nedåt satte hon sig på afstånd från honom i det hon brådskande sade:

Faster väntar mig, jag måste skynda. Säg fort Tobias hvad du vill säga, jag tror att gumman redan såg mig när jag gick öfver stättan.

Ah kära Anni, låt gumman vara. Var icke rädd nu. Har du väl glömt att vi träffats här mera än en gång. Och har du glömt hvad vi lofvat hvarann just här.

Tyst, tyst, svarade Anni med ifver i det hon drog sig än längre bort. Hvad som har varit, det har farit. Sen du reste bort är mycket annorlunda. Jag har talat med bröderna och de älsta. Deras ord har bränt mitt samvete som pilar. Jag har ångrat och biktat, jag har lyssnat till ordet . . . .

Vid dessa ord af Anni steg vreden åt hufvudet på Tobias. Ordet — var då detta ord åter emellan honom och hans lycka, han hade gått som i en kretsgång, nu var han åter där han börjat.

En ström af bittert tal gick öfver hans läppar. Anni hörde på, utan att hvarken hans bittra eller ömma ord tyktes göra någon syn-

nerlig värkan på henne. När Tobias lugnat sig något, fortsatte hon dock i vekare stämning:

Dessutom går din moder aldrig in på hvad du nu föreslår. Din fader tycker likasom hon att jag är alldeles för obetydlig och fattig för rika Tobias' son. Hvarför då strida emot, hvarför lida smälek, bära sorger och och . . . .

Anni, Anni, ropade mor Leena i detsamma därborta på gården.

Anni sprang hastigt upp, ett ögonblick tvekade hon, så slog hon armarna om Tobias' hals, trykte en häftig kyss på hans mun och ilade längs diket skyld af säden mot gården.

Tobias var ensam, det var lika tyst som nyss. Så satt han timme efter timme dåsig och likgiltig, men när vid första glimt af dagen lärkan for upp mot den klargula himlen och väkte en slumrande värld upp till en fröjdfull vårdags tusende bestyr, då kastade han sig förtviflad ned i gräset och grät som man gråter öfver sin bästa ungdomsdröm. Tårarna lättade småningom hans sinne, han steg långsamt upp och gick uttröttad mot

hemmet där lifvet redan vaknat. Musti småskälde och fägnade med yfvig svans gamla Matti, som just nu steg ut på trappan, sträkte sig, gäspade och gick till stallet för att gifva hästarne behöflig ans. Tobias kröp så obemärkt som möjligt upp på stallskullen och lade sig i det unkna fjolårshöet; dock knappast hade han fått fatt i den försummade nattsömnen innan han återväktes af högljudt prat och stoj.

Gamla Tobias Pullinen var hemkommen, med honom följde hästhandlaren Ivan Bitschok, borstuppköparen, tataren Kuffein Holam och en dragonsoldat. Tack vare Bitschoks bekantskaper bland ryttmästare, stallmästare, veterinärer och simpla gemena vid hästregementena i Petersburg, hade det lyckats Tobias att få för sommaren sexton dragonhästar på gräsbete. Det var ingen liten affär, ersättningen var icke så obetydlig och hästarne fick han själf använda under tre månaders tid. En del af dessa hästar voro sömstuckna, andra hade fått sina hofvar skadade på Petersburgs stenläggning, de skulle nu oskodda gå på mjuk vall som-

maren om, andra åter hade lidit af fuktiga stallrum och skulle nu andas frisk luft på moarna och i torra, högt belägna hagar. Det var en affär i Tobias' smak. Synd blott att Bitschok och tataren så snart skulle lämna Tervola. Redan dagen därpå skulle det bära af norrut till det på hästar rika Karelen och Savolaks.

Men var deras vistelse kort så skulle den i dess ställe blifva glad. Leena fick bulla upp det bästa huset förmådde. Anni fick hålla kaffet varmt och unga Tobias skulle se till att en riktigt ordentlig Johanneeld kunde bränas af vid sjöstranden. Det pratades och skämtades, gamla hästhistorier stufvades om, kryddades upp med nya slangord och kvickheter och serverades mellan kaffeknorrar på rom, arrack och bränvin, „vinterski“ och „tupantakaisia“ bolmade tjokt under sparrarne och glädjen stod högt i tak. Den skulle stiga än högre. Karl Napoleon Jurvelin körde in på gården, redan på håll viftade han med en tjock lunta protokoller. Senatens utslag i processen om rågången hade fallit till Pullinens

fördel. I självfva värket var ju vinsten ingen, ty processen var dyr, och saken i och för sig värdelös, men man hade dock visat att man hade rätten på sin sida, och Brandten var stukad åtminstone i denna affär, och det var värdt pengar redan det.

Unge Tobias hade ordentligt fullgjort sitt uppdrag, en väldig kokko hade uppförts på en sluttande bärghäll vid insjöns strand, högt uppe i toppen tronade ett par tjärtunnor, och man väntade endast på skymningen för att offra den åt lågorna. Så snart solen sjunkit samlades näjdens ungdom här. Tobias och hans gäster kommo först, högljudda och muntra, företrädda af dragonsoldaten som spelade dragharmonika och Jurvelin som alt ännu höll sina protokoller i hand och sjöng tvetydiga visor. Bitschok bjöd på öl. Pullinen och Reijonen likaså. Munterheten var allmän. När Johanneelden så var tänd, lossades skott på skott, tvänne fioler och dragharmonikor försökte att gå ungdomens uttalade önskan om dansmusik till mötes. Också mor Leena som hela tiden sett allvarlig ut skulle ha sin del

i den allmänna glädjen. Matti Reijonen hade genom en talman anhållit om Annis hand och nu när ölet löste tungans band blef det bekant för alla och händelsen diskuterades ifrigt bland unga och gamla.

Leena hade varit mycket upprörd vid tanken på huru hennes son skulle taga denna nyhet, men till sin stora förvåning märkte hon intet; saken tyktes icke göra något intryck på honom; tvärtemot hennes förmodan var han munter som en vessla, senare på kvällen bullrande uppsluppen, ja närgången.

Se där en jämtschik som har lif i sig, sade Ivan Bitschok om unge Tobias. Det är en riktig sprakfåle. Gif denne pojke i lära hos mig, jag behöfver en flink och fiffig karl, som kan tala med bönderna där uppe i landet. Jag kan lära honom hvad en häst duger till, så att icke den mest knipsluge kalmuck skall kunna lura honom.

Vill han fara med, svarade Pullinen upprymd, så inte mig emot. Han går här på gården och har alldeles för litet att göra, tag honom bara så får han lära sig något ordentligt.

I upplifvad sinnesstämning diskuterades saken ifrigt, Jurvelin erbjöd sig att sätta upp ett kontrakt, men tillbakavisades energiskt af ryssen, som fruktade alla „finska papper“ mera än rots, kvarka, spatt och all hästpestilentia.

Nehej. Behöfs inte papper — hvad en karl lofvar det håller han också. Jag ger femton mark i månaden, två par stöflar, två par vantar, alt fritt upp och två procent af vinsten. Nå smäll till.

Tobias slog till, tog emot städsel och så var den saken afgjord.

Tobias drog ett andetag af lättnad. Vid den vändning sakerna nu tagit här hemma, kände han att det var bäst att komma från altihop. I glädjen tömde han mera öl och knorrar än han tålte vid och sin nya anställning började han med sitt första rus. Så slutades midsommardagen på Tervola gård.

Dagen därpå skedde afresan. Gamle Tobias var dyster och melankolisk. Det såg ut som om han hälst velat byta med sin son och lämna det tysta Tervola mot en resande handelsmans yrke. Mor Leena grät och var otröst-

lig, men löfte och handslag kunde inte brytas; hon tog ett långt och tårfullt afsked af sonen, gaf honom en psalmbok, några mark och många förmaningar och goda råd. Anni tyktes undvika sin kusin så mycket som möjligt, afskedet var kallt, nästan fiendtligt. Så satte man sig upp. Jurvelin följde med. Tataren tog i tömmarne; ännu ett farväl och en „piiskaryyppy“ och Tervola försvann bakom första backe.

XI.

Och sommaren gick och vintern kom och åter blef det vår och sommar, men alt ännu dref Tobias omkring med de tvänne hästuppköparene. Än var han i Savolaks än i Tavastland, än åter i östra Karelen eller långt borta norr om Kuopio. Ingen marknad där det var hopp om att få hästar, sämre eller bättre, för drägligt pris blef försummad. När de gjort upp ett köp om tjugu eller trettio stycken bar det åter af söderut till Petersburg och där gälde det att för bästa möjliga pris schackra bort hvad man inköpt. Där, på stora hästtorget i Petersburg, där var Bitschok i sitt esse. Hästarne putsades, borstades, hofvarne svärtades, svans och manar krusades, och fans det någon som hälst form på

hästarne så nog var Bitschok rätta mannen att få dem placerade, äfven på icke hugade köpare. De minsta finska hästarna gingo som „dubbel ponny“ söderut, resten placerades på hästregementen och hos iswoschikar. När lagret var slut bar det åter af mot norr. Under dessa resor och återresor återsåg Tobias sitt hem och sina föräldrar icke så sällan, men för hvarje gång trifdes han sämre i hemmet. Dåligt sällskap, bränvin, ständiga knep och präjerier hade förstört Tobias, han var i ett ständigt moraliskt sjunkande, mot hvilket han då och då under ånger och ruelse arbetade under några dagar, för att åter gifva sig förlorad efter onyttig kamp. Och utan tvifvel hade han, likasom så många andra som ryckas från sin rätta plats, sin naturliga värkningskrets, totalt gått under vid detta irrande lif om icke en händelse inträffat som med ens rykt honom lös från hans omgifning och återfört honom till hemmet.

Det led mot senhösten, tvänne år efter det Tobias tagit anställning hos hästhandlaren Ivan Bitschok. Denne återvände från en mark-

nad i Kuopio med sina båda medhjälpare, Tobias och tataren Kuffein Holam. Kuffein Holam hade förut varit risare i Wiborg, men hade lämnat yrket för att som hästhandlare följa med Ivan. Därunder idkade han för egen del en ganska indräktig mellanhandel med svinborst för fabrikerna i Petersburg. Med dem följde Malakias Hanhineva från upplandet. Den sistnämde, som skulle till Petersburg i stockflötningsaffärer, hade slagit sig i hop med hästhandlarena, emedan han hade samma väg som de. Ivan och hans följeslagare färdades i tvänne slädar och hade med sig femton à tjugu bättre och sämre hästar, köpta i olika delar af Karelen. Sällskapet hade farit från Kuopio genom Nyslott, Joensuu och Sordavala; nu bar det af längs Ladogakusten än „sommar-“ än „vintervägen“ öfver frusna sund och fjärdar. Den lättrörliga Ladogan låg söder- och österut som ett haf, utan horisont. Ladogan är hafvets dotter, och mycket i dess natur och djurlif påminner om dess stolta ursprung. Här lefva på djupen crustaceer, som återfinnas i hafsfaunan. Här lefver silfverlaxen i flere ar-

ter och i stora former. Knubbsälen jodlar och hvisslar liksom i hafvet och när stormen löser sina vingar, rasa Ladogas vågor som hafvets. Våra resande sågo här och där i fjärran öppna sjön och hörde huru vågorna förde larm och oljud. De ville på intet sätt underkasta sig vinterns välde. De beto i iskanten, riste och bände på det hårda täcket, som hvarje natt eröfrade några kvadratverst af de fria sällarnes område. Men vågornas motstånd blef alt mattare och mattare; tunga, som af smältande bly, reste de i stormen sina trötta hjässor, utan fräs och skum, utan friskhet och lif; och det var dock samma vatten, som om sommaren steg och svälde, glänste i azur och grönt vid minsta vindfläkt. Nu dunkade vågorna endast kort och afmätt mot den frusna ytan.

Våra hästhandlare hade redan hunnit söder om Kexholm. Det gälde att påskynda färden för att hinna till hästmarknaden i Schlüsselburg och så igen till Petersburg innan vintern fullständigt inbrutit. Ännu en större fjärd hade de för vinnande af tid att passera och

sedan skulle de längs det enformiga sandkrön, som endast omkring 60 fot öfver hafvets yta bildar Ladogas vänstra strand, i snabba dagsresor tillryggalägga vägen till Schlüsselburg och därifrån till världsstaden vid Nevans mynning. I den sista gården vid stranden, där vägen bar af mot Ladogan, varnade folket dem för fjärden. Isen vore väl stark, sade de, men vägen ännu icke stakad; för öfrigt vore Ladogan oberäknelig, så länge alfågeln alade vid isbrädden.

„Strunt“, svarade Tobias, „den här trekvartstimmen håller isen väl i alla fall; snön lyser, himlen är klar och minst en half timme ha vi dager ännu“ och hästar och folk gåfvo sig i väg. Man hade knappast kommit några bösskott framåt, innan vinden vände sig till sunnan. Den kom med fuktiga fläktar, som kändes ännu mera kalla än själfva nordan, och dref framför sig ett tjokt töcken af snöflingor och dimma. „Låt oss vända“ sade tataren. Bitschok låg ren och snarkade på bottnen af släden. Hanhineva hade blifvit efter med den andra släden och en del hästar. To-

bias, oförvägen och ung, menade att ingen nöd var på färde; hästarne hittade nog vägen. I dimman och snöslasket åkte man nu tigande en god stund; enhvar försökte att skydda sig mot den råa, fuktiga kölden så godt sig göra lät. Tobias tittade noga efter vägspåret, som blef alt mer och mer otydligt i skymningen. Bäst det var, gnäggade en af hästarne, som följde efter släden. Det var en kort, gäll gnäggning. Bitschok vaknade genast.

Hvad nu, hästen är rädd?

Riktigt, alla hästarne, utom de som voro spända för släden, spetsade öronen, fnyste, rykte till och sågo oroliga ut. Nu märkte äfven dragarne att något var på tok. De häjdade farten och vädrade. Bitschok satte sig på slädkanten. „Håll stilla ett ögonblick“, sade han åt Tobias. Alla lyssnade. „Det är bara vargarne“ utlät sig tataren föraktfullt. „Klatscha på hästarne“, sade Bitschok och kastade sig åter på botten af sin släde. Tobias gjorde som hans husbonde befalt, men plötsligt rykte hästarne till och kastade sig åt sidan samt rusade af i vildt ga-

lopp. Hanhineva följde med sina hästar ofrivilligt efter. I det gråsmutsiga mörkret såg Tobias en skock raggiga vargar, som ömsom syntes, ömsom doldes af dimman, men hvad Tobias icke mera såg, det var vägen. Hästarnes oro ökades. Männen sökte att lugna dem, hvilket småningom också lyckades. Bitschok steg vresig upp med pisken i handen, färdig att, om så behöfdes, tukta dem. Knappast var han på isen, innan han märkte att de förlorat spåret. Alldeles ursinnig öfverföll han Tobias med ovett, manade djäflar och onda andar att taga denne med hull och hår. Utan tvifvel skulle han redan användt pisken, om icke Hanhineva, just då Bitschok höjde den, rykt den från honom och lugnt och kallt sagt: „Tyst, Ivan Ivanovitsch, ni är i Finland ännu; lagen är icke att leka med. Nu gäller det att finna rätt på vägen eller ock riskera lifvet“. Ivan föll ihop som en våt vante. Lifvet! Och med ryssens lättrörliga temperament, slog han genast om. „Nå Tobias, inte menade jag så illa, inte skall du vara ledsen“. Tataren kom också fram, och de fyra männen höllo

råd om hvad som nu var att göra. Tobias Pullinen och Hanhineva ville att man skulle lämna hästarne fria tyglar och låta dem själfva bestämma sin kosa, ty hästar taga i de flesta fall genaste vägen mot land. Tataren var nog af samma åsikt, men fruktade att djuren, skrämda af vargarna, icke skulle låta leda sig af sin naturliga instinkt, icke söka land utan först försöka undkomma vargarna. Bitschok åter hade märkt att finska hästar från upplandet fullkomligt sakna denna instinkt att i mörker, i snöyra, på vida slätter styra raka vägen mot land eller mot hemmet. Då man emellertid i saknad af eldvapen för vargarnas skull icke vågade en och en i olika riktningar leta rätt på spåret, icke häller kunde lämna de många, oroliga och uppskrämda hästarne under vård af en enda person, medan de andra ströfvade omkring, återstod intet annat än att lita på hästarnes instinkt. Tataren, som på steppen varit ute för samma äfventyr, protesterade i det längsta. Enligt hans åsikt var det bäst att samla hästarne i ring, kasta upp en vall af den sparsamma snön, som här och

där låg i skydd af isens ojämnheter; och till morgonen stanna där man var. Bitschok var frusen, Tobias otålig, Hanhineva trodde att landet icke var så aflägset, och pluraliteten segrade. Man satte sig i släden. „I Guds namn“, sade ryssen. Hästarna togo fart, och med vindens hastighet bar det af i det mörka obekanta. Snart nog hade våra män den glädjen att finna det vargtjutet hördes alt svagare och svagare. Då hästarne dessutom lugnat sig och lunkade raskt i väg utan oro, drogo de ett andedrag af lättnad; endast tataren var osäker på experimentet; han mumlade alt emellanåt sitt „Allah akbar“. Sorglöst bar det i väg ännu några minuter. Men plötsligt sade Hanhineva hviskande, nästan hväsande: „håll, Tobias, håll för Guds skull!“

Det klack till i hjärtat på de vägfarande.

„Nå hvad nu då“ sade Tobias vresigt.

„Hör, hör noga! Hvad hör du“ sade Hanhineva allvarsamt.

„Jag hör ingenting“.

„Jag hör en hund skälla borta, långt borta“ sade tataren. „Nej det är en fågel, en

sjöfågel; det är allorna som ala vid isranden, vi ha kört mot Ladogan, mot öppna sjön". Nu hörde de tydligt alfågelns klangfulla, energiska allit, allit.

Bitschok kastade sig ned och lyssnade med örat mot isen. „Ganginjeva har rätt, jag hör huru isen gnisslar och vågorna dunka; vi borde ha följt tatarens råd. Gud vare oss nådig. I det samma slog isen en råk; det smälde som ett skott, och man hörde huru råken kirrande och skrällande som en pil körde in mot land.

„Ditåt, ditåt", sade Hanhineva, „där ha vi land. I vår Frälsares Jesu Kristi namn, låt oss vända".

Man vände genast, men utan resultat; vägen fann man icke mera. Snöyran tog till, isbarken blef nålhvass och hård, stormen tjöt, isen smälde och kölden, den förfärliga kölden steg ned från norden och kom med alla sina marter öfver de stackars vägfarande, som icke ens voro fullt utrustade att möta den; allra minst tataren hvars långa kaftan var af tunt tyg, och Hanhineva, som tänkte öka sin garderob i Petersburg. Huttrande af köld spände

man hästarne ur redet, vände slädarna mot vind och sökte skydd i lä om de glesa åkdonen. Stormen hade förut sopat bort de tvänne lamskinnsfällarne, som likt väldiga flädermöss flaxande försvunno längs isen. Nu plockade den mellan slädens glesa spjälar bort höet strå för strå. Hästarne behöfde man icke oroa sig för; ehuru alldeles fria, tänkte de icke på flykt, de stälde sig med hufvudena till hopa och sökte hos hvarandra skydd mot kölden och snöyran; växelvis bytte de bakre plats med dem, som stodo innerst i hopen. Tataren och Hanhineva fröso erbarmligt. Då och då rusade de opp och sprungo kring det tillfälliga lägret för att hålla sig varma, men då de tröttnat, kröpo de åter tätt till hvarandra i lä om släden och svepte en bastmatta som stormen icke röfvat från dem, omkring sig. Snart nog gaf dock icke rörelsen värme åt deras stelfrusna kroppar; de blefvo trötta innan de hunnit blifva varma. Tobias och Ivan försökte att genom gnidning hålla dem vid lif, men det blef för den isande kölden icke möjligt för dem, deras händer fröso,

så att det värkte under nagelspetsarna. När Bitschok på tatarens och Hanhinevas stammande, stapplande tal märkte att de ej längre kunde hålla ut försökte han bjuda dem bränvin från en flaska, som han och Tobias sparsamt och varsamt anlitat. Det var dock onödigt, ty Malakias Hanhineva sade trofast och enkelt: „Jag är en kristen, jag är hvad världen kallar en hihulit; jag har en stor församling, hvilken Herren i sin nåd genom mina läror och böner hulpit från bränvinets förbannelse; ingen skall säga att Malakias Hanhineva i döden svikit hvad han lärt i lifvet; vill Herren taga mitt lif, så är jag beredd att ingå i hans salighet".

Tataren Kuffein Holam tvekade; han tog i flaskan; „nej", sade han, „döden har redan bitit sig i mitt hjärta. Kuffein Holam är en stor syndare, de kristnas bränvin har ofta gjort att han brutit mot profetens bud, men komma Monkir och Nekir, dödens och domens änglar i natt, skola de icke känna att min ande går med oren lukt ur min kropp. Azrael,

paradisets väktare, skall icke vägra mig dess fröjder. Gud är stor och Muhamed hans profet!"

Bitschok korsade sig. „Herre, allbarmhärtige, nådeutdelare, förbarma dig öfver oss." Och Tobias, till hvem skulle han vända sig i dessa kvalens timmar, han som kastat öfver bord alt hvad som engång lefvat och rört sig inom honom. Han satt mörk, trotsig, tyst och såg på sina grannar. Som Belsazar såg sitt „mene tekel" på sin konungsliga bostads vägg, så såg han i flammande skrift sitt syndfulla lif framför sig. Han erinrade sig hvarje fel, hvarje synd, kom ihåg sin förspilda skriftskoletid, de ljufva rörelser, som engång genombäfvat hans sinne, och den andliga försoffning, den dvala, som sedan sänkt hans själ så djupt, att muhamedanen där stod vida öfver honom. Han mindes Adam Pihlhjertas läror, hihuliternas sammankomster med bön och sång, och hvad hade det nu blifvit af honom, en hästskojare som söp med fattiga bönder för att lura dem i handel och vandel.

Tataren hade fallit ned på knä; han slog sina händer i kors öfver bröstet, lade sin päls-

brämade mössa bredvid sig, böjde sitt skalliga hufvud ända ned till isen, och Allahs och Muhameds namn stego från stelfrusna läppar i innerlig bön i vinternattens förfärliga kyla på snöstormens brusande vingar till Guds, den endes, den barmhärtiges himmel. När Kuffein slutat sin bön, tog han sin mössa på sig, kröp fram till Bitschok, tog honom i handen och sade: „tack Ivan, du var en god husbonde". Han lade sig på isen, drog bastmattan öfver sig och somnade in i den eviga hvilan. Döende drömde han om den härliga våren med blånande himmel och miljoner blommor på de oändliga stepperna i baschkirens land, hans fädernesland, och sedan steg hans domnande själ från jordens vårar mot himlens aldrig visnande sommar, och Azrael förde hans frigjorda ande till paradisets fröjder, där himlens houris torkade hans frusna tårar och värmde hans själ till nytt, evinnerligt lif i salig gemenskap med alla de rättrogna och deras profet.

När tataren gjort sin bön och tackat sin husbonde, hördes en svag domnande stämma i natten; det var Hanhineva, som med stapp-

lande, lallande tunga stämde upp sin begrafningspsalm. Då och då öfverröstad af stormens dån hörde Tobias och Bitschok hihuliten till hälften i tal, till hälften i sång recitera den gamla psalmen:

Jag går mot döden, hvar jag går,
Min väg mot dolda skiften
Må löpa jämnad eller svår,
Den går ändock mot griften.

Alt svagare ljödo sångens och bönens ljud tils de dogo bort i ett tyst, ett innerligt uttryck af längtan och frid, hihuliten och själasörjaren Hanhineva gick in i sin Herres frid, och det lilla torp vid forsen i ödemarken, där de stockflötare, som hörde till hihulitsekten, plägade samlas för att med glädje och fröjd lofprisa Herren, hägrade i döden för hans bristande öga. Han tykte sig på forsens skummande, fräsande böljor i jublande färd, i svindlande hast bäras bort öfver lifvets haf till evighetens härliga stränder.

Tobias och Bitschok blickade på hvarandra. „Jag tror att Gud tagit dem till sig. Herrens frid vare med dem“, hviskade Bit-

schok. „Frälsar Gud oss från denna nöd, skall jag tända ljus vid den kasanska madonnans altare. Jag skall göra det vid Gud“. „Och jag“, sade Tobias, „skall begynna ett nytt lif“.

De bytte icke flere ord, kröpo endast närmare hvarandra; deras tankar domnade bort, de kände sig icke gripna, icke rörda, de fruktade och bäfvade icke för döden, själens strängar dallrade icke mera; kroppens nerver togo hela deras uppmärksamhet i anspråk, de endast fröso.

Stormen for på vreda vingar öfver dem och dref snön upp i stora drifvor mot dem, och innan de viste ordet af, somnade de från köld och sorg i en stilla sömn. Om snön icke i massor fallit ned, så hade de icke mera sett morgonens ljus. Men när de vaknade, kände de en lifvande värme genomila sina kroppar. De kastade undan snötäcket och gnuggade sig i ögonen. Hästarne voro försvunna; själfva lågo de inbäddade i ett väldigt lager af snö, som hållit deras kroppsvärme vid makt och räddat deras lif. Med bäfvande fröjd sågo de nu alldeles framför sig på en knapp half versts

afstånd bland mörka furor klostret Koneviz' röda murar, gyllne kupoler och kors skimra i morgonens blånande ljus. Röken steg i opal och rosenfärg stilla och rakt mot himlen, som likt en strålande stålkupa omslöt den heliga ön, isfältet och Ladogan. Med möda reste de sig upp och började att vandra mot klostret.

Så snart stormen lagt sig, hade hästarne vädrat ett ögonblick och gladt gnäggande ilat mot land. Klosterbröderna, som sågo dem komma, anade att någon olycka inträffat och tågade nu dit hästarnes spår ledde. De döda gräfdes upp ur snön, men när tatarens mössa föll från hufvudet och hans rakade hjässa för munkarne yppade hvilken bekännelse den döde i lifvet omfattat, korsade de sig af fasa, deras hand hade kommit vid en otrogen, en hedning, en hund, en Muhameds bekännare. De vägrade Kuffein Holam en graf och gåfvo ej ens plats för hans lik på den heliga ön.

Han lades i Bitschoks släde, som lämnades på isen, och bastmattan sveptes öfver honom. Den döde Hanhineva hade väl som kristen rätt till öns hälgade jord, men förbittrad

öfver munkarnes ofördragsamhet lyftade Tobias hihulitens lik i släden bredvid muhamedanens, och nu gingo de båda räddade upp i klosterköket, där ett varmt mål återstälde deras uttömda krafter.

När Bitschok väl var mätt, vände han sig till Tobias och sade: „Hörde du mitt löfte i natt, att tända ljus för den kasanska madonnan; hörde du om jag sade att jag skulle gå till Moskva för att tända på ljuset?“

„Nej, det hörde jag inte“.

„Nå slavo tebjä hospodi. Det var då för väl. Här i klostret måste finnas en afbild af den kasanska madonnan, och hon skall få sitt ljus och det genast“.

Bitschok gick till kyrkan, tände på sitt ljus, föll ned på knä, korsade sig och bad, och hans röda, listiga sarfögon sågo med ett uttryck af hängifven tro mot den vaxgula byzantinska madonnan, som med tunna, tillslutna läppar och ett strängt drag öfver ögonen slöt det vanskapliga Kristusbarnet till sitt platta pärl- och diamantprydda bröst. Han hade infriat sitt löfte.

* * *

När hästarne voro grutade, gingo männen, åtföljda af munkarne, till släden borta på isen. Ett sto spändes enligt gammalt vidskepligt bruk för de dödas släde. Bitschok tog tömmarna; „letjitje golubtschiki“, sade han smackande, och det bar af i det gnistrande solskenet i galopp mot fastlandet, raka vägen till länsmannen. Denna ordningens väktare höll ett kort, men skarpt korsförhör med hästhandlaren och hans biträde, såg igenom deras papper, skref upp deras namn, och saken var klar. De båda förolyckade lades i länsmannens vedlider. Bitschok hade redan stigit i släden. „Vänta“, sade Tobias och sprang in i vedboden. Han blottade hufvudet, föll ned på knä vid de bägge liken och bad en kort bön: „Herrans frid vare med eder nu och i evigheten, amen!“. Han vände åter fast besluten att sluta som hästhandlare, fara hem och begynna ett nytt lif.

XI.

Till Bitschoks gränslösa förargelse tog Tobias efter den äfventyrliga färden på Ladogan afsked af yrket och gaf sig hem. Till sin moders glädje och sin faders undran kom han till hemmet, ångerköpt som den förlorade sonen i skriften.

Måhända hade hans goda föresatser nu som ofta förut svikit honom, men han sökte genast upp de troende och slöt sig till dem. För dem förtäljde han hvad han senast upplefvat: hihulitens och tatarens lugn i döden; talte om Adam Pihlhjerta som han nu först började att fatta. Adams ord och lärdomar hade legat som sädeskornet under vinterdrifvan. De hade under långa tider varit som utplånade, som om de aldrig varit uttalade och dock de tyk-

tes nu lefva i den mörka mullen och börja spira upp till en ny vår.

Gamle Tobias' lynne kunde icke fördraga jordbrukarens system af långsamt, sträfsamt arbete och en vinst, som huru rik den än var, låg svårhandterlig i visthus och boda. Hade lifvet på det ensamma Tervola under sådana förhållanden städse varit honom mindre tilltalande, blef det nu, sedan hans son, till hans stora harm, lämnat kamraten Bitschok och gifvit sig de andlige i våld, rent af olidligt. Han hade med jämnmod hört sin hustru i sjungande nasalton läsa sina postillor, psalmer och böner. Det var nu rätt, ty han hade en stor vördnad för ordet, så stor att icke ens hans mångåriga processer med pastor Brandt kunde rubba den. Där var dock mycken vidskepelse med denna nedärfda vördnad, ty han kände ungefär samma vördnad för gamla Viskari Mattis runor. Guds ord skulle i huset begagnas, och eftersom hans hustru gjorde det så grundligt, så hade han liksom en katolsk uppfattning af henne som hans ställföreträdare. Det kom hela huset till godo, och själf slapp han från besväret. Men

när hans ende son Tobias, denne raska sven, som vid några och tjugu år kunde på marken och pennin säga hvad en häst gick och gälde för, när han, som kunde blifva. ja hvarför inte — kommerseråd (nog kunde kommerserådet Pullinen låta lika bra som Mustonen och Parviainen) — gaf alt på båten för att som medhjälpare hos en gammal enfaldig hihulit murvel, ställa till bönemöten och skandal i socknen, nej det var för starkt. Och hvad alt hade de där två predikanterna uträttat under fyra fem månader. Speltes där kort eller saska, *) nej. Bränvinet och bondrommen hade på mer än ett ställe slutat att flöda, sannerligen höllo de icke på att ställa till med en riktig drefjakt till och med mot tobaken. Och Tobias spottade föraktligt långt ut på golfvet. Och ett sådant spektakel de stält till med gamla Brandten, prosten. Han hade kallat dem inför kyrkrådet, där hade de talat, svarat och disputerat med prostfar själf om väckelse, helgelse och kallelse. Och fastän, glädje-

*) En art dam spelas på schackbräde med olika färgade stenar.

fullt nog, det lär ha burit åt Helsingland med Brandten och all hans lärdom, så illa var han utsatt af de själfgjorda prästerna — det hade då alla åhörare med undantag af Matti sagt — så hade de väkta fått en skarp varning af kyrkorådet och löfte om klagomål hos domkapitel och biskop samt förbud vid tjugo marks vite att hålla sammankomster med de troende.

Men det var icke alt. Här hemma var det böner och postillor, psalmer och bibel från morgon till kväll och från kväll till morgon. Svor han ett enda litet grand, talte han om en historia huru han med Bitschok lurat en tatar eller zigenare, prackat på en gardeskavallerist en häst med koller, kuggat en högfärdig veterinär — en sådan där riktigt rolig historia som man kunde skratta sig fördärfvad åt, skratta så att det sade klunk i en, då sågo de alla här hemma på honom som om han varit febersjuk, otillräknelig eller idiot. Nej nu skulle det bli slut och gamle Tobias satte sig vid rakspegeln, drog upp sin knif, raspade utan vidare bort den glesa borsten från sina kinder och gaf sig i väg att söka upp några

stallbröder, ty den stora stugan var för dagen åter förvandlad till bönesal, och det för andra gången i veckan, det var för mycket. Dock innan han som husbonde stängde dörren för de heliga ville han öfverlägga med sina lika tänkande, bland dem Matti Reijonen, som nog hade skäl, om det eljes var sant som sades, att se snedt på hihuliternas sammankomster.

I bodkammaren sutto Leena, en af församlingens älsta och hennes son. Tobias hade fått ett allvarsamt, nästan tärdt utseende. I blick och anletsdrag såg en uppmärksam åskådare att hans inre var starkt sysselsatt, att han grubblade med frågor, som för tillfället för honom tyktes af största vikt. Grubblet och svårmodet var hos honom dessutom ett mödernearf, som förr eller senare under gynsamma förhållanden skulle kommit till utbrott. Den andra predikanten Heikki Kangas var en man hvars enfald var angifven redan i hans anlete. Hans växt var ovanligt klumpig. Händerna stora och tjocka sågo ut som ett par klossar, också tyktes de på det högsta genera honom. Då han icke hvilade dem på sina breda knän, drog han på fing-

rarna, som allmogen brukar, så att det knakade i lederna. Att han bland bröderna svingat sig upp till rang af en bland de älsta och en „resande apostel“, hade han sin svada sitt goda hjärta och sin oerhörda kunskap i skriften att tacka för. Han kunde, om någon reciterade ett bibelspråk huru obetydligt som hälst, nästan genast säga från hvilket evangelium eller hvilken profet språket var. Han var lika svag i dispyten som absolut i sina påståenden.

Dessa tre rådgjorde nu med hvarandra om bönemötet. Leena Pullinen, hos hvilken intet, icke ens religionen, kunde döda förvärfsbegäret, föreslog att de besökande skulle betala en frivillig afgift för att, i fall att någon angaf mötet, få plikten likviderad, men både Heikki och Tobias satte sig däremot.

I Pullinens stuga samlades senare på aftonen bröderna och systrarna, där var soldaten Anton, Anni, Matti Reijonens unga hustru, som mot sin mans uttryckliga förbud nu liksom så ofta förut smugit sig bort till bönemötet. Där voro alla troende från byn och

några som nyfikenheten hade lockat till att taga del i sammankomsten. Värmen i stugan började att blifva olidlig, desto mer som Leena hade gräddat bröd på förmiddagen. Fönstren kunde, som vanligt i denna del af landet, icke öppnas; det hade icke häller tjänat till något, ty vädret hade varit tryckande och åskdigert och ehuru det var sent på dagen var luften kvalmig och het. Mörka moln tornade sig vid horisonten och tyktes vilja belägra zenit på himlen. De stego än från söder än från öster uppåt, men bäst de stodo hotfulla och mörka upptill och violetta nedtill mot skogsbrynet, med blixt och åska i sitt sköte, färdiga att urladda sig öfver den väntande naturen, kom där en frisk fläkt, spred svalka och skingrade de hotande massorna. Mot aftonen hade dock vindarna domnat bort och alt högre och högre tornade sig de digra molnen öfver fält och skogar.

Sedan de sista senfärdiga medlemmarna infunnit sig började sammankomsten med en psalm, som Tobias tog upp och i hvilken de andra småningom föllo in. Efter psalmen

reste sig Heikki som högst uppe i stugan stod mellan Tobias och Leena. I ett tal, så osammanhängande, att äfven den invigde hade svårt att ur hans ständiga omsägningar leta rätt på den tanke, som besjälade det hela, lade han ut sektens trossystem. Om gudomen sade han att alt hvad den augsburgiska trosbekännelsen säger var rätt, utom att Jesus nedsteg till helvetet, ty därom säger skriften intet, samt att Kristus var Guds son, men en människa som åtminstone en gång föll i synd då han på korset utropade „min Gud, min Gud, hvi har du öfvergifvit mig“, ty Gud öfverger ingen. Guds vistelseort är endast och allenast i denna himlens glans, dit ingen, icke ens de troende torde komma, här nere finnes han ej som profeten redan sagt: „tror du att Gud bor på bärgen“. Från himlen styrer han världsaltets öden genom sina emanationer, sonen och den heliga anda, åt hvilka han bereder insteg i de rätt troendes hop. De rätt troende finnas endast eller förnämligast bland hihuliterna och deras lika tänkande, altså är den heliga anda främst att finna i vårt hjärta lika-

som Kristus i vårt kött. Vi äro alla Guds söner och döttrar, vi äro som Kristus, som äfven aposteln det sagt hafver. Om Guds ord lärde han att den heliga skrift är en död bokstaf, om dessa bokstäfver icke uttalas af en troendes mun, ty i honom bor Kristus och Kristus är det som talar. Paulus säger i Rom. 10 k. 17 vers: „Så är tron af predikaren". Med barnslig ödmjukhet skall man lyssna till denna lärdom, som den heliga anda uttalar genom lärarens mun. Det är om dessa lärare Herran sade till profeten Jeremias 1 k. 9 v.: „se jag lägger mina ord i din mun". Och Kristus säger „hvem som hörer på Eder han hörer på mig, den som ser upp till Eder, han ser upp till mig". Hvad hälst statskyrkans präst, denne Brandt säger är blott och bart pladder, då den heliga anda icke talar genom hans mun. „Med hjärtats tro blifva vi rättfärdiga och med munnens bekännelse vinna vi salighetens krona". Att bedja till Gud är icke nödvändigt, han vet allting hvad vi behöfva och lär väl icke af våra böner låta ändra sina beslut, men vi skola bedja hvarandra

om förlåtelse för våra brott och fel. Det är ock mycket svårare, ty hvem vill väl förneka sina fel inför Herran, men att bekänna dem inför församlingen, inför bröderna, och bedja om förlåtelse, det är vida svårare.

Döpelsen skadar icke, men är endast ett yttre tecken på inträde i kyrkan. Nattvarden är ett heligt sakrament som flitigt bör begagnas, men skriftermålet är onödigt ty Herran känner våra synder och att bekänna synderna i allmänhet, för en präst, som ehuru han icke inom sig har den heliga anda dock förlåter synderna är hädelse. Predika må enhvar som af den heliga anda tvingas att tala, men först sedan han inför församlingen aflagt bekännelsen om sina synder, icke blott med orden „jag fattig syndig människa“, utan rent ut hvar synd som plågar hans samvete; först sedan han af de förorättade bröderna och systrarna erhållit förlåtelse och af de älste genom händernas påläggning intagits i församlingen, känt att den heliga ande gjutits in i hans själ, känt den försmak af himlens nåd

och salighet som tvingar honom att lofsjunga Herran.

Anni satt närmast Tobias och hörde med spänd uppmärksamhet och flammande kinder på lärarens ord, och när denne talade om förföljelse, „ty förföljelse måste ju komma“, gjorde hon inom sig det löftet, att hvad hennes Matti än må säga, icke gifva vika vare sig för våld eller maktspråk, utan hålla sig fast till läran och ordet. Då och då mötte hon Tobias' blick och tykte att det lyste till i de blå ögonen. som en glimtande ljustereld en mörk septembernatt. Där var en sådan glans och ett djup i hans ögon som hon aldrig sett förr.

Nu hade åskmolnen hunnit upp mot zenit, och under dem göt sig det bortdöende skenet af den nedgående solen i ett olycksbådande kopparfärgadt ljus som snuddade öfver molnens framstående massor och lämnade de djupare lagren än mera mörka, hotande och oförmedlade. I stugan gaf detta ljus en hemsk färg åt de lyssnande och bedjande, med glödande dagrar och kalla svartblå skuggor, det var som en eldsvåda upplyst rummet tils

Anni sakta steg upp och tände på lampan. Åskan mullrade nästan oafbrutet. Predikanten, gripen af situationen, de mäktiga orden och naturens väldiga krafter som nu redde sig till strid, hade just slutat sitt föredrag och vände sig till församlingen med den bland hihuliterna sedvanliga frågan om ingen kände sig berörd af den helige andes makt, om ingen drefs af denna anda till . . . . då dörren i detsamma ryktes upp med kraft och mellan en blixt och ett åskdunder steg gamla pastor Brandt in med mössan på hufvudet.

Om någon har att säga något, sade han med en stämma som hördes oaktadt dundret, jo jag har något att säga eder, I affälliga barn, och vredgad hötte han med sin knutna hand. Jaså här är den kula I gömmen eder I räfvar, men jag skall svansbinda eder som Simson det gjorde en gång. I affälliga djäflar. I antikrists efterföljare. Här hos den gamla processaren är det som I prediken eder villfarelse, förfören folket med edert falska tal och djäfvulens vetskap. Här bedjen I edra vrånga böner. Men vänta bara, jag skall nog lära eder.

Pastorns plötsliga uppträdande, hans vrede och förnärmande tilltal gjorde ett starkt intryck på mängden. Den gamla envåldsherskaren hade icke förgäfves i åratal hållit församlingsborna i behörig tukt, hans prästaämbete, hans stånd, gjorde att nykomlingarna och de klenmodiga i hjorden började känna sig betrykta och hälst önskat sig fjärran från sammankomsten, desto hällre som den älste hvilken främst bort taga vård om de förspridda fåren när ulfven slog ned bland dem, stod häpen och förvirrad utan att finna ett ord till svar på pastorns hårda ord och grofva tilltal.

När Tobias såg att saken tog en dålig vändning, att klentrogenheten som en smultronplanta sköt refvor och rotskott i hjärta och hjärna och snart nog skulle liksom smultronet betäcka hela den sved som rödjats här i kyrkans ödemark, steg han djärft upp och trängde sig framför den klenmodiga älste, och darrande af sinnesrörelse sade han:

Falskt tal, djäfvulens vetskap och vrånga böner, huru vet ni det herr pastor. Ni har ju icke hört våra böner.

Denna enkla fråga, på hvilken pastorn icke hade förberedt sig med något svar, slog den vredgade själasörjaren för ett ögonblick med tystnad, ty i själfva värket innebar frågan en af dessa enkla sanningar som taga en upprörd folkhop med storm, och Tobias såg med glädje huru missmodet småningom byttes ut mot tillförsikt, ja han kunde till och med förmärka ett och annat gäckande och spefullt löje som riktades mot pastorn.

I detsamma kände han att någon gaf hans hand en kraftig tryckning, han vände sig om och möttes af ett par varma, rörda blickar, det var Anni som satt bredvid honom och med glänsande ögon såg upp till den unge mannen. Så vacker hon är, var den första tanke som sköt genom Tobias' hjärna — hvarför blef hon icke min, var den andra. Ja hvarför? Där stod detta hvarför i egen person, denna representant för en kyrka som enligt Tobias' åsikt ensam tagit patent på Herrans nåd och välsignelse, som utom råmärkena för dess bekännelse icke erkänner rätt för andra tankar och känslor, som vill tvinga

alla sökande själar att trampa kyrkans allfarsväg till nådastolen. Liksom den blixt hvilken just nu ljungade därute, för ett ögonblick lyste upp himmel och jord, lyste den tanken upp för Tobias, huru denne andans man för gammalt hat till hans fader och af okuflig hersklystnad trampat honom under fötterna; utan ringaste hänsyn hade han vägrat honom hvad den borgerliga lagen fordrar, skriftgång. Han hade drifvit honom ur fädernehemmet, ur detta hjärta som engång klappat för honom. Och just då pastorn redde sig till att tala, och så godt han kunde besvara den enkla frågan, kommo Adam Pihlhjertas glödande ord och vilda förbannelser öfver statskyrkans präster honom till minnes, nu förstod han honom, sin gamla mästare. Ehuru af ett helt annat temperament, kände han för ett ögonblick hvad som rört sig i bottnen af Adams sjudande inre. Ja han förstod Adam själf och högt sade han: Hvem gaf eder rätt att tränga in här med edra förbannelser och edra grofva ord och åthäfvor. Hvem gaf er rätt först att godtyckligt stöta mig ut ur en församling,

dit ni nu med våld åter vill tvinga mig. I legda tjänare som icke älsken fåren annat än för legds skull, hvem gaf eder rätt att dömma oss. Dömmen trädet efter frukten, icke ger tisteln fikon och törnet ger icke vin. Vi begagna icke denna „djäfvulens orenlighet som kallas bränvin“, vi lefva i tukt, vi hjälpa de fattiga, vi hålla vår mun ren från svordomar, ingen af de våra söker rätt vid domstol och ting, vi tvinga icke vår bekännelse på någon. Hvem som vill får gå in och ut ur vår församling, vi förtrycka ingen, vi förfölja ingen. — Nå väl du svärjande statspräst, som i stället för att i bön vända dig till din gud, dyrkar din konjaksflaska, hvi förföljer du Herrans utvalda. Gack hädan att icke Herrans vrede slår dig innan du hinner ditt tjäll. Ve den som åstadkommer förargelse.

Utom cirkeln för lampljuset var där nästan mörkt i stugan; endast kolelden spridde där nere sitt röda sken från härden så att ingen såg huru pastor Brandt bleknade af sinnesrörelse och vrede, han tyktes vilja svara, men hans läppar klibbade samman, han höjde

och sänkte ögonen som getingen sina horn. Till slut bröt det ut, dock icke som först, han kände sig knäkt i sitt inre. Det hade således dunstat ut att han låg under konjakens förbannelse. Oaktadt alt hvad han gjort att dölja det. Med hotelse om biskopsförhör och om lagens straff lämnade han omsider de irrlärigas sammankomst.

Knappast var han hunnen utom dörren innan åskan, som länge mullrat på afstånd bröt lös med hela sin vildhet, en åskskräll skakade stugans grunder så att ett fönster sprang upp för lufttrycket.

Se där Herrans bekräftelse öfver den dom vi fält — sade Tobias — med tordön och ljungeldar hotar han de heliges förföljare. Den tyngd som lagt sig öfver allas sinnen till följd af det häftiga uppträdet och det majestätiska ovädret var med ens borta. Där ute hade ovädret brutit ut, en blixt hade genomljungat molnen, luften var åter ren. Här inne hade Tobias uttalat det befriande ordet, Gud själf vände sig i sin vrede mot den ogudaktiga mannen, som i mörkret kämpade mot

slagregnet och orkanen, medan de heliga sutto här vid Guds fötter, hörde på åskans dån och regnets smatter, i skyddet af hyddans tak och vid skenet af en vänlig lampa. När entusiasmen stod högst steg Tobias upp; han hade räddat Herrans utvalda, han hade samlat de förspridda fåren, med trons sköld hade han mottagit det värsta anloppet; från denna stund var han, ehuru den yngre, församlingens stöd, dess starkhets pelare. Och väldeligen predikade han nu hihuliternas lära och hvad han sade, det kom med den omedelbara naturkraftens makt. Det kom ur hjärtat och det tog hjärtan med storm. Många års oklara tankar som trängts inom honom, känslor, som i knappast märkbara strömmar dragit genom hans själ, brusade fram med friska källsprång. Guds klarhet tyktes ha kommit öfver honom, han kände med ödmjukhet att han beherskade denna massa som andlös och häpen tyktes fråga: är icke den mannen Tobias Pullinens son, hvadan kommer hans visdom. Högre och högre stego känslovågorna i församlingen, högre och högre ljöd hjärtats

suckan, och när Tobias utdelat syndernas förlåtelse, steg den andliga extasen till sin höjd och soldaten Anton rusade upp och i det han höjde sin kraftiga hand ropade han öfverljudt: Ve Eder I statspräster, som vilja släcka andans eld. Själf talen I utan den heliga anda och viljen ock tvinga oss att tiga i kyrkan. När kyrkan har blifvit ett fängelse så låt oss lämna den ort där den heliga anda icke lämnas i fred att tala ut ur hvars och ens mun. Nej låtom oss sluta oss tillsammans och bilda en den heliga andas förbund och församling.

Antons ord värkade som om en blixt tändt eld i en sved.

Ja låtom oss fröjdas och lofsjunga Herran. Och upp steg hvar man och kvinna och hoppande och dansande föllo de i hvarandras armar, utbytte fridskyssar och under högljudda oartikulerade rop svängde menigheten omkring fattad af en andans yrsel som gränsade till vansinne.

Där ute mullrade åskan på afstånd, mattblå blixtar lyste upp horisonten och regnet föll ännu då och då i stora droppar likt tunga

tårar öfver jorden. Men sakta öppnades stugans dörr och från den mörka förstugan sågo gamla Tobias och Matti Reijonen in öfver den yrande mängden, och Matti såg med af vrede gnistrande ögon sin hustru Anni hänrykt och lycklig i Tobias' armar. Det ljungade af hat och svartsjuka ur hans ögon och han svor en dundrande ed, som med ens rykte de troende från deras drömda salighet till jorden igen. Efter fantasins och själens utsväfningar följde som vanligt slapphet och slöhet och tysta drogo medlemmarne från bönemötet enhvar till sitt.

XII.

Efter föregående aftons tilldragelse hade Tobias utan vidare eröfrat sig den första platsen bland bröderna, till honom kommo alla som ville höra tröstens och frälsningens ord, till honom knöt församlingen sitt hopp; men som den främste blef han äfven den, som fick emottaga de hårdaste stötarne och stå i den värsta stormen. Ingen förolämpade, än mindre tuktade gamle Brandten ostraffadt. Han hade både makt och förmåga, lika så visst som god vilja att exemplariskt bestraffa sådana bönhasare, knutpredikanter och stympare som unge Tobias. Han skref till biskop och domkapitel, som förordnade förhör och varning om vid förhöret irrläror kunde påvisas. Förhöret blef en formlig disputationsakt, från

hvilken de båda motståndarena naturligtvis gingo utan att vederlägga hvarandra. Hvad den ena parten, gamla Brandt beträffar, var han efter dispyten ännu mera uppretad än förr och den andra parten, Tobias, ännu mera uppburen af sina trosbröder. Följde så varning. Nya öfverträdelser, med lidelsefulla predikningar och lidelsefulla förklaringar öfver den kärlek som öfvergår alt förstånd, med möten och sammankomster som slutades med broderskyssar omfamningar och extasis. Nya klagomål medförde nya åtgärder. Föga hänsynsfull lät Brandten häkta „missdådaren“ och föra honom med fångskjuts till ransakning. Men då tog den „liberala prässen“ itu med hårdhandskarna. Gamla Brandten fick tidningarna öfver sig, efter tidningarna följde prokuratorn och guvernören och när stöten en gång var gifven uppifrån måste också domkapitlet röra på sig. Tobias Pullinens affär diskuterades som en cause cèlèbre i hufvudstadens och landsortens präss. Fången blef frigifven, och mottogs med psalmsång och gästabud af sina trosbröder. Förföljelsen bidrog endast att än mera

utbreda hans lära och fästa mängdens uppmärksamhet på honom. Med undantag af kyrkorådet, en del under alla förhållanden likgiltiga och ortodoxa, omfattade folket den lärare som utgått ur dess led, med hela klasssympatins värme och trosnitets blindhet.

Den som lika fanatiskt slöt sig till prosten Brandt var emellertid Matti Reijonen, Tobias' gamla rival och ovän. Sin hustru Anni förbjöd han på det strängaste att besöka sammankomsterna, han tålte icke höra talas om de „reisuvaiset kristukset“ som den i alt vidare och vidare kretsar bekanta Tobias drog till Tervola by. När hustrun det oaktadt icke lydde hans bud, misshandlade han henne, stängde henne in i stugan, därifrån hon så fort det sig göra lät rymde, fast besluten att trotsa till och med martyrskapet för den heliga läran och hon hade kunnat tillägga Tobias. För henne hade läran och Tobias blifvit en sak. Gammal kärlek rostar aldrig, ungdomsböjelsen flammade åter upp, och när hon lyssnade på den unga, eldiga predikanten, sporde hon icke sig själf huru stor andel personen intog i hen-

nes intresse för läran. Hon hvarken ville eller vågade spörja; fri från hänsyn gaf hon sig med lif och själ utan att höra på varning och väckelse helt och hållet åt den känsla som nu bemäktigade sig henne. Hvarje stund hon kunde göra sig ledig från hemmets sysslor gick hon utan att mannen märkte det in till gamla Tobias' stuga.

XIII.

Så gick månad efter månad utan att de stridande parterna gåfvo efter en hårsmån för hvarandra. Snöhvit vinter började förlora sin rena färg, gråa isar och mörka fläckar på åker och äng talte om gryende vår. Efter ett bönemöte därifrån Anni kom hem mer än vanligt upprörd hade Matti haft ett häftigt uppträde med henne. Det hade slutat med misshandel och hotelser om exemplarisk bestraffning, om hon än en gång vågade bryta mot hans uttryckliga förbud. Skamsen, olustig, missnöjd med sig själf och olycklig som alltid efter dessa anfall af berättigad svartsjuka och vrede hade han gifvit sig ut för att söka förströelse i en par dagars jakt. Han älskade jakten med passion. I sydöstra Finland fin-

ner man för öfrigt få jägare, mest till följd af strängt förbud mot jakt från donationsherrarnes tid. En och annan passionerad fågelskytt fans det dock, och bland dem var Reijonen en. Han drog nu tidigt ut på morgonen före soluppgången. Först gick han dock för att förströ sig ned till sin fågelbod, en gammal fallfärdig byggnad som icke långt från gården stod ensam i skyddet af en uråldrig björkdunge. Här förberedde han sig till jaktens retelse och fröjdade sin själ åt den manspillan han åstadkommit bland orrar, ripor, tjädrar och järpar. Matti var nämligen „barischnik“ i fågel, han sköt, fångade, köpte upp och försålde fågel åt delikatesshandlare i Petersburg. Där hängde i hans bod hundratal af orrar i deras stålglänsande dräkt med granris i den öppnade näbben. Den purpurröda fläcken öfver ögat såg ut som det dödsbringande såret. Den ståtliga tjädertuppen hängde med sina långa fjädrar under strupen uppurrade för sista gången, aldrig skulle denna strupe mera frambringa de klockljud, som tjusa de förälskade hönorna. Rackelhanen född i

oäkta börd hängde styf och kall mellan sin moder tjäderhönan och fader orrtuppen. Snöripan i sina hvita byxor och den tofsprydda järpen, alla hade offrat sitt lif på den kalla drifvan för att i Petersburgs finaste hotell reta någon gourmands tunga. Bjärt färgade finkar och sidensvansar, alla hängde de stelfrusna färdiga att levereras till modemagasin och bundtmakare. Men i stället för att glömma sina förargelser och ledsamheter fick Matti ett bekymmer till. Det var nämligen slut med vinterkölden och nu måste fågeln realiseras i klump för att icke förfaras. Misslynt läste han till sin bod, och gaf sig i väg till sin orrkoja. Denna var uppförd vid foten af en grupp gamla af masurknölar betäkta björkar som skyhöga och ensamma stodo i den vanvårdade småskogen. Fyratio à femtio fot från björkdungen var en öppen plats där orrarna plägade uppföra sina spel och danser. Det var tidig morgon. Vinden sof ännu när solen mellan lätta fjunfina, långstrimmiga moln reste sig öfver skogsbrynet. Genast färgades alt i den tidiga vårens färg. I luftig, lätt

violett ton stod björkdungen och asplunden med sina svällande knoppar. I småskogens skrymslen och snår kröpo de lilasfärgade skuggorna alt längre och längre ned, ju mer den opalfärgade dimman skingrades af morgonljuset. Snödrifvorna lågo medtagna och genombrutna af ris och stubbar, som tunna täcken öfver myr och ängar, endast här och där gnistrade några iskristaller. Nu ljödo spilkråkans metallklingande melankoliska toner som en morgonsignal genom den klara luften. Ett par nygifta kråkor vaknade genast och togo ifrigt itu med att bygga sitt bo medan de betänksamt och tungt flögo genom småskogen. Orrtupparna vaknade där de sutto högst uppe i björken, de sträkte på halsarna och flaxade med de mörka, stålblå, hvitrandade vingarna. Så tog den älsta tuppen upp spelet, först en fin pipande ton i flere stanser och i olika takt, sedan denna blåsning som väcker jägarens förtjusning, ty nu vet han att spelet skall komma i gång. Denna blåsning är oemotståndlig för de öfriga tupparna, de resa stjärten upp i solfjäder form, purra upp fjädrarna kring stru-

pen och börja att kurra eller kuttra. Då flyger den gamla orrtuppen beslutsamt ned från björken och slår sig ned på den öppna marken. En efter en flyga de andra tupparna ned, de yngsta till sist. Så börjar orrleken med dans och sång, och orrtupp efter orrtupp flyger till mötesplatsen, de trampa den tunna snön så att den stänker ikring dem, svänga sig med hälften upplyftade vingar omkring i ring, stryka näbb och hals mot marken, så att fjädrarna lossna, klunka, kurra och pipa sin kärleks morgonsång. När någon af ungtupparna blir altför upphetsad, tager den gamle dem i nacken, släpar bort dem och kommer pjollrande och segerstolt med de mest öfverdrifna rörelser åter till lekplatserna och ju längre leken räcker, desto mera upphetsade blifva de stolta fåglarne.

Matti kunde icke underlåta att göra en jämförelse mellan de upphetsade fåglarna och hihuliterna där hemma. Rusiga af bön och sång, af känslor drifna upp till gränsen af vansinne, utförde också de sina danser. Med ett bittert löje lyftade han upp sin bössa för

att fälla en orrtupp, han hade redan fingret på trycket, då ett djur, stort som en hund med blixtens hastighet kastade sig i ett långt språng ned från grenen af en af de gamla björkarna, grep just den orrtupp Matti valt till sitt byte om strupen och innan den öfverraskade jägaren hann besinna sig, lyfte orrtuppar och höns sina vingar i bullrande flygt medan lokatten makligt gaf sig i väg med sitt byte. Omedvetet, utan att han själf kunde redogöra därför, for den tanken plötsligt genom Matti Reijonens hjärna: så skulle jag också göra med min orrtupp där hemma, ett grepp om strupen och så vore det slut med den leken. Matti ryste själf för denna tanke och försökte att så fort han kunde befria sig från den. Han blickade efter lon, där stod den ännu under videbusken och spisade sin frukost, han gaf den fräcke röfvaren ett hagelskott utan att kunna göra den något allvarsamt ondt, ty i ett språng var lon försvunnen i småskogen; det var på detta ställe slut med orrjakten för lång tid, ty där lon stryker fram,

där akta sig orrarna för att utföra sina spel, de söka andra trakter.

Förbittrad öfver denna nya motgång gick Matti åter hemåt. Halfvägs till hemmet mötte han en bekant som var på väg till närmaste järnvägsstation. Reijonen följde med för att göra upp om försäljningen af sina fåglar. Men denna dag var en olycksdag, han fick höra att rubeln fallit oerhördt i pris. Råkade på dåligt sällskap och när han omsider sent på kvällen vände mot hemmet var han tämligen drucken och uppretad på sig själf och hela världen.

XIV.

Samma dag Matti begaf sig ut på den i föregående kapitel beskrifna jakten hade Tobias Pullinen genom bekanta som kommo från pastorsämbetet emottagit ett bref, ett bref som legat minst fjorton dagar i kansliet. Tobias hade under sista tiden emottagit flere bref från trosbröder och systrar som begärde råd, från sin sakförare, från pastorsämbetet, ja till och med domkapitlet, men med detta bref var det något alldeles särskildt. Det var fullklottradt med frimärken i hvilka den heraldiska örnen spände ut sina magra lemmar. Där funnos svenska, finska och ryska ord på kuvertet och öfverst stod det Tobolsk. Tobias vände brefvet flere gånger innan han bröt det och sedan han öppnat det såg han genast på underskriften, där

stod Alexander Ylistalo. Tobias' hand darrade då han såg namnet på denna man som i hans lif gripit in så kraftigt, brutalt, denna man som han beundrat, hatat och nu först förstått. Brefvet lydde:

Tobolsk, i förbättringsanstalten för fångar.

Hälsning och broderskap till Tobias Pullinen med frid, förlåtelse och försoning för vår frälsares Jesu Christi skull. Om du käre broder i Christo vet med dig något ondt så gör icke som din usle ovärdige broder Adam Pihlhjerta, fördölj det icke inför församlingen, utan bekänn inför lefvande Gud och dina medbröder, så att du icke varder förkrossad af synden som din brottslige lärare Alexander Ylistalo

fordom
Adam Pihlhjerta.

Denna hälsning, bildlikt sagdt, från andra sidan grafven värkade uppskakande på Tobias, han kunde knappast beherska sin rörelse.

I detsamma trädde Anni in i stugan. Hennes gång och rörelser voro behagliga och

lediga. Hon blickade lugnt och passionsfritt framför sig, lik den som hvilar ut från en stark spänning eller en stor lycka. Hon bar med mycket behag de gifta kvinnornas dräkt, en liten mössa af papp, beklädd med sidensars, från mössan hängde en frans af snoddar, som när hon gick svängde af och an på den hvita, vackra nacken. Det rika håret var slätt kammadt öfver pannan, de klara ljusa ögonen lyste af stilla lycka.

Mor Leena, som tankfull satt vid väfven, såg sig om och begynte så snart hennes skumma ögon uppfattade hvem det var att häftigt trampa i väfstolen, att väfva in sina eldröda trådar i ränningen och slamra med skeden. Ingen sade ett ord på länge. Anni stod och såg med ett rörande uttryck af hängifvenhet bort mot Tobias. Utan att blicka upp var denne medveten om den blick som var fästad på honom. Till slut bröt han tystnaden. Anni, sade han halfhögt, i det han strök sig öfver pannan — Anni, och det tyktes som om orden med svårighet velat komma fram öfver hans läppar. Anni, hviskade han tredje gån-

gen. Nu slutade väfskeden att slå. Tobias gaf Alexanders bref åt Anni och sade; jag måste bekänna mina synder inför församlinlingen. Adam drifver mig därtill.

Mor Leena slog in en hvit tråd i ränningen så häftigt att skottspolen for ut mot väggen. Anni skiftade knappast färg, alt annat var henne nu mera likgiltigt, så upptagen var hon af sin lyckliga kärlek. Hon ögnade knappast i brefvet, sade endast med en blid, stilla stämma: du gör naturligtvis rätt i att följa andans maning; för öfrigt, tillade hon halfhögt jag rättar mig för min del efter dig.

Väfskeden slog alt mer och mer häftigt och mor Leena väfde tvänne svarta, tjocka trådar in i sin bjärta väf.

Hvar är Matti, frågade den gamla tort.

På jakt, han kommer hem först i morgon, sade Anni med en blick på Tobias.

En mörk rodnad jagade öfver Tobias' anlete, han grep i Adams bref och sade med en tjock, ansträngd röst: det blir som jag sagt, låt bröderna och systrarna veta att vi samlas i afton hos . . . .

Hos mig, sade Anni i det hon omedvetet fixerade mor Leena och gick långsamt ut ur stugan.

Mor Leena fortfor att slamra i väfven, hon väfde röda, hvita och svarta trådar i sin randiga väf tils det skimrade för hennes ögon och tunga droppar föllo nedför hennes kinder. Plötsligt vände hon sig om, såg på sin son med en lång blick, steg ut från väfstolen, gick fram till Tobias och sade med darrande stämma:

Bättre vore om det skedde här hos oss.

Måhända mor, men nu är det för sent.

Den långa vårdagen slocknade i guld och glöd. Lampan tändes i Reijonens stuga och i skymningen samlades bröderna och systrarna i det trånga rummet. När alla samlats stängdes dörren omsorgsfullt. Den ovanliga tiden och orten, Reijonens stuga, hans, som var själen i motståndet mot de heliga, gaf en särskild högtidlighet åt sammankomsten. Den unge predikanten och hans gamla moder sutto uppe i stugan midt emot spiseln. Tobias talade otvunget, till och med med ifver, men hade i sitt beteende något som för öfrigt är gemen-

samt för alla hvilkas sinne beherskas af en enda tanke, en känsla, han såg tankfullt förströdd ut. Då och då sökte hans öga Anni som envist bläddrade i psalmboken. Mor Leena följde uppmärksamt med sin sons själsrörelse.

Se så min son, sade hon omsider.

Tobias bleknade, reste sig, det satt hårdt åt för honom, hans strupe var som hopsnörd, han sväljde gång på gång, till sist efter en kort paus begynte han med lindrigt darrande röst:

Bröder och systrar. Jag känner ett ifrigt behof att bekänna en svår synd som vi, som jag . . . .

Hans tal afbröts af ett häftigt bultande på dörren. Anni for upp som en uppskrämd järpe, hon sprang fram till Tobias och stälde sig framför honom. Nu hördes Matti Reijonen svärjande och hotande bulta på dörren. Upp med dörren, jag befaller det. Hör du inte Anni, det är jag din husbonde och han larmade och hamrade med makt löst på dörren. Är ni galna eller döfva. Öppnar ni inte dörren så spränger jag den och slår ihjäl er hvarenda en.

Det är Matti Reijonen, han är drucken, det hörs på talet, gud nåde oss nu, sade några bland kvinnorna. Tobias stod blek och tyst; öppna dörren, ropade han högt, men ingen lydde honom.

Jaså du är där Tobias, nå nu förstår jag hvarför hustru min håller dörren stängd. Du skenheliga räf, du gök i finkens bo, förbannade skändare.

Låt dörren vara stängd, sade Anni bestämdt, han har bössan med sig, jag känner honom, talar han i den ton sker här en olycka.

Men Matti Reijonens vrede hade löst sina vingar från alla band, han rasade häjdlöst. I hans egen stuga, hvilken smälek, hvilken skymf. När dörren icke öppnades fort nog, sprang han ut, slog in en fönsterruta och blek som ett lärft, med munnen sammanbiten så att den bildade endast ett smalt streck i ansiktet, stod han utanför fönstret med bössan mot axeln. Hvar är han, den fräcke röfvaren, lodjuret som röfvat min orrhöna, träd fram om du vågar. Men tjutande och gråtande sprungo kvinnor och män upp och omslöto

sin lärare. Bössans mynning rörde sig hotfullt af och an, sökte sitt mål utan att finna det. Innerst i ringen stod Tobias och Anni hade krampaktigt omslutit honom. Nu försvann Matti med ens, det blef tyst, alldeles tyst, endast snyftningar och suckar hördes i stugan. Tobias drog ett djupt andetag.

Jag är brottslig, sade han, Matti Reijonen har rätt att fordra mig till räkenskap, jag ber församlingen lyssna till min bikt och gifva mig sin förlåtelse.

I detsamma hördes ett buller i taket, alla sågo upp, en mellantaksbräda hade skjutits undan och däruppe syntes igen bösspipan och där bakom ett par förfärliga, rödsprängda ögon. Matti hade sprungit upp på vinden af sitt hus, kastat undan den tunna mossan och takbrädet.

Nu är det jag som är lodjuret, skrek han och min orrtupp skall icke undgå mig, ett skott, en kula och Tobias Pullinen låg dödligt sårad vid sin moders och Annis fötter.

Tysta och uppskakade försvunno flertalet af vittnen till den hemska gärningen. Ett par af männen skyndade sig fram till den döende.

Hem — hem, hviskade han med hväsande röst, jag vill dö hemma.

Man bar den döende ut, Leena och Anni gingo efter, de voro fruktansvärdt upprörda, men icke en tår kom öfver deras kinder. Solen var för längesedan nedgången bakom lätta strimmiga moln. Månen stod på himlen som en fin linje i form af en skära, utan att skänka ljus. Endast de största stjärnorna och konstellationerna spridde sitt darrande sken i den ljusa vårnatten. Karlavagnen stod med sin tistelstång upp mot zenit, aftonstjärnan strålade gulröd, och polstjärnan sände sitt kalla ljus som påminner om norrskenets flammor ned öfver jorden. Snö och isar smulto så att vattnet likt tunga tårar droppade ned öfver jorden. När bärarene med sin tunga börda kommo till Pullinens hus, hördes den döende med Paulus hviskande utbrista: visserligen är jag den störste bland syndare. De satte honom varsamt ned på trappan. Han var död. Ett lyckligt löje låg öfver det bleka anletet, och det smärtsamma draget kring munnen var första gången sen många år borta. Matti

Viskari kom, gammal och krokig ut ur stugan, han såg på den döde med en lång forskande blick. Se sade han, den döde har icke mistat en droppe blod, vet ni hvad det betyder. Alla sågo upp mot den gamle — det betyder att han ärligt förtjänat sin kula. —

Och natten gick och dagen kom, liket tvåddes, lades ut i en bod; länsmannen kom, satte upp sitt protokoll, doktorn kom, obducerade den döde och skref sitt andragande: ljutit döden genom en kula i lungorna; Reijonen häktades och fördes bort; gamle Tobias kom hem från en marknadsresa, blöd som han var, blef han vid åsynen af den döde alldeles upplöst af sorg, gamla Leena satt grubblande natt och dag vid sin sons lik, — men Anni gick oberörd, mänskligt att döma, kall vid alt hvad som händt och hände. Begrafningsdagen inföll, gäster hade samlats från när och fjärran, alla skulle taga afsked af den döde där han låg i sin svarta kista i boden. Vid kistan satt mor Leena med hakan i handen. Dörren till bodan stod öppen. Vårsolen lyste värmande, himlen var klarblå, och lärkan sjöng ur dju-

pet af sitt sångarbröst lifsglädjens toner. Anni gick för sista gången i boden. En stor stålblå fluga, den första som vårsolen väkt till lif, surrade i solbaddet vid den öppna kistan. Den flög blindt än hit än dit, tils den, som om den tagit den döde i besittning, slog sig ned på det vaxfärgade anletet. Förintelsens första förebud. En vild smärta och förtviflan grep henne vid denna vämjeliga syn. Hon föll ned vid den gamlas fötter och under en ström af tårar ropade hon, högt så att enhvar kunde höra det, för bort honom, för bort honom, det är jag som dödat honom. Förlåtelse, mor Leena, förlåtelse, alt är mitt fel.

Mor Leena reste sig långsamt. Stackars barn — ditt fel, måhända ditt fel också, men hvad skall jag då säga, jag gamla synderska. Och de båda kvinnorna voro oskiljaktiga från denna stund.

KARL A. TAVASTSTJERNAS arbeten:

FÖR MORGONBRIS.

DIKTSAMLING.

Pris: 3 mk. 75 p., inb. 5 mk.

NYA VERS.

DIKTSAMLING.

Pris: 3 mk 50 penni.

BARNDOMSVÄNNER.

ETT NUTIDSÖDE.

☛ Denna skildring är gjord med en själfullhet, en friskhet, en poesi, som helt och hållet intaga oss, säger Aftonbladet.

Pris för 2 delar: 5 mk. 50 p.

EN INFÖDING.

ROMAN.

Pris: 4 mk. 75 p., inb. 7 mk.

I FÖRBINDELSER.

NOVELLSAMLING.

Pris: 2 mark 50 penni.

~~313.X.88.~~

Sv. skönl. 1

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 101 9337